په اسلامي

نظام کې

ودانيز پر مختګ

لیکوال:
داکتر مهندس حشمت الله اتمر
میاشت [illegible] / کال [illegible]

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي پوهه:

سرليک: په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختګ
ليکوال: ډاکټر مهندس حشمت الله ,, اتمر ،،
ايډېټور:
د پښتنې ډيزان: ډاکټر مهندس حشمت الله ,, اتمر ،،
خپرندوی:
چاپشمېر: ۱۰۰
چاپ نېټه: مياشت - لړم / کال - ۱۴۰۳
واټس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸
برېښناليک: atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

سرليک **چوپړی**

پخښنتئ ۱
بسم الله الرحمن الرحيم.. ۲
ليکي پوهه: ۳
لړليک ٤
تراڼ (پيل، شروع، بريد) ۹
د يادښتونو له پاره: ۱۱
لنډه کتنه ۱۲
ودانيز پيل: ۱۳
نهه ګنبده جومات په افغانستان کې:............................ ۳٦
د جام منار په افغانستان کې:.................................... ٤۱
د جوماتو د جوړولو او بناء فضيلت: ۵۹
د مسلمانانو د نفوس پر بنسټ د هېوادونو ليست: ۸۵
عربي ژبي هېوادونه ۹۸
۱. اردن:.. ۹۸
۲- الجزاير: ۱۰۲
۳. بحرين:... ۱۰۸
۴. تونس: ۱۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. جيبوتی:.. ۱۱۵
۶- سعودی عربستان: ۱۱۸
۷- سودان: ۱۲۲
۸- سوريه: ۱۲۵
۹- سوماليا (سومالي) ۱۳۰
۱۰. عراق:... ۱۳۴
۱۱. عربي متحده امارات: ۱۴۰
۱۲. عمان:.. ۱۴۹
۱۳. فلسطين: ۱۵۲
۱۴. قطر:... ۱۵۶
۱۵. د قمر جزيره (کومر جزيرې) ۱۶۰
۱۶. کويت:.. ۱۶۲
۱۷. لبنان:.. ۱۶۵
۱۸. لويديځه صحرا:... ۱۷۱
۱۹. ليبيا (ليبی) ۱۷۳
۲۰. مراکش:... ۱۷۶
۲۱. مصر: ۱۷۹
۲۲. موريتانيا:.. ۱۸۴
۲۳. يمن:... ۱۸۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منځني ختيځ کې (غير عرب هېوادونه) ۱۹۲
۲۴. ايران: ۱۹۲
۲۵. ترکيه: ۱۹۶
په منځنۍ او سويلي اسيا کې.. ۲۰۰
۲۶. ازبکستان: ۲۰۰
۲۷. افغانستان: ۲۰۳
۲۸. بنګلاديش: ۲۰۸
۲۹. پاکستان: ۲۱۱
۳۰. تاجکستان: ۲۱۳
۳۱. ترکمنستان: ۲۱۶
۳۲. قرغزستان: ۲۲۰
۳۳. قزاقستان: ۲۲۵
۳۴. مالديو: ۲۲۷
سويل ختيځه آسيا.. ۲۳۲
۳۵. اندونيزيا (اندونيزي) ۲۳۲
۳۶. برونئی: ۲۳۷
۳۷. ماليزيا (ماليزي) ۲۴۰
په قفقاز کې.. ۲۴۶
۳۸. آذربايجان: ۲۴۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. داغستان ۲۴۹

۴۰. چچنستان (چچن): ۲۵۱

په اروپا کې.. ۲۵۳

۴۱. البانيا (الباني):.. ۲۵۳

۴۲. بوسنيا او هرزګونيا (هرزګوني): ۲۵۷

۴۳. د کريميا ټاپو وزمه:.. ۲۶۱

۴۴. کوزوو: ۲۶۶

په غير عرب افريقا کې.. ۲۷۰

۴۵. ارتيره: ۲۷۰

۴۶. بور کينا فاسو ۲۷۳

۴۷. چاد: ۲۷۷

۴۸. عاج ساحل:.. ۲۸۰

۴۹. سنګال:... ۲۸۴

۵۰. سيرالئون: ۲۸۸

۵۱. کوکوس (کلينګ) نيمه وچې: ۲۹۲

۵۲. ګامبيا:... ۲۹۴

۵۳. ګينه: ۲۹۶

۵۴. ګينه بيسائو (ګيني – بېساو) ۳۰۱

۵۵. مالی: ۳۰۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۶. مایوت:... ۳۰۸
۵۷. نیجر:... ۳۱۰
۵۸. نجیر(نجیریه): ۳۱۲
پښتو په پښتو تخنیکي ویکیو چوپړي یا تخنیکی وییزپرمه... ۳۱۷
پایله ۳٦٤
سرچینه ۳٦۵
د چاپ شویو کتابونو لېست ۳۷۷
د کار لاندې کتابونو لېست... ۳۸۰
د امکان او وخت په صورت کې... ۳۸۱
د پختنۍ څټ ۳۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

تراڼ (پيل، شروع، بريد)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ إجْلَالًا لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إلَهَ إلَّا اللَّهُ خُضُوعاً لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍوَآلِهِ .

بې پايه ستاينه او بې حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د وجود ماڼۍ او کاينات يې د انساني وجود د تکامل او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي ذات او عبادت د حقيقت له پېژندلو پرته جوړ کړل. هغه د ذات پوهه، عالي، لوړ او ښکلي نومونه دي، او کائناتو د پيدايښت يوه حتمي لامل دی. عظمت، د ټولې نړۍ موجوديت، د ناڅاپه څخه راوتل، حق د رسيدو جوهر په يوه والي کې د اعتراف، تباهۍ او بې وسۍ يوه له لوړو وسيلو څخه دی.

ګرانو لوستونکو!

دا ځل مې و غوښتل چې په اسلامې نظام کې ودانيز پرمختګ په هکله معلومات او څېړنې د خپلو کتابونو مينوالو او لوستونکو سره شريکه کړم. زما د کتابونو مېنه وال يوازې معماران او انجينران نه دي، نه بايد اوسي، نوځکه غواړم ورځ په ورځ د خپلو ليکونو کې توپير راوړم چې د هرې ځانګې مېنه وال په کې ډېر شي، دا کار به ما دېته اړ کړې چې ليکنې مې توپير و لري او هم به مې مينه وال ډېر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختګ

....

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وينو او نه يې پېژنو. زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په وجود کې د غرور نخښه پاتې نه شي او د اسلام د دين له سپېڅلو بنده ګانو څخه مو و بولې.

يادښت:

د نظر ټولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر درنښت هيله کيږي چې، خپلې غوښتنې او وړانديزونه د دې کتاب د بيا کتنې له پاره، زما سره شريکه کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷٦۹۹۸

په در نښت
ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د يادښتونو له پاره:

۱- ....

۲- ....

۳- ....

۴- ....

۵- ....

۶- ....

۷- ....

۸- ....

۹- ....

۱۰- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه کتنه

الله تعالی فرمايي:

وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْكَٰفِرُونَ۝ [سُوَرَةُ المَائدة : ٤٤]

ژباړه:
کوم خلك چې د الله له نازل کړي قانون سره سمې فيصلې ونه کړي، هماغوی کافران دي.
که څه هم دلته د کفر حکم په عمومي توګه نه دی او علماء د کفر حکم هغه وخت کوي چې د وخت حاکم نور قوانين تر اسلامي قوانينو اوچت (بهتره) وبولي او په نه تطبيقولو کې يې کوم عذر، ونه لري.

بل ځای فرمايي:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا۝ [سُوَرَةُ النِّسَاء : ٦٥]

ژباړه:
اي محمده (ص)!
ستا په رب قسم چې دوی هيڅکله مؤمنان کېدای نه شي، تر څو چې په خپل منځي شخړو کې تا فيصله کوونکی ونه مني.

بيا چې ته څه فيصله وکړې، پر هغې باندې په خپلو زړونو کې هم څه تنګي احساس نه کړي؛ بلکې سر تر پايه يې ومني.
که څه هم په عمومي توګه د الهي احکامو تطبيق د وخت حاکم ته سپارل شوی دي، الله تعالی فرمايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ [سُوْرَةُ المَائدة : ٤٩]

ژباړه:
(نو [اې محمده (ص)]!
ته د الله له نازل کړي قانون سره سمه د دې خلکو د چارو فيصله وکړه، او د هغو د خواهشاتو پيروي مه کوه.
پام کوه چې دا خلك تا په فتنه کې وانه چوي، يوه ذره هم له هغه هدايت څخه وا نه ړوې چې خدای تا ته درلېږلی دی)
دلته نبي عليه الصلاة والسلام ته امر د يوه حاکم او نبي په حيث شوی دی چې د شرعي احکامو په تطبيق کې يوه ذره هم سستي ونه کړي.

د حاکم يا امير د ټاکلو او نصبولو د ټکلارې په هکله دومره واضح او صريح نصوص نشته لکه څومره چې د احکامو د تطبيق په اړه راغلي، که څه هم د حاکم يا امير ټاکل يوه الهي فريضه ده څکه چې پرته له حاکم او امير څخه الهي احکام د تطبيق وړ نه دي.
دا چې نړۍ په هر ډګر کې د پر مختګ په لور روانه ده، او اولسونه د ځانونو له پاره د داسې نظامونو په لټه کې دي چې د دوی د بقاء او پرمختګ ضمانت وکړی شي او هم خپل ارزښتونه وساتلی شي.

ودانيز پيل:
په اسلامي معمارۍ کې د اسلام اړوند ودانيو د معمارۍ طرزونه (سټايلونه) چې د اسلام له پيل څخه تر نن ورځې پورې د معمارۍ ټول ديني او غير مذهبي سټايلونه شامل (د ننه) دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم کله چې قبا ته ورسېد، هغه سیمه چې له مدینې څخه درې میله لرې ده او هلته ته یې د قبیلې د مشر شیخ عمر بن عوف په کور کې تشریف و فرمایلو.
دوشنبه، سه شنبه، چهار شنبه او پنج شنبه په قبا کې پاتې شو او هلته یې لمړی کار، د جومات جوړول و چې په خپله یې د هغه بنسټ کېښود، او د جومات په جوړولو کې یې برخه واخیسته، دا جومات د اسلام په تاریخ کې لومړی جومات بلل کېږي.

د قبا جومات پخوانی انځور

له قبا جومات نه وروسته، حضرت محمد (ص) په مدینې منوره د خپل کور په سیمه کې یو بل جومات هم جوړ کړ، چې اوس د نبوي جومات په نامه یادېږي.
حضرت محمد (ص) په خپله د جومات په جوړولو کې برخه، ونډه اخیستې وه او د اسلامي ښار د مرکزي نقطې په توګه د جومات د مفکورې په وړاندې کولو کې یې مرسته وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا جومات په هماغه ځای کې جوړ شوی چې د پيغمبر(ص) اوښ په ځمکه په ګونډو شو(کښيناست).
د دې ځمکې خاوندان دوې يتيم ماشومان وو، چې له هغه څخه ځمکه اخيستل (پيرودل) شوې وه، رسول الله صلی الله عليه وسلم په خپله د هغه په جوړولو کې، کار کاوه او د ختو د راوړلو په وخت کې يې له ځانه سره داسې ويل:

اللهم لاعيش إلاعيش الآخرة
فاغفر للأنصار والمهاجرة

دا په دې مانا (معنی) ده:
ربه!
"ژوند بل څه نه دی، مګر د آخرت ژوند.
نو انصارو او مهاجرينو ته ببنښه وکړه".
بيا يې وويل:

هذا الحمال لا حمال خيبر
هذا أبر ربنا وأطهر

دا په دې مانا (معنی) ده:
دا مېوې د خيبر د مېوو په څېر نه دي.
اې زموږ خدايه!
دا ځل، دا غوره او پاک دی.
د رسول الله صلی الله عليه وسلم دغه خبرې د صحابه کرامو له پاره د زړونو ځواک و، دوی يې تر دې حده خوشاله او فعاله کړل چې يو تن يې په ځواب کې و ويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لئن قعدنا والنبي يعمل
لذلك منا العمل المضلل
دا په دې مانا ده:
"که موږ ناست يو او پيغمبر کار کوي، دا زموږ له پاره ناخوښ کار دی".
په هغه ځمکه کې چې د جومات د جوړولو له پاره ټاکل شوې وه، د مشرکانو هديره او کنډوالې، د خرما څو بوټي او يوه غټه ونه وه.
رسول الله صلی الله عليه وسلم د قبرونو د ړنګولو امر وکړ او کنډوالې يې برابرې کړې، د خرما ونې پرې کړل شوې او پرې شوې ونې يې د قبلې په لور يو د بل په سر کېښودې.
هغه وخت هم قبله بيت المقدس وه.
دوی د جومات شاوخوا په ډېرو کار وکړ، د جومات ديوالونه يې له ختو او اومه (خامو) خښتو جوړ کړل، د جومات چت يې په تنګو او د کجورې په لرګيو، ځمکه او داخلی پوړ(غولی) يې په شګو پوښلی دی .
د مسجد د قبلې له اړخه د ديوال اوږدوالی۱۰۰(سل) متره و، مقابل لوري او دوه اړخونه يې تقريبا د ودانۍ د بنسټ په اندازه و،
د جومات تر څنګ يې د ختو څو کوټې جوړې کړې وې او د هغوی چتونه يې په تنګو او د کجور له لرګيو پوښلي ول.
د نبوي جومات د عبادت ځای، مدرسه اوهم دارالشوری (د مشورې ځای) وه.
د پيغمبراکرم (ص) جومات ځينې ځانګړتياوې درلودې، چې اوس هم په جوماتونو کې عامې دي، لکه د لمانځه د ځای مخې ته د تاخچې جوړول، چې د محراب په نامه يادېږي او د پوړيو جوړول، چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

منبر په نامه يادېږي، له جومات سره د لوی انګړ جوړول، چې له هغه وخت راهيسې په جوماتونو کې هم عام دي.

د نبوي جومات پلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نبوي جومات اندازې په لاندې ډول وې:

۱ . اوږد والی ۳۵/۶۲ متره

۲ . لنډ والی ۳۰/۵ متره

۳ . اوچت والی ۳٫۶ متره

دا جومات په هغه وخت کې درې دروازې درلودې:

۱ . باب الغرب

۲ . باب الشمال

۳ . باب الجبرئل

د نبوی جومات انځور له موزیم څخه

دا جومات په بیلا بیلو وختونو کې د اړتیا په وخت کې پراخ شوی دی، دا پراخوالی د لمړي ځل له پاره د حضرت محمد (ص) په ژوندون کې پراخ شوی دی.

بیا وروسته د نورو خلافت او شاهانو په وخت کې پراخ او جوړ شوی دی.،، (۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لمړيو ورځو کې د بې بيانو کورونو انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نبوي جومات اوسنی انځور

د نبوی جومات اوسنی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختګ

....

د نبوی جومات اوسنی انځور

ځرنګه چې پوهېږو د اسلام دين د مدينې منوره په محدوده کې پاتې نه شو، لمړی مکې اوبيا وروسته مسلمانانو دين د پراختيا په هکله جهاد پيل کړ او نوروهېوادونه ته يې مخه کړه.
هرې منطقې او هېوادنو چې به يې نيول(فتح كول) لمړی به يې هلته د جومات جوړول پيل کړ، بيا وروسته به د نورو ودانيو لکه:
ديني مدرسو، کاروان سرايونو، حمامونو او کورونو جوړل پيلول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لرغوني حلب جومات انځور په سوريه کې

د اموي جومات انځور په سوريه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت علي (رض) جومات انځور په بصره کې (کال ۱۹۱۶ع)

د حضرت علی (رض) جومات انځور، چې د بصره جومات په نامه مشهوره دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې لرغوني جومات انځور په افريقايي هېواد(غنا هېواد) کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې لرغوني جومات انځور په افريقايي هېواد کې

د يوې لرغوني جومات انځور په افريقايي هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترټولو مشهور جومات چې په ځانګړي ډول د دې معمارۍ له پاره پيژندل شوی، په مالي هېواد کې د جيني جومات دی

په نړۍ کې د ختو ترټولو لوی جوړښت (د جنه جومات)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ختو جومات انځور په افریقایي مسلمان هېواد کې

د ختو جومات انځور په افریقایي مسلمان هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن طولان جومات انځور په قاهره کې

د ابن طولان جومات انځور په قاهره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن طولان جومات انځور په قاهره کې

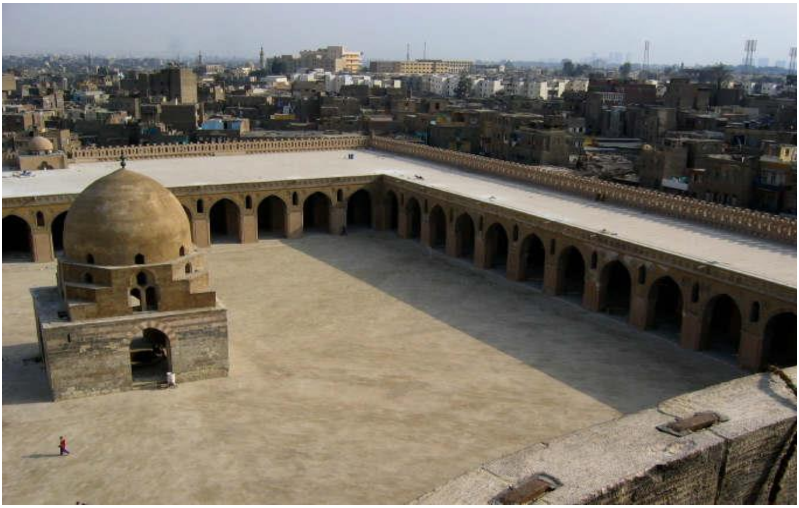

د ابن طولان جومات انځور په قاهره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

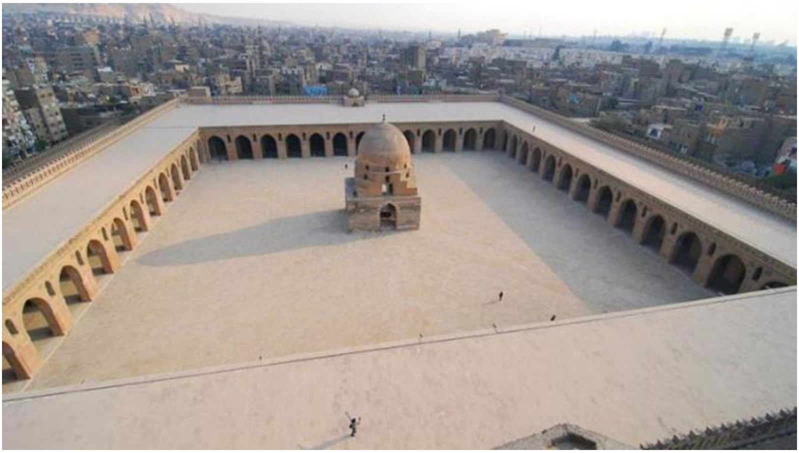

د ابن طولان جومات انځور په قاهره کې

د ابن طولان جومات انځور په قاهره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن طولان جومات انځور په قاهره کې

د پخواني جومات انځور د يمن په ثنا کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخواني صالح جومات انځور په يمن کې

د سمرا جومات او منار انځور، په عراق کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمرا جومات او منار انځور، په عراق کې

همدا راز مسلمانانو د خپلو فتوحاتو کې د جومات تر څنګ د منارو جوړولو چی د خلفاې راشدین په وخت کې د جوماتونو ترڅنګ روا ج پیدا کړ، نقل کول او ډیر ښکلی منارونه به یې له محلي موادو څخه جوړول چې ډیری نښانې او آثار یې تر اوسه پوری هم په ځینو هېوادنو لکه:
عراق، افغانستان، ایران او ازبکستان هېوادونو کي د جوماتونو خوا او یا هم نږدی جوماتونو ته جوړې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالوي تاو راتاو (مار پيچه) منار هوايي ليد انځور(سامرا جومات)

(c) ketabton.com: The Digital Library

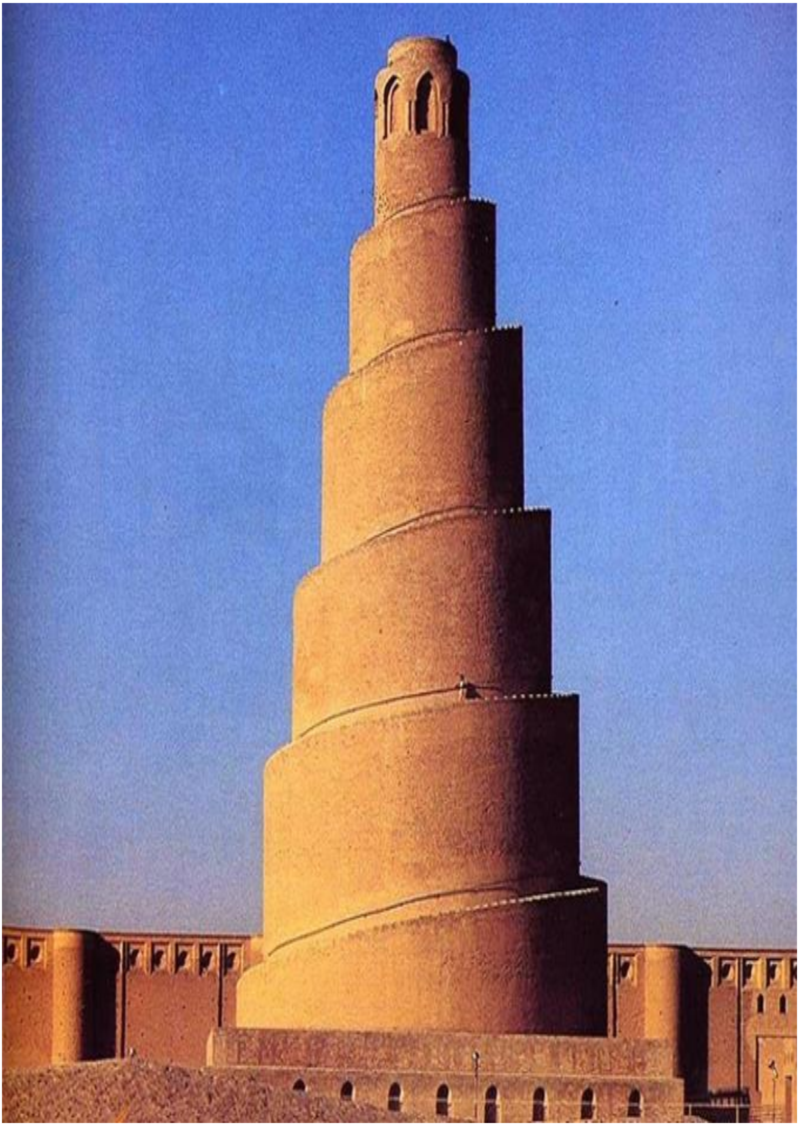

مالوي تاو راتاو (مار پيچه) منار مخامخ ليد انځور (سامرا جومات)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالوي تاو راتاو (مار پیچه) منار مخامخ لید انځور (سامرا جومات)

نهه ګنبده جومات په افغانستان کې:

,, دا په افغانستان کې یو له سترو او مشهورو جوماتونو څخه دی چې په نهمه پېړۍ پورې اړه لري.

دا جومات د افغانستان یو له مهمو تاریخي اثارو څخه دی چې د بلخ د سویل په دولس کیلومترۍ کې موقعیت لري.

دا جومات په بیلابیلو نومونو پیژندل شوی چې په لاندې ډول یې یادولای شو:

- د خواجه پیاده جومات
- د خواجه سرګردان جومات
- د نهه ګنبدونو جومات

د پورته یاد شوی جومات چې ځینې برخې یې په اوسني عصر کې ساتل شوي دي.

دا تاریخي اثار د افغان حکومت تر ساتنې لاندې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ياد شوی جومات يو تاريخي اثر دی چې د معمارئ لوړ ارزښتونه، لوی بنسټونه لري چې د شګو ډېرو سره د آرشيف په واسطه نښلول شوي او ځانګړي سينګارونه لري.
ځېرنو ښودلې چې په بنسټونو، آرشيفونو، چتونو کې د جيوميټري، رنګونو په بڼه ډېری سينګارونه د هغه وخت د ماهرو معمارانو له خوا کارول شوي دي.

د نهه ګنبده جومات انځور، په مزار ښار کې

د نهه ګنبده جومات انځور په مزار ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جومات داخلي اندازې (ابعاد)١٩,٥ x ٢٠ متره دی، د هر ګنبد قطر ٤,١٠ متره او د هرې ستنې (اډې، بنسټ، پايې) قطر ١,٥٦ متره دی.
دا جومات د معمارۍ د اصولو، مناسب تناسب، د ځانګړي هنري جوړښت او په مخ کې د کارول شوي زينت په پام کې نيولو سره جوړ شوی دی.
پورتنی جومات ختيځ او لويديځ معمارۍ هنرد پرمختګ ښکارندويي کوي.
نهه ګنبد جومات د افغانستان د لرغونو اثارو په منځ کې يوه له خورا ښکلي او په زړه پورې معمارۍ څخه دی.
په داسې حال کې چې مخ ته ولاړ شئ او د تاريخ، رنګ او رسم کلونه تېر کړئ!
نن ورځ، د دې زړه راښکونکي معمارۍ لويه برخه له لاسه ورکړې ده. خو د دې کار په پاتې شونو کې د هنر، مهارت او وړتيا روحيه لا هم ليدل کې دی شي.

د دغه جومات نهه ګنبدونه پر شپږو لويو ستنو(بنستونو) اېښودل شوي دي. په اوس وخت کې، د ګنبد هيڅ اغيز(اثر) پاتې نه دی، مګر د شپږو ستنو څخه څلور يې لا تر اوسه ولاړې دي.

ابن بطوطه چې د نړۍ يو له مشهورو سياحانو څخه دی، د نهه ګنبد جومات په ښکلا کې د هسپانيا په ګراناډا کې د الحمرا جومات ته ورته ګڼي. د دې ودانۍ خوندوره معماري، دوديز او زوړ ساختماني ستايل خورا په زړه پورې دی. له نېکه مرغه، د دغه جومات د بيا رغاونې او رغولو له پاره لازم تدابير نيول شوي دي.،، (٢)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نهه ګنبده جومات انځور په مزار ښار کې

د نهه ګنبده جومات انځور په مزار ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نهه ګنبده جومات انځور په مزار ښار کې

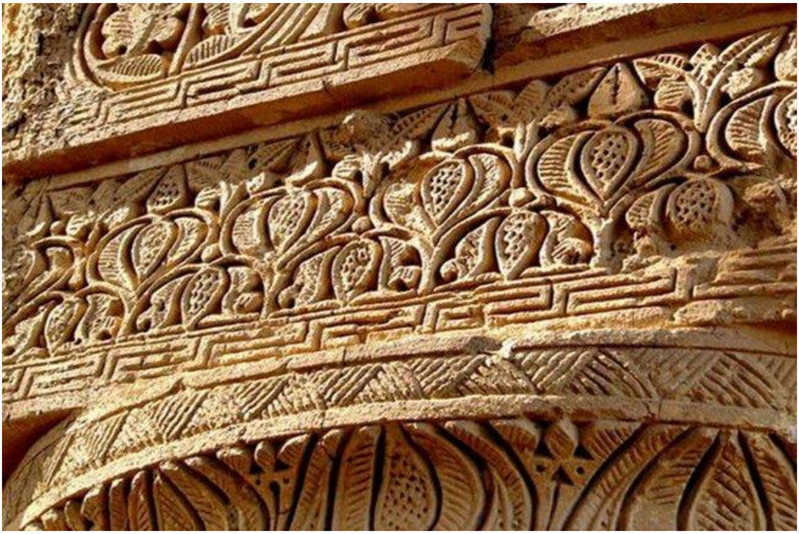

د نهه ګنبده جومات انځور په مزار ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جام منار په افغانستان کې:

,, جام منار د غور ولایت په غرنیو سیمو کې د شهرک له سیمې څخه په ٦٢ کیلومترۍ کې د جام په نوم کلي کې شتون لري، هغه ځای چې د جام سیند له سوېل څخه شمال ته د هریرود سیند ته بهېږي او د دغو دواړو په سنګم کې موقعیت لري.

دا منار په ۱۲(دولسمه) پېړۍ کې جوړ شوی او ۶۵ متره لوړوالی لري او په ۲۰۰۲ کال کې د یونیسکو نړیوال میراث مرکز د نړۍ د کلتوري میراثونو په لیست کې د دې منار د ثبتولو غوښتنه وکړه.

دا ودانۍ د هند په نوي ډیلي کې له قطب منار وروسته په نړۍ کې د خښو تر ټولو لوړ منار دی.

د جام پخوانۍ او تاریخي منار له منځه تلو په حال کې دي. د دې مرکز مشر فرانسیسکو باندرین د جام منار په اړه و ویل:

دا منار "شاید یو له غیر معمولي معماري جوړښتونو څخه وي او په نړۍ کې د خښتو ترټولو پخوانۍ پاتې منار دی".

یونسکو وایي:

دغه ستر منار د جام منار ته څېرمه په سیند کې د اوبو د جریان له امله له منځه ځي.

ځای (شتون، موقعیت)

د جام منار د غوریانو د سلطنت په پلازمینه فیروزکوه کې موقعیت لري.

دا ګردی منار په اتوګونیز بنسټ کې ایښودل شوی دی. دا دوه لرګي بالکوني لري او په سر کې یې یو لالټین دی. ظاهري بڼه یې د غزني منارونو ته ډېره نږدې ده چې د دریم مسعود لخوا جوړ شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جام منار کې ۶۰ منارونه شامل دي چې په منځنۍ اسيا، ايران او افغانستان کې د ۱۱مې او ۱۳مې پېړۍ تر منځ جوړ شوي دي. د هغو له جملې څخه په زاړه اورګان کې د قلغو تيمور منار هم شته چې تر اوسه يې له هغه څخه لوړ نه دی.. .

د جام سيمې شاوخوا لرغونې منظرې، چې په کې د ماڼۍ کنډوالې، يوه کلا، د لوښو بټۍ او د يهودانو هديرې شاملې دي، کې دای شي د فيروزکوه د ورک شوي ښار د پاتې شونو استازيتوب وکړي.

د سايټ په شاوخوا کې د چور سوراخونو تحليل، د لوړ ريزولوشن سپوږمکۍ عکسونه او د ګوګل نقشه ډاټا د دې لامل شوې چې د جام منار شاوخوا د غوريانو د دوبي پلازمينې اندازه معلومه کړي چې شاوخوا ۱۹,۵ هکتاره ده.
د جام لرغونی ځای په ۲۰۰۲ کال کې د افغانستان د لومړي نړيوال ميراث ځای په توګه وپېژندل شو. همدارنګه د منار د ساتنې د نا مناسب حالت او هلته د لوټمارۍ د پايلو له امله، دا د يونسکو د نړيوال ميراث په نوملړ کې د خطر سره مخ شو.

د جام منار نږدې ليد
د يونسکو د اسنادو له مخې دغه منار په ۱۱۹۴ کال کې د سلطان غياث الدين غوري د واکمنۍ پر مهال جوړ شوی و. د افغانستان د کلتوري ميراثونو د ساتنې ټولنې (سپيک) د څېړونو په شپږمه ګڼه کې راغلي چې د دې منار جوړوونکی د "علي" په نوم يو معمار و چې نوم يې په دوو ټکو کې ليدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه منار او د شاه غياث الدين غوري نوم هم د جام منار په څنډه کې ليدل کېږي.

معماری
د جام اوږده منار سلندر ډوله دی او د ۹ مترو قطر او ۶۳,۳ متره لوړوالی سره په اتوګون اساس جوړ شوی. د دې منار بنسټ له ځمکې څخه نږدې دوه متره لوړ دی او منار ته د ننوتلو له پاره يوه کوچنۍ دروازه شته.

د جام منار د جوړولو طريقه او بڼه د هغه منار په شان ګڼل کېږي چې د غزنوي دريم مسعود په غزني ښار کې جوړه کړې وه.
همدارنګه د هند په ډيلي ښار کې د قطب منار په نامه يوه منار هم شته چې بې له شکه د جام منار څخه الهام اخيستل شوی دی.
د لرغون پېژندنې څېړنو ښودلې چې د جام منار په شاوخوا کې د پوځي کلاو کنډکونه، يوه ماڼۍ، د تيراکوټا جارونه او د يهودانو هديرې موندل شوې، او په دې توګه دوی شايد د جام منار د ليدو له پاره کارولی دی.
ځينې لرغون پوهان په دې باور دي چې په هند کې د قطب منار د ديارلسمې پېړۍ په لومړيو کې د جام منار په الهام سره جوړ شوی چې لوړوالی يې ۷۳ متره دی.،، (۲) ، (۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

جام د منار انځور په غور ولايت کې

جام د منار انځور په غور ولايت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختګ

....

جام د منار انځور په غور ولايت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

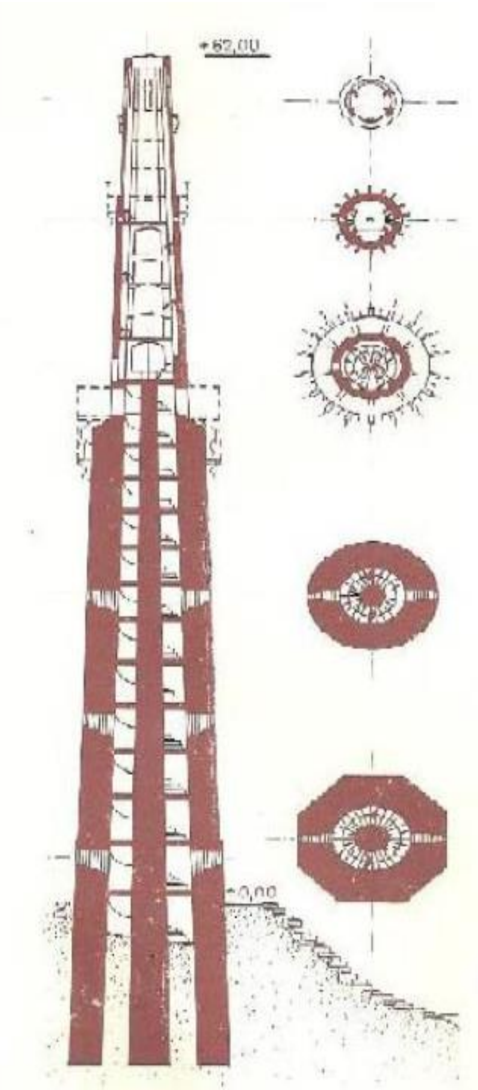

جام منار د برش (قطع) انځور په غور ولايت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

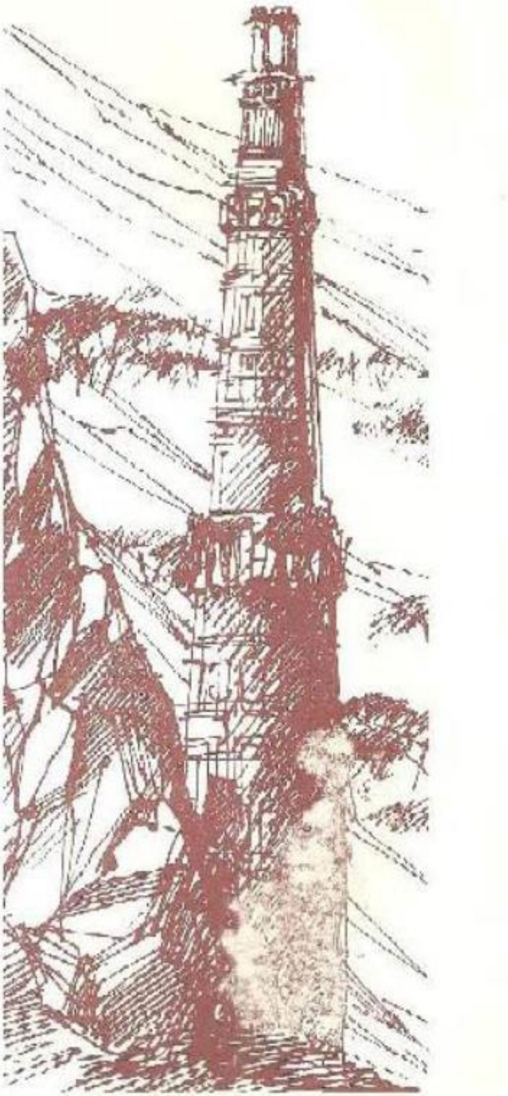

جام د منار رسامي انځور په غور ولايت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

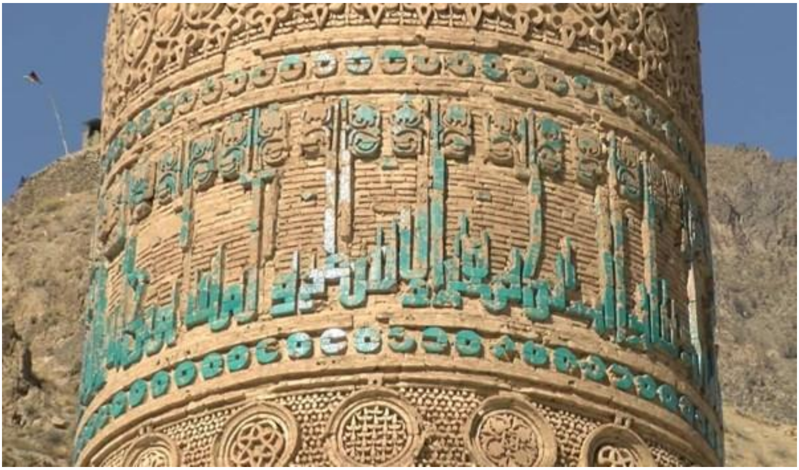

جام د منار عربي ليکنې انځور

جام د منار سينګار انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

جام د منار سينګار انځور

جام د منار هوايي انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

جام د منار سينګار پورتنۍ برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

جام د منار سينګارمنځنی برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

جام د منار سينګار ښکتنۍ برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

جام د منار مخامخ لید انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

جام د منار دننه (داخلي) زينو د لارې انځور

جام د منار دننه (داخلي) زينو د لارې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بی بی خانم جومات انځور په سمرقند کې

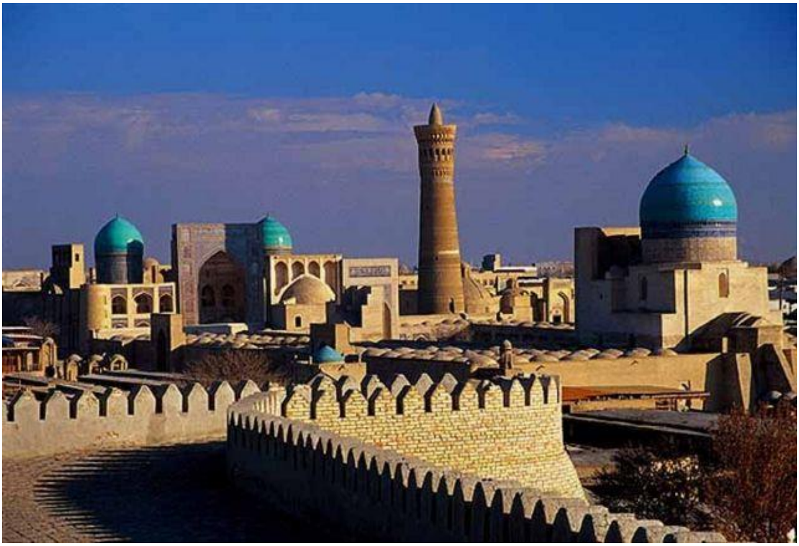

د کلان (کالان) منار انځور په ازبکستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلان (کالان) منار انځور په ازبکستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلان (کالان) منار انځور په ازبکستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلان (کالان) منار انځور په ازبکستان کې

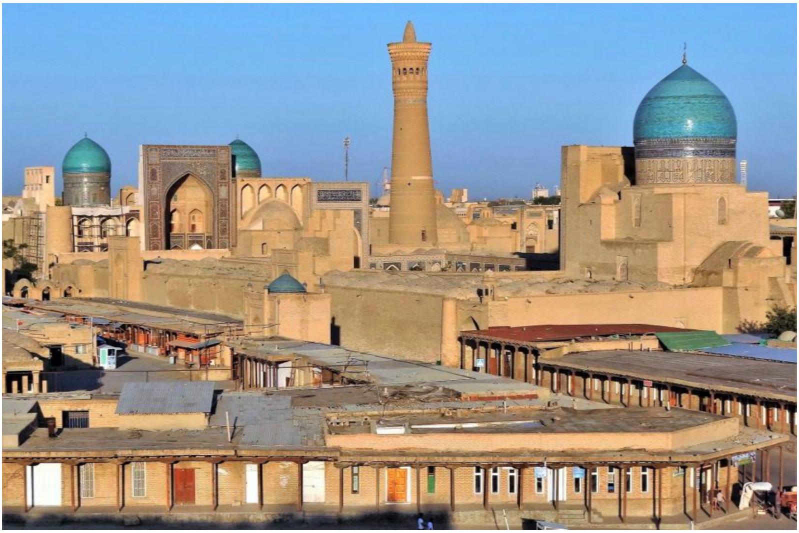

د کلان (کالان) منار انځور په ازبکستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جوماتو د جوړولو او بناء فضيلت:

د جومات جوړولو په اړه قرآنکريم او سنتو کې ډير فضائل راغلي دي چې يوه برخه يې په لاندې ډول ده.

قال الله تبارک وتعالى:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ. [التوبة:١٨]

ژباړه :

يقيناً د الله جل جلا له جوماتونه هغه څوک ابادوي چې پر الله جل جلا له او آخرت ايمان ولري، لمونځ کوي، زکات ورکوي او له الله جل جلا له پرته (له بل چا څخه) نه ويريږي نو هيله ده چې دغسې کسان د سمې لارې موندونکي وي.

همدارنګه د جومات جوړول، ترميمول، هغه که په لږو پيسو وي يا ډير صدقه جاريه ده، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ، وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ، وَمُصْحَفًا وَرَّثَهُ، أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ، أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ، أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ، أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ يَلْحَقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ (رواه ابن ماجه و حسنه الألباني).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:
هغه اعمال او نېکی چې د هغه ثواب د مرګ وروسته مؤمن ته رسېږي دا دي:
نافع علم ، صالح اولاد، د قرآنکريم مصحف، د جومات جوړول، د مسافر د پاره د استوګنې ځای، وياله يا کوهي جوړول، او هغه صدقه چې د روغتيا او ژوند په وخت کې يې ادا کړې وي د هغې به هم د مرګ نه وروسته اجر او ثواب مومي.

,, بيا دا ودانيزې چارې د کورونو جوړولو اړخ ته و غزېدې چې په لنډه توګه کولای شو د بي بيانو د کورونو يا د حضرت محمد (ص) ښځو د کورونو نوم واخلو چې ډېری يې اوس شتون نه لری او يوازې د حضرت بې بې عايشه (رض) کور چې په هغه کې د حضرت محمد (ص)، حضرت ابو بکر صديق (رض) او حضرت عمر فاروق (رض) مقبرې دي، چې تر اوسه هم شتون لري.

دا کورونه د نبوي جومات په شاو خوا کې جوړ شوي وو چې هر کور يوه لويه کوټه ۶،۵ متره اوږدوالی ۳،۵ متره سور(بر) او ۳،۵ متره لوړوالی يې درلود چې له اومه خښتو او ختو نه جوړ شوي ول، هرې کوټې (خونې) شمال خواته يوه کوچنۍ کړکۍ چې اوچت والی (جګ والی) يې ۰،۵ متره، سور(بر) يې هم ۰،۵ متره او د ځمکې (د کوټې د غولي) نه ۲،۸ متره اوچته وه، د هوا د تبادلې له پاره په پام کې نيول شوی وه.

دا کوټې دالان يا کوچني غولي خوا ته لويه کړکۍ درلوده چی د ځمکې نه ۰،۵ متره اوچته او اندازې يې په لاندې توګه وې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لوړ والی یا جګ والی ۱،۵ متره
- سور (بر) ۱،۵ متره

دا کړۍ د روښنايي، لمر وړانګو، د هوا د تبادلې او د کوټې نه د دالان د لید په اړه په پام کې نیول شوې وه.
دا کوټې یوازې یوه دروازه درلوده چې اندازې یې داسې وي.

- سور(بر) ۱ متر
- لوړوالی ۲ متره

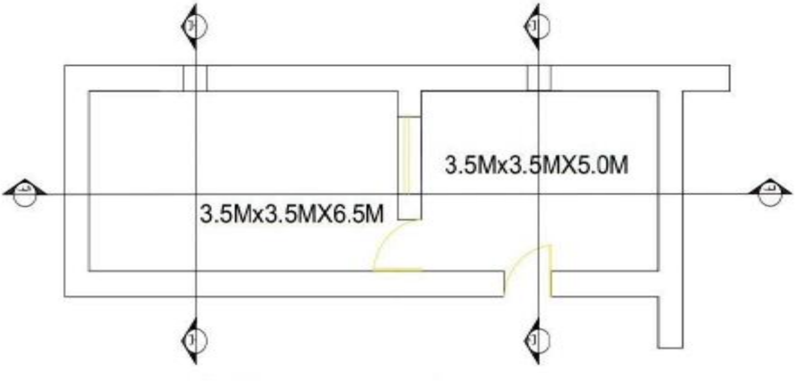

د کورنو پلان (ګرافیکي لید)

همدا راز د دالان یا غولي اوږدوالی یې ۵ متره، سور یې ۳،۵ متره او لوړ والی یې ۳،۵ متره اوپرته له بامه وه، بام دریمه برخه یې د خرما په لرګیو پوښول شوې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

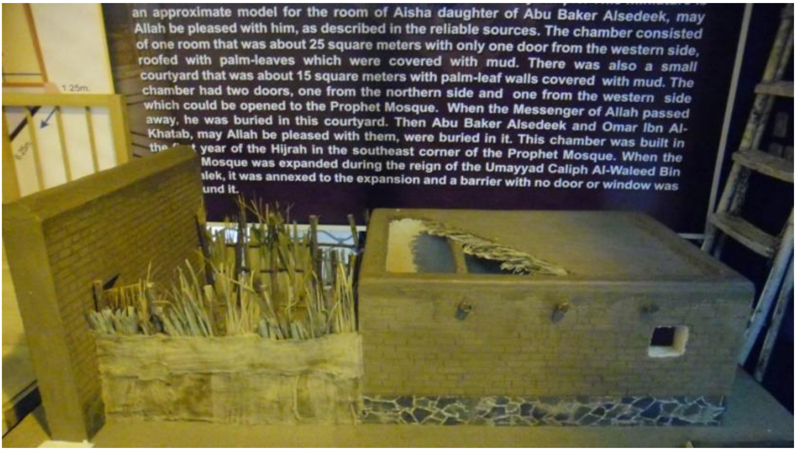

د بي بيانو د کورونو ليد (درې اړخيز ليد)

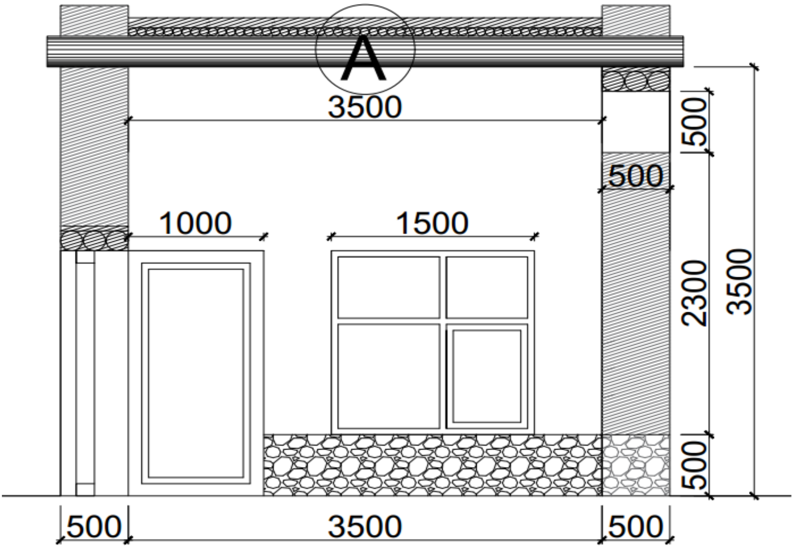

ت – ت :توته

(c) ketabton.com: The Digital Library

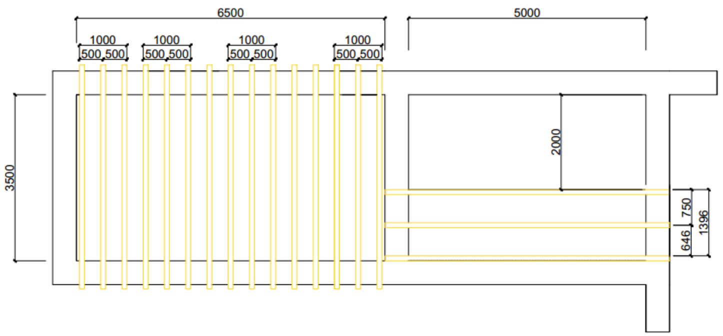

د پوښښ دستک بندۍ پلان

دا دالان يوه دروازه په منځ (وسط) کې درلوده چې اندازې يې د لويې کوټې سره سمون خوري، او همدا راز يې يوه کړکۍ چې هغه هم په منځ او مخامخ دروازې ته شتون درلود. [۱]

د کورونو مخامخ ليد (درې اړخيز ليد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې مسلمانانو په اوومه او اتمه پيړۍ کې ډېرى خاورې (ملکونه) فتح کړل، د دې خلکو ځانګړتياوې، د اسلامي ويښتابه او روحي اغېزې په دې اثارو کې ليدونکې ته يو ډول يووالى ځرګند کړ.

دا ځايونه وروسته اسلامي معمارۍ د اسلامي خطاطۍ او ځانګړې هندسي (جيوميټريک) ډيزاينونو په کارولو سره د شکلونو او سينګارونو په جوړولو کې ځانګړې، ځانګړتياوې رامينځته کړې.

همدارنګه نوې معماري عناصر لکه استوانه (سلنډر) مناروونه، مهمې آرشيفونه، مقران، سلمې او ملتې فوليل آرشيف د اسلامي معمارۍ نوښتونه دي.

په اسلامي معمارۍ کې، د ودانيو تر ټولو مهمه برخه ده او د ودانۍ د سطحو سينګار او بشپړول يې تر ټولو زړه راښکونکي عنصر ګڼل کيږي.

د مثال په توګه، د مقرن کار د سينګار کولو يوه لاره ده .

په اسلامي معمارۍ کې د لويو يا عامه ودانيو له پاره د ودانيو اصلي ډولونه عبارت دي له:

جومات، مقبرې، ماڼۍ او کلا.

د اسلامي معمارۍ اصلي اصول له دې ځلورو ودانيو څخه اخيستل شوي او په نورو ودانيو کې کارول شوي لکه:

عامه حمامونه، حوض او د کور په جوړښت کې. ،،(۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخواني کاروان سرای انځور

د پخواني کاروان سرای انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وربښم د لارې پخوانی کاروان سرای انځور چې د لمنځه تلو په حال کې دی (بدخشان ولایت)

په سعودي عربستان کې د یوه حمام انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه پخواني حمام انځور د سورې په هېواد کې

د يوه پخواني حمام انځور د عراق په هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

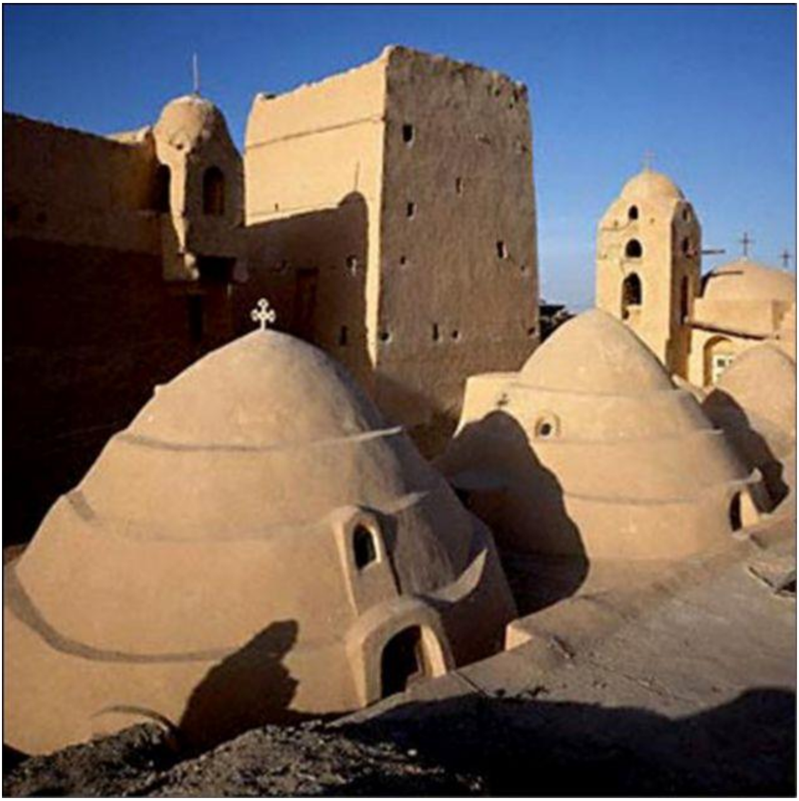

د يو پخواني حمام انځور د مصر په هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه پخواني حمام انځور زمونږ (افغانستان) په هېواد کې

د يوه پخواني حمام انځور د ايران په هېواد کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېرې مونږ ټوله نړۍ ته نظر واچوو، لیدی شو د جوماتونو جوړول نه په اسلامی نړۍ په سترګو کېږي، بلکه د مسلمانانو فتوحاتو او یا د مسلمانان په مهاجرت سره غیر اسلامي نړۍ کې لیدی شو چې د جومات تر خوا، اودس خونې، حمامونه، داسې نورې ودانۍ جوړې شوې او مسلمانان ترې ګټه اخلي.

د مثال په توګه:

د ښکلی جومات انځور په فدراتیفه روسیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښکلي جومات انځور په فدراتيفه روسيه

د ښکلي جومات انځور په فدراتيفه روسيه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښکلي جومات انځور په فدراتیفه روسیه

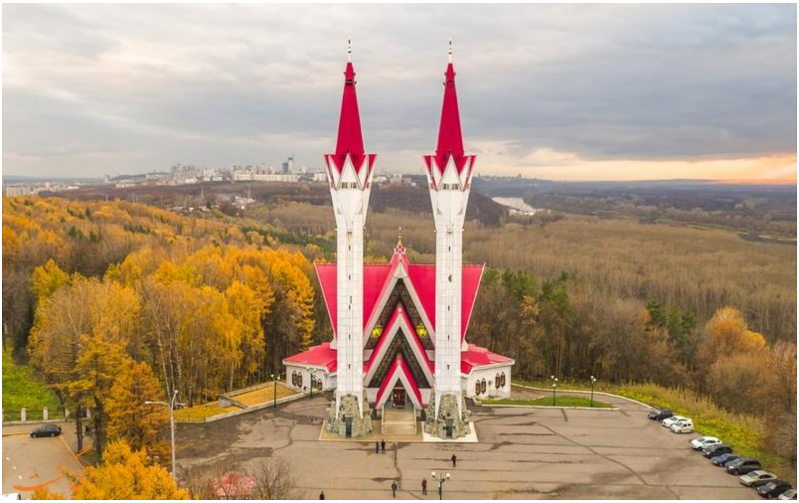

د ښکلي جومات انځور په فدراتیفه روسیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډهلی ښار جامع جومات

د ډهلی ښار جامع جومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

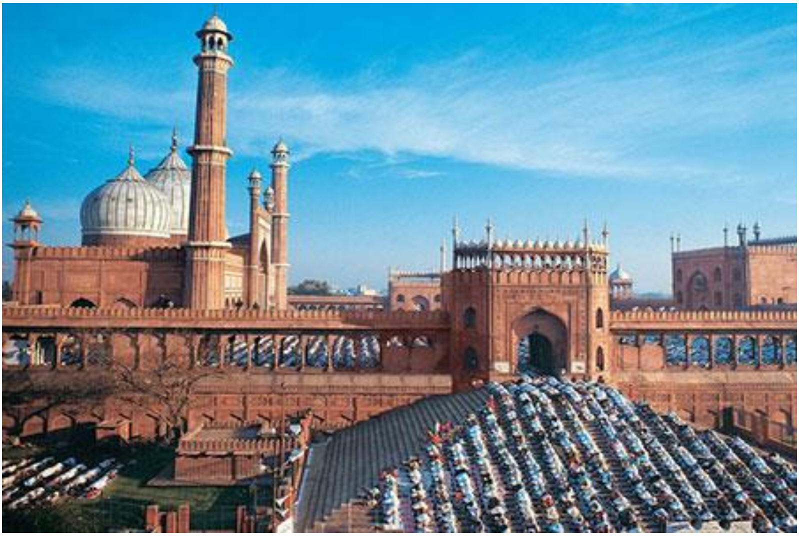

د ډهلی ښار جامع جومات

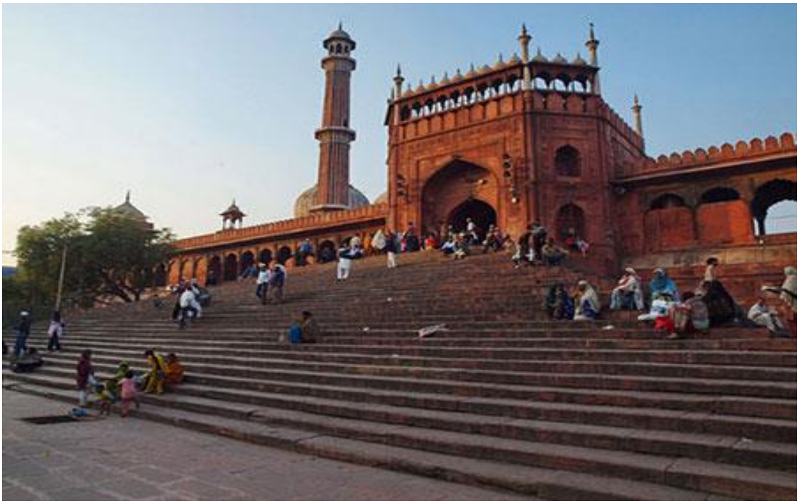

د ډهلی ښار جامع جومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قطب منار انځور په ډهلي کې (هند هېواد)

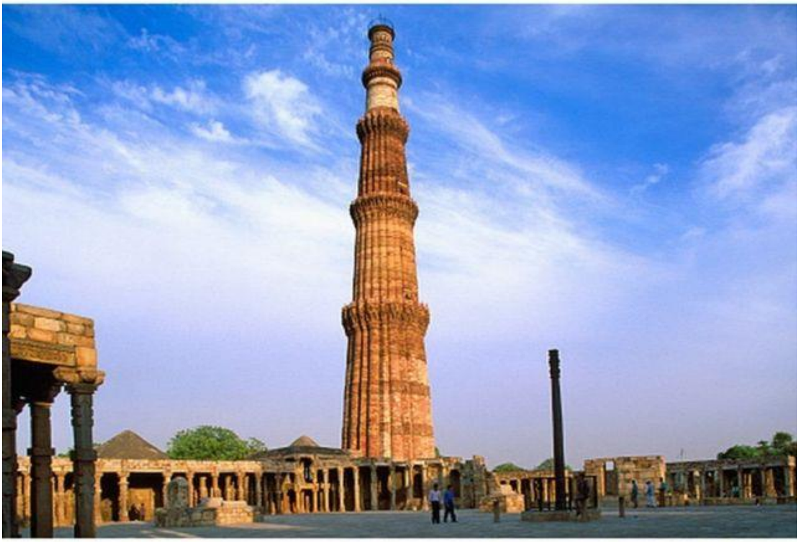

د قطب منار انځور په ډهلي کې (هند هېواد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه ښکلي جومات انځور په چين کې

د يوه ښکلي جومات انځور په چين کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه ښکلي جومات انځور په سنګاپور کې

د يوه ښکلي جومات انځور په سنګاپور کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانانو(اديلا) جومات په آسترليا کې

د يوه ښکلي جومات انځور په آسترليا کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه ښکلي جومات انځور په امريکا کې

د يوه ښکلي جومات انځور په امريکا کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

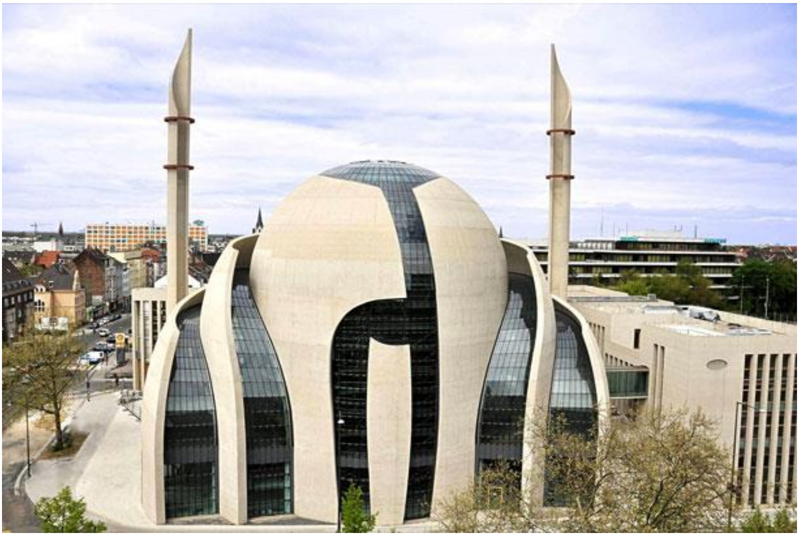

د يوه ښکلي جومات انځور په جرمني کې

د يوه ښکلي جومات انځور په جرمني کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرطبه جومات انځور په اسپانې (هسپانيه) کې

د قرطبه جومات انځور په اسپانې (هسپانيه) کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه ښکلي جومات انځور په هالند کې

د يوه ښکلي جومات انځور په هالند کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه ښکلي جومات انځور په سویدن کې

د یوه ښکلي جومات انځور په سویدن کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوه ښکلي جومات انځور په فرانسه کې

د يوه ښکلي جومات انځور په فرانسه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانانو د نفوس پر بنسټ د هېوادونو لیست:

,, اسلام په نړۍ کې له عیسویت وروسته د پیروانو د شمېر له پلوه دوهم دین دی. د ۲۰۱۵ کال د اټکل له مخې د سي آی اې انسائیکلوپیډیا د نړۍ ۲۴,۱٪ خلک مسلمانان دي اسلام په سویل لوېدیزه آسیا، شمالي او سهیل (افریقا) او په ځینو برخو کې اکثریت مذهب دی.

آسیا او افریقا لویه وچه په نړۍ کې د مسلمانانو د نفوس تر ټولو لویه سلنه (٪۵۲/۳۹) لري. کډوالې ټولنې د نړۍ په ځینو سیمو کې ژوند کوي. د بیلګې په توګه، په لوېدیځه اروپا کې، اسلام د سیمې د ټول نفوس ٦٪ سره له مسیحیت وروسته دویم دین دی.

د ۲۰۱۲ راپور له مخې، ٤٩ هېوادونه مسلمانان اکثریت لري، د نړۍ شاوخوا ٦٢٪ مسلمانان، چې د یو ملیارد نفوس سره برابر دي، په سویل او سویل ختیځ آسیا کې ژوند کوي. د نړۍ د مسلمانانو له جملې څخه پاکستان ١١,٠٪، هند ١٠,٩٪، بنګله دیش ٩,٢٪ نږدې ٢٠٪ مسلمانان په عربي هېوادونو کې ژوند کوي.
افریقا، مصر او نایجریا د مسلمانانو تر ټولو لوی نفوس لري.

د Pew Research Center د ۲۰۱۰ کال څېړنه د ۲۰۰۹ کال په ژمي کې خپره شوه.
دې څېړنې وښودله چې د سوریې په پرتله په لبنان او چین کې مسلمانان ډېر دي.
دا په ډاګه کوي چې اسلام به په ۲۰۷۵ میلادي کې د مذهبونو په مینځ کې، ترټولو پیروان ولري.،، (ویکي پیډیا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځپانګه:

,, د جدول په لومړيو څلورو کالمونو کې ارقام د نړۍ د مسلمانانو د راتلونکي په اړه د Pew Research Center د راپور پراساس دی.

شمېره	هېواد/ سيمه	مسلمان	د هېواد د ټول مسلمانان نفوس سلنه (٪)	د نړۍ د مسلمانانو د نفوس سلنه (٪).
۱	افغانستان	۳۸,۹۲۸,۳۴۶	۱۰۰	۲,۴
۲	آلبانی	۱,۸۷۹,۱۷۲	۵۸,۸	۰,۱
۳	الجزاير	۴۰,۴۰۰,۰۰۰	۹۹ >۹۸,۲	۲,۷
۴	امريکايی ساموا	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۵	آندورا	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۶	آنګولا	۹۰,۰۰۰	۱,۰	۰,۱<
۷	آنګويلا	۱,۰۰۰<	۰,۳	۰,۱<
۸	آنتيګوا او باربودا	۱,۰۰۰<	۰,۶	۰,۱<
۹	آرژانتين	۷۸۴,۰۰۰	۲,۵	۰,۱<
۱۰	ارمنستان	۱/۲<	۰,۱<	۰,۱<
۱۱	آروبا	۱,۰۰۰<	۰,۴	۰,۱<
۱۲	استراليا	۴۷۶,۲۹۱	۲,۲	۰,۱<
۱۳	اتريش	۵۷۳,۸۷۶	۶,۸	۰,۱<
۱۴	آذربايجان جمهوريت	۸,۷۹۵,۰۰۰	۹۸,۴	۰,۵
۱۵	باهاما	۱,۰۰۰<	۰,۱	۰,۱<

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶	بحرین	۸۶۶,۸۸۸	۷۰,۲	۰,۱<
۱۷	بنګلادش	۱۴۵,۶۰۷,۰۰۰	۸۶,۳	۹,۲
۱۸	باربادوس	۲,۰۰۰	۰,۹	۰,۱<
۱۹	بلاروس	۱۹,۰۰۰	۰,۲	۰,۱<
۲۰	بلژیک	۶۵۸,۴۶۳	۵,۹	۰,۱<
۲۱	بلیز	۱,۰۰۰<	۰,۱	۰,۱<
۲۲	بنین	۲,۷۱۰,۰۰۰	۲۴,۵	۰,۱
۲۳	برمودا	۱,۰۰۰<	۰,۸	۰,۱<
۲۴	د بوتان سلطنت	۲,۰۰۰≤	۰,۲	۰,۱<
۲۵	بولیوی	۲,۰۰۰	۰,۱<	۰,۱<
۲۶	بوسنیا او هرزګوینا	۱,۷۹۰,۴۵۴	۵۰,۷	۰,۱
۲۷	بوتسوانا	۸,۰۰۰	۰,۴	۰,۱<
۲۸	برزیل	۲۰۴,۰۰۰	۰,۱	۰,۱<
۲۹	د برتانیا ورجن ټاپو	۱,۰۰۰<	۱,۲	۰,۱<
۳۰	برونئی	۲۹۵,۰۰۰	۶۷	۰,۱<
۳۱	بلغارستان	۵۷۷,۰۰۰	۷,۸	۰,۱<
۳۲	بورکینافاسو	۱۱,۲۷۰,۰۰۰	۶۰,۵	۰,۶
۳۳	برما (میانمار)	۲,۲۳۷,۴۹۵	۲,۳	۰,۱
۳۴	بروندی	۲۵۰,۰۰۰	۲,۲	۰,۱<
۳۵	کامبوج	۲۵۵,۰۰۰	۱,۶	۰,۱<
۳۶	کامرون	۴,۹۴۰,۰۰۰	۲۰,۹	۰,۲
۲۷	کانادا	۱,۰۵۳,۹۴۵	۳,۲ـ۱,۹	۰,۱
۳۸	کاپ ورد	۱۰,۰۰۰	۲	۰,۱<

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹	کيمان ټاپوګان	<۱,۰۰۰	۰,۲	<۰,۱
۴۰	د مرکزي افريقا جمهوريت	۴۰۳,۰۰۰	۱۵	<۰,۱
۴۱	چاد	۷,۸۲۷,۶۵۳	۵۸	۰,۴
۴۲	شيلی	۲,۸۹۴	۰,۰۳	<۰,۱
۴۳	چين	۲۲,۰۰۰,۰۰۰- ۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۸	۱,۴
۴۴	کوکوس (کلينګ) ټاپوګان	<۱,۰۰۰	۸۰	<۰,۱
۴۵	کلمبيا	۴۰,۰۰۰ تا ۸۰,۰۰۰	۰,۲	<۰,۱
۴۶	کومور(قمر)	۷۸۵,۰۰۰	۹۸,۳	<۰,۱
۴۷	کنګو	۳,۶۴۸,۲۶۷	۵	۰,۱
۴۸	کوک ټاپوګان	<۱,۰۰۰	<۰,۱	<۰,۱
۴۹	کاستاريکا	<۱,۰۰۰	<۰,۱	<۰,۱
۵۰	کرواسی	۶۰,۰۰۰	۱,۴	<۰,۱
۵۱	کوبا	۱۰,۰۰۰	۰,۱	<۰,۱
۵۲	قبرس	۲۷۳,۰۰۰	۲۲,۷	<۰,۱
۵۳	چک جمهوريت	۱۰,۵۰۰	<۰,۱	<۰,۱
۵۴	دنمارک (دانمارک)	۲۳۰,۰۰۰	۴,۱	<۰,۱
۵۵	جيبوتي	۸۵۳,۰۰۰	۹۷,۰	۰,۱
۵۶	دومينيکا	<۱,۰۰۰	۰,۲	<۰,۱
۵۷	دومينيکا جمهوريت	۲,۰۰۰	<۰,۱	<۰,۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۸	اکوادور	۲,۰۰۰	‎<۰,۱	‎<۰,۱
۵۹	مصر	۷۳,۸۰۰,۰۰۰	۹۰	۴,۹
۶۰	السالوادور	۲,۰۰۰	‎<۰,۱	‎<۰,۱
۶۱	استوایی ګینه	۲۸,۰۰۰	۴,۱	‎<۰,۱
۶۲	اریتره	۱,۹۰۹,۰۰۰	۳۶,۶-۴۸-۵۰	۰,۱
۶۳	استونیا(استونی)	۱,۵۰۸	‎<۰,۱	‎<۰,۱
۶۴	ایتوپیا(اتیوپی)	۲۵,۰۳۷,۶۴۶	۳۴	۱,۸
۶۵	د فارو ټاپو	‎<۱,۰۰۰	‎<۰,۱	‎<۰,۱
۶۶	فاکلنډ ټاپوګان	‎<۱,۰۰۰	‎<۰,۱	‎<۰,۱
۶۷	د میکرونزیا فدرالي ایالتونه	‎<۱,۰۰۰	‎<۰,۱	‎<۰,۱
۶۸	فیجی	۵۴,۰۰۰	۶,۳	‎<۰,۱
۶۹	فنلیند (فنلاند)	۴۲,۰۰۰	۰,۸	‎<۰,۱
۷۰	فرانسه	۵,۶۲۱,۰۰۰	۷,۵	۰,۳
۷۱	فرانسوي ګیانا	۲,۰۰۰	۰,۹	‎<۰,۱
۷۲	فرانسوي پولینیشیا	‎<۱,۰۰۰	‎<۰,۱	‎<۰,۱
۷۳	ګابون	۱۴۵,۰۰۰	۹,۷	‎<۰,۱
۷۴	ګامبیا	۱,۶۶۹,۰۰۰	۹۵,۳	۰,۱
۷۵	ګرجستان	۴۴۲,۰۰۰	۱۰,۵	‎<۰,۱
۷۶	آلمان (جرمني)	۱,۶۰۰,۰۰۰-۴,۷۰۰,۰۰۰	۲,۰ - ۵,۷	۰,۲
۷۷	غنا	۴,۹۱۴,۰۰۰	۱۸	۰,۲
۷۸	ګیبرالتر	۱,۰۰۰	۴,۰	‎<۰,۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

٧٩	یونان	٦١٠,٠٠٠	٥,٣	<٠,١
٨٠	گرینلند	<١,٠٠٠	<٠,١	<٠,١
٨١	گریندادا	<١,٠٠٠	٠,٣	<٠,١
٨٢	گوادلوپ	٢,٠٠٠	٠,۴	<٠,١
٨٣	گوام	<١,٠٠٠	<٠,١	<٠,١
٨۴	گواتیمالا	١,٠٠٠	<٠,١	<٠,١
٨٥	گینه	٨,٦٩٣,٠٠٠	٨۴,٢	٠,٥
٨٦	گینه بیسائو	٧٠٥,٠٠٠	٥٠	<٠,١
٨٧	گویان	٥٥,٠٠٠	٧,٢	<٠,١
٨٨	هائی تی	٢,٠٠٠	<٠,١	<٠,١
٨٩	هندوراس	١١,٠٠٠	٠,١	<٠,١
٩٠	هنگ کانگ	٢٢٠,٠٠٠	٣,١	<٠,١
٩١	مجارستان	٥,٥٧٩	٠,٣	<٠,١
٩٢	ایسلند	١٣٠٠	۴/٠	<٠,١
٩٣	هند	١٧٢,٠٠٠,٠٠٠	١۴,٢	٩,٦
٩۴	اندونزیا	٢٠۴,٨۴٧,٠٠٠	٨٧,٢	١٢,٧
٩٥	ایران	٧٩,۴۴٧,٠٠٠	٩٩,۴	۴,٦
٩٦	عراق	٣١,١٠٨,٠٠٠	٩٨,٩	١,٩
٩٧	ایرلند	٧٠,١٥٨	١,١	<٠,١
٩٨	د من ټاپو	<١,٠٠٠	٠,٢	<٠,١
٩٩	اسرائیل	١,٢٨٧,٠٠٠	١٧,٧	٠,١
١٠٠	ایتالیا	٢,٢٢٠,٠٠٠	٣,٧	٠,١
١٠١	د عاج ساحل	٧,٩٦٠,٠٠٠	۴٠	٠,٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٠٢	جامائیکا	١,٠٠٠	٠,١<	٠,١<
١٠٣	جاپان (ژاپن)	١٨٥,٠٠٠	٠,١	٠,١<
١٠٤	اردن	٦,٣٩٧,٠٠٠	٩٣,٨	٠,٤
١٠٥	قزاقستان	٨,٨٨٧,٠٠٠	٧٠,٢	٠,٥
١٠٦	کنیا	٢,٨٦٨,٠٠٠	١٠	٠,٢
١٠٧	کیریباتی	١,٠٠٠<	٠,١<	٠,١<
١٠٨	کوزوو	١,٥٨٤,٠٠٠	٩٥,٦	٠,١
١٠٩	کویت	٢,٦٣٦,٠٠٠	٧٤,١	٠,٢
١١٠	قرقیزستان	٤,٩٢٧,٠٠٠	٨٨,٨	٠,٣
١١١	لائوس	١,٠٠٠	٠,١<	٠,١<
١١٢	لتونی	٢,٠٠٠	٠,١	٠,١<
١١٣	لبنان	٢,٥٤٢,٠٠٠	٥٩,٧	٠,٢
١١٤	لسوتو	١,٠٠٠	٠,١<	٠,١<
١١٥	لیبریا	٥٢٣,٠٠٠	١٢,٨	٠,١<
١١٦	لیبیا	٦,٣٢٥,٠٠٠	٩٦,٦	٠,٤
١١٧	لیختن اشتاین	٢,٠٠٠	٤,٨	٠,١<
١١٨	لیتوانی	٣,٠٠٠	٠,١	٠,١<
١١٩	لوکزامبورګ	١١,٠٠٠	٢,٣	٠,١<
١٢٠	ماکائو	١,٠٠٠<	٠,١<	٠,١<
١٢١	مقدونیه	٥٠٠,٠٠٠	٣٣,٣	٠,١<
١٢٢	ماداګاسکار	٢٢٠,٠٠٠	٧	٠,١<
١٢٣	مالاوی	٢,٠١١,٠٠٠	١٢,٨	٠,١
١٢٤	مالزی	١٧,١٣٩,٠٠٠	٦١,٤	١,١

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲۵	مالديو	۳۰۹,۰۰۰	۱۰۰	۰,۱<
۱۲۶	مالی	۱۵,۶۶۷,۷۰۴	۹۵	۰,۸
۱۲۷	مالت	۱,۰۰۰	۰,۲	۰,۱<
۱۲۸	مارشال ټاپوګان	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۲۹	مارتينيک	۱,۰۰۰<	۰,۲	۰,۱<
۱۳۰	موريتانی	۴,۱۷۱,۶۳۳	۱۰۰	۰,۲
۱۳۱	موريس	۲۳۰,۱۱۸	۱۷,۳	۰,۱<
۱۳۲	مايوت	۱۹۷,۰۰۰	۹۸,۸	۰,۱<
۱۳۳	مکزيک (مکسيکو)	۳,۷۰۰ - ۱۱۱,۰۰۰	۰,۱	۰,۱<
۱۳۴	مولداويا	۱۵,۰۰۰	۰,۴	۰,۱<
۱۳۵	موناکو	۱,۰۰۰<	۰,۵	۰,۱<
۱۳۶	مغولستان (منګوليا)	۲۰۰,۰۰۰	۶	۰,۱<
۱۳۷	مونته نګرو	۱۱۸,۴۷۷	۱۹,۱۱	۰,۱<
۱۳۸	مونتسرات	۱,۰۰۰<	۰,۱	۰,۱<
۱۳۹	مراکش	۳۲,۳۸۱,۰۰۰	۹۹	۲,۰
۱۴۰	موزامبيک	۵,۳۴۰,۰۰۰	۲۲,۸	۰,۳
۱۴۱	ناميبيا	۹,۰۰۰	۰,۴	۰,۱<
۱۴۲	نائورو	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۴۳	نيپال	۱,۲۵۳,۰۰۰	۴,۲	۰,۱
۱۴۴	هلند	۱,۰۰/۸۲۵,۰۰۰ ۰,۰۰۰	٦-۵	۰,۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴۵	آنتيل هلند	۱,۰۰۰<	۰,۲	۰,۱<
۱۴۶	نوې کاليډونيا	۷,۰۰۰	۲,۸	۰,۱<
۱۴۷	نيو زيلند	۴۱,۰۰۰	۰,۹	۰,۱<
۱۴۸	نيکاراګوئه	۱,۰۰۰	۰,۱<	۰,۱<
۱۴۹	نيجر	۱۹,۵۰۲,۲۱۴	۹۸,۳	۱,۰
۱۵۰	نيجريه	۹۳,۸۳۹,۰۰۰	۵۰-۴۱	۴,۷
۱۵۱	نيووی	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۵۲	شمالي کوريا	۳,۰۰۰	۰,۱	۰,۱<
۱۵۳	شمالي ماريانا ټاپوګان	۱,۰۰۰<	۰,۷	۰,۱<
۱۵۴	ناروې	۱۶۳,۱۸۰	۳,۰	۰,۱<
۱۵۵	عمان	۲,۵۴۷,۰۰۰	۸۷,۷	۰,۲
۱۵۶	پاکستان	۱۷۸,۰۰۰,۰۰۰	۹۶,۴	۱۱,۰
۱۵۷	پالائو	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۵۸	فلسطيني سيمې	۴,۲۹۸,۰۰۰	۹۷,۵	۰,۳
۱۵۹	پاناما	۲۵,۰۰۰	۰,۷	۰,۱<
۱۶۰	پاپوآګينه نو	۲,۰۰۰	۰,۱<	۰,۱<
۱۶۱	پاراګوئه	۱,۰۰۰	۰,۱<	۰,۱<
۱۶۲	پيرو	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۶۳	فيليپين	۵,۸۹۶,۰۰۰	٤,٦	۰,۷
۱۶۴	لهستان	۲۰,۰۰۰	۰,۱	۰,۱<
۱۶۵	پرتګال	۶۵,۰۰۰	۰,۶	۰,۱<
۱۶۶	پورتوريکو	۱,۰۰۰	۰,۱<	۰,۱<

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶۷	قطر	۱,۱۶۸,۰۰۰	۷۷,۵	۰,۱
۱۶۸	د کنګوجمهوري	۷۷,۷۳۶	۱,۶	۰,۱<
۱۶۹	رئونیون	۳۵,۰۰۰	۴,۲	۰,۱<
۱۷۰	رومانیا(روماني)	۷۳,۰۰۰	۰,۳	۰,۱<
۱۷۱	روسیه	۹,۴۰۰,۰۰۰	۶,۵	۱,۰
۱۷۲	روآندا	۵۸۹,۴۲۹	۴,۸	۰,۱<
۱۷۳	سنت هلنا	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۷۴	سنت کیتس او نویس	۱,۰۰۰<	۰,۳	۰,۱<
۱۷۵	سنت لوسیا	۱,۰۰۰<	۰,۱	۰,۱<
۱۷۶	سنت پیر او ماژلان	۱,۰۰۰<	۰,۲	۰,۱<
۱۷۷	سنت وینست او ګرنادین	۲,۰۰۰	۱,۷	۰,۱<
۱۷۸	ساموا	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۷۹	سان مارینو	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۸۰	سائوتوم او پرنسیپ	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۱۸۱	سعودی عربستان	۲۵,۴۹۳,۰۰۰	۹۷,۱	۱,۶
۱۸۲	سنګال	۱۴,۵۸۴,۹۳۱	۹۵,۹	۰,۸
۱۸۳	صربستان	۲۲۷,۰۰۰	۲,۸	۰,۱<
۱۸۴	سیشل	۱,۰۰۰<	۱,۱	۰,۱<
۱۸۵	سیرالئون	۴,۱۷۱,۰۰۰	۷۱,۵	۰,۳
۱۸۶	سنګاپور	۷۲۱,۰۰۰	۱۴,۷	۰,۱<
۱۸۷	اسلوواکی	۱۰,۸۶۶	۰,۲	۰,۱<
۱۸۸	اسلوونی	۷۳,۵۶۸	۳,۶	۰,۱<

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

١٨٩	سليمان ټاپوګان	١,٠٠٠<	٠,١<	٠,١<
١٩٠	سومالی	٩,٢٣١,٠٠٠	٩٨,٩	٠,٦
١٩١	سويلي آفريقا	٦٥٤,٠٦٤	١,٥	٠,١<
١٩٢	سويلي کوريا	٣٥,٠٠٠	٠,١	٠,١<
١٩٣	سويلي سوډان	٦١٠,٠٠٠	٦,٢	٠,١<
١٩٤	اسپانيا	١,٨٨٧,٩٠٦	٤,١	٠,١
١٩٥	سری لانکا	١,٩٦٧,٢٢٧	٩,٧١	٠,١
١٩٦	سودان	٣٩,٠٢٧,٩٥٠	٩٧,٠	١,٩
١٩٧	سورينام	٨٤,٠٠٠	١٩,٦	٠,١<
١٩٨	سوازيلند	١٢٩,٢٣٠	١٠	٠,١<
١٩٩	سويدن	٤٥٠,٠٠٠– ٥٠٠,٠٠٠	٥	٠,١<
٢٠٠	سوئيس	٤٠٠,٠٠٠	٥	٠,١<
٢٠١	سوريه	٢٠,٨٩٥,٠٠٠	٩٠	١,٣
٢٠٢	تايوان	٦٠,٠٠٠	٠,٣	٠,١<
٢٠٣	تاجيکستان	٧,٠٠٦,٠٠٠	٩٩,٠	٠,٤
٢٠٤	تانزانيا	١٩,٤٢٦,٨١٤	٣٥	٠,٨
٢٠٥	تايلند	٣,٩٥٢,٠٠٠	٥,٨	٠,٢
٢٠٦	ختيځ تيمور	١,٠٠٠	٠,١	٠,١<
٢٠٧	توګو	٨٢٧,٠٠٠	٢٠	٠,١
٢٠٨	توکلاو	١,٠٠٠<	٠,١<	٠,١<
٢٠٩	تونګا	١,٠٠٠<	٠,١<	٠,١<
٢١٠	ترينيدادوتوباګو	٧٨,٠٠٠	٥,٨	٠,١<

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱۱	تونس	۱۱,۱۹۰,۰۰۰	۹۹,۸	۰,۶
۲۱۲	ترکیه	۷۴,۶۶۰,۰۰۰	۹۸,۶	۴,۶
۲۱۳	ترکمنستان	۴,۸۳۰,۰۰۰	۹۳,۳	۰,۳
۲۱۴	د ترکیس او کیکوس ټاپوګان	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۲۱۵	تووالو	۱,۰۰۰<	۰,۱	۰,۱<
۲۱۶	اوګاندا	۵,۰۳۰,۰۰۰	۱۲,۰	۰,۳
۲۱۷	اوکراین	۳۹۳,۰۰۰	۰,۸	۰,۱<
۲۱۸	عربی متحده امارات	۳,۵۷۷,۰۰۰	۷۶,۰	۰,۲
۲۱۹	بریتانیا	۳,۱۰۶,۳۶۸	۴,۸	۰,۲
۲۲۰	متحده ایالات	۲,۵۹۵,۰۰۰	۰,۸	۰,۲
۲۲۱	د ورجین ټاپو	۱,۰۰۰<	۰,۱	۰,۱<
۲۲۲	اروګوئه	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۲۲۳	ازبکستان	۲۶,۸۳۳,۰۰۰	۹۶,۵	۱,۷
۲۲۴	وانوآتو	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۲۲۵	واتیکان	۰	۰	۰
۲۲۶	ونزوئلا	۹۵,۰۰۰	۰,۳	۰,۱<
۲۲۷	ویتنام	۷۱,۲۰۰	۰,۲	۰,۱<
۲۲۸	والیس او فوتونا	۱,۰۰۰<	۰,۱<	۰,۱<
۲۲۹	لوېدیزه صحرا	۵۲۸,۰۰۰	۹۹,۶	۰,۱<
۲۳۰	یمن	۲۴,۰۲۳,۰۰۰	۹۹,۰	۱,۵
۲۳۱	زامبیا	۱۴۰,۰۰۰	۱	۰,۱<
۲۳۲	زیمبابوې	۴۸۸,۶۵۶	۳	۰,۱<

(c) ketabton.com: The Digital Library

---	مرکزی آسیا	۵۴,۰۰۰,۰۰۰	۸۰,۰	۳,۰
---	سويلي آسيا	۵۰۷,۲۸۴,۰۰۰	۳۱,۴	۳۰,۶
---	سويل ختيځه آسيا	۲۵۷,۰۰۰,۰۰۰	۱۲,۰	۱۵,۰
---	منځني ختيځ ـشمالي افريقا (منا)	۳۱۵,۳۲۲,۰۰۰	۹۱,۲	۲۲,۹
---	د آفريقا سويلي صحرا	۲۴۲,۵۴۴,۰۰۰	۲۹,۶	۱۵,۰
---	اروپا	۴۴,۱۳۸,۰۰۰	۶,۰	۲,۷
---	آمريکا	۵,۲۵۶,۰۰۰	۰,۶	۰,۳
--------	ټوله نړۍ	۱,۷۰۳,۱۴۶,۰۰۰	۲۳,۴	۱۰۰,۰

،،(ويکي پيديا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

عربي ژبي هېوادونه

۱. اردن:

,, اردن (الأردن)، رسمي نوم يې د اردن هاشمي سلطنت دی، دغه هېواد په لويديځه اسيا کې پروت دی. د شام په سيمه د اردن د سمندر په ختيځه څنده کې د اسيا، افريقا او اروپا په درې لارې کې پروت دی. اردن له سعودي عربستان، عراق، سوريې، اسرائيلو او فلسطين له لويديځې ترانګې سره پوله لري. مړ سيند يې په لويديځو پولو پروت دی، داهېواد په خپل لرې سويل لويديځ کې د سور سمندر سره شپږ ويشت کيلو متره (۱۶ ميله) ساحل لري. عمان يې پلازمېنه، ستر ښار او اقصادي، سياسي او کلتوري مرکز دی.

په اوسني اردن کې د لرغوني دېرين پير انسانانو ژوند کړی. د ژېړو (برونزو) پړاو په پای کې په دې سيمه کې درې د اوړدې مودې پاچهی ځرګندې شوې دي چې هغه دا دي:

- عمون
- مواب
- ادوم

په وروستيو واکمنيو کې يې د النبطية پاچهي، پارسي ستروا‌کي، رومي ستروا‌کي، راشده واکمني، امويان، عباسي خلافت او عثماني ستروا‌کۍ شاملې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اردن د عرب اتحاديې او اسلامي همکاريو سازمان بنسټ ايښودونکی غړی دی. د دې خپلواک هېواد نظام مشروطه پاچهي ده، خو پاچا پراخه اجرائيوي او قانون جوړوونکي واکونه له ځانه سره لري .

اردن نيمه وچ او شاړ هېواد دی، ټوله سيمه يې ۸۹۳۴۲ کيلو متر مربع (۳۴،۴۹۵ ميل مربع) ده، د وګړو شمېر يې نهه ميليونه دی، په عربي هېوادونو په يوولسم شمېره زيات نفوس لري. غوځ اکثريت يا پنځه نوي سلنه وګړي يې سني مسلمانان دي، اصلي لږه کي مسيحيان هم لري. اردن په بيا بيا ناکراره منځني ختيځ کې «ارامه سيمه» بلل کېږي.

اردن له عرب پسرلي وروسته چې په ۲۰۱۰ز کال کې يې دا سيمه ونيوله، کوم زيان ونه لېده. له ۱۹۴۸ز کال راهيسې، اردن له ډېرو جګړه کې ښکېلو ګاونډيو هېوادونو نه کډوال منلي دي.

اردن د انساني ودې د شاخص له پلوه يو سل او دويم هېواد دی او د عايد له منځنۍ کچې پورته اقتصاد لري. د اردن اقتصاد په سيمه کې يو له کوچني اقتصاد نه دی چې د ماهر کار ځواک پر بنسټ د بهرنۍ پانګونې د لېوالتيا وړ دی. دا هېواد د سيلانيانو د لېوالتيا مرکز هم دی او د ښه پرمختللي روغتيايي برخې له امله د روغتيايي سيال بينۍ لپاره هم جذاب دی. سره له دې، د طبيعي سرچينو کمښت، د کډوالو زيات ورتګ او د سيمې نا ارامۍ د دې هېواد اقتصادي او ودانيزه وده له ستونزو سره مخامخ کړې ده.،، (۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

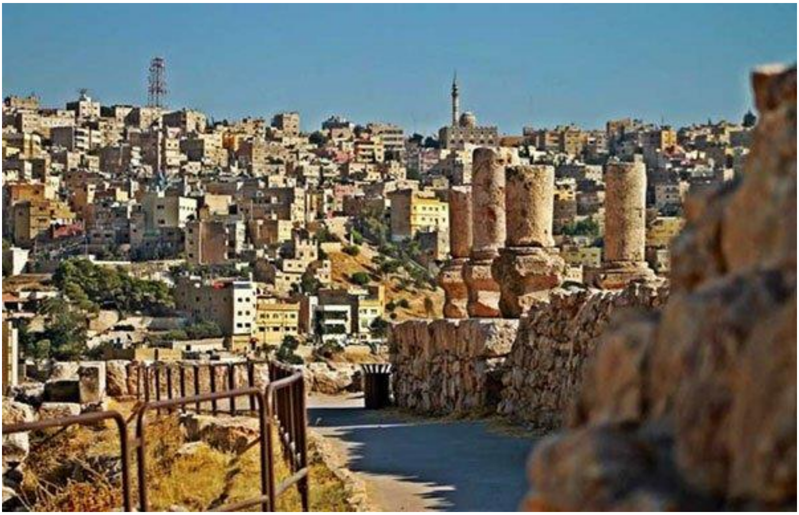

د اردن هېواد ودانيزانځور

د اردن هېواد ودانيزانځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اردن هېواد ودانيزانځور

د اردن هېواد ودانيزانځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ الجزاير:

,, د افريقا په سهېل کې يو هېواد دی چې ولسمشريز نظام لري.

دا هېواد د افريقا په لويه وچه کې دوهم لوی هېواد دی. دا هېواد په سهېل ختيځ کې د تونس سره، په ختيځ کې د ليبيا سره، په سوېل ختيځ کې د نايجېر سره، په سوېل لوېديځ کې د مالي او ماوريتانيا او په لوېديځ کې د ماراکو سره ګډې نړېوالې پولې لري ,لويديځه صحرا ,په لوېديځ کې. د الجزاير اساسي قانون اسلام ,عرب ,او آمازيغ (بربر) هېواد. د الجېريا نوم د الجزاير د ښار د نوم نه راوتلی دی , د عربي لغت *الجزائر*، چې په پښتو ژباړه کې د *ټاپوګان* په مانا دی، دا نوم هغه څلورو ټاپوګانو خوا ته اشاره کوي چې د الجزاير د ښار د سمندر غاړې نه په سيند کې تر ۱۵۲۵ زېږيز کال پورې پرتې وې چې بيا وروسته د همدغه هېواد د وچې برخې وګرځېدلې.

الجزاير د **الجزاير د خلکو ديموکراتيک جمهوريت** له رسمي نوم سره د افريقا په شمال کې پروت هېواد دی. په ختيځ کې له ليبيا؛ په سويل ختيځ کې له نايجيريا؛ په سويل لويديځ کې له مالي، موريتانيا او لويديځې ببېديا؛ په لويديځ کې له مراکش؛ په شمال کې د مديترانې سيند سره پوله لري. دا د افريقا په شمال کې د مغرب سيمې يوه برخه بلل کيږي. دا هېواد نيمه ـ وچه جغرافيه لري او د نفوس ډېره برخه يې د شمال په حاصل خېزه برخه کې ژوند کوي او دا صحرا د سويل پر جغرافه واکمنه ده. الجزايز ۲۳۸۱۷۴۱ کيلومتره مربع (۹۱۹۵۹۵) مساحت لري. چې په دې توګه د افريقا په کچه د مساحت له پلوه لسم لوی هېواد دی. الجزاير د ۴۴ ميليونه نفوس له لرلو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افريقا نهم د نړۍ په کچه ۳۲م ګڼنفوسه هېواد دی. پلازمېنه او تر ټولو لوی ښار يې الجزيره دی چې د مديترانې سمندرغاړو کې پروت دی .

په الجزاير کې لرغونې لړۍ، تمدونونه او امپراتورۍ دا دي:

لرغونې نيومديان، فينيکيان، بونيقيان، روميان، ونداليان، بيزانسان، امويان، عباسيان، رستميان، ادريسيان، اغلابيان، فاطميان، زيريديان، حماديان، المرويان، موحدان، اسبانيان، اسپانويان، عثمانيان او فرانسوي استعماري امپراتوري. د الجزاير د نفوس لوی اکثريت مسلمان شوي عرب - بابر دي چې عربي او بېربري ژبې د رسمي ژبو په توګه کاروي. له دې سره په ځينو برخو کې فرانسوي ژبه د يوې اداري او ښونيزې ژبې په توګه کارول کېږي. د خبرو کولو لپاره اصلي ژبه الجزايري عربي ده.

الجزيره يو نيمه ولسمشريز جمهوريت دی چې سيمه ييزې ټاکنيزې حوزې يې له ۵۸ ولايتونو او ۱۵۴۱ کاميونونه (په الجزاير کې تر ټولو کوچنی اداري واحد، ژباړن) لري. دا هېواد د ټولو غير جزيره يي افريقايي هېوادونو تر منځ د انساني او ودانيز پرمختګ تر ټولو لوړ شاخص لري او تر ډېره د انرژۍ د صادراتو پر بنسټ د دې لويې وچې له لويو اقتصادونو څخه دی. ،، (۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

الجزاير د يوې برخې انځور

الجزاير د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

الجزاير د يوې برخې انځور

الجزاير د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

الجزاير د يوې برخې انځور

الجزاير د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

الجزاير د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. بحرين:

,, بحرين (البحرين)، رسمي نوم يې د بحرين سلطنت (مملكة البحرين) دی، دا هېواد د فارس په خليج کې پروت دی. دا د ټاپوګانو هېواد دی چې له پنځوسو طبيعي ټاپوګانو او درې دېرشو جوړو شوو (مصنوعي) ټاپوګانو نه جوړ له يو کوچني مجمع الجزاير نه تشکيل شوی، مرکز يې د بحيرين ټاپو دی چې دې ټاپوګانو د بحرين درې اتيا سلنه ځمکه نېولې ده. بحرين د قطري ټاپووزمې او شمال ختيځ ساحل ته د سعودي عربستان تر منځ پروت دی، د پنځه ويشت کيلومتره اوږدې (۱۶ميله) ملک فهد لارې په مټ له سعودي عربستان سره وصل شوی. د ۲۰۲۰ز کال د شمېرې تر مخې د بحرين د وګړو شمېر ۱،۵۰۱،۶۳۵ دی چې ۷۱۲،۳۶۲ يې د بحرين اصلي اوسېدونکی دي. د ۷۶۰ کيلو مترمربع (۲۹۰ميل مربع) مساحت په لرلو سره له مالديف او سينګاپور وروسته په اسيا کې درېيم کوچنی هيواد دی. پلازمېنه اوستر ښار يې عمان دی.

بحرين د لرغوني ديلمون تمدن سيمه ده. دا هېواد له لرغونې زمانې نه په بحر کې د ملغلرو د موندلو له امله شهرت لري چې دا ملغلرې تر نولسمې پېړۍ پورې په ټوله نړۍ کې تر ټولو غوره وې.

د ۱۸۰۰ز کلونو په وروستيو کې، له بريتانويانو سره تر برياليو تړونونو وروسته، بحرين د بريتانيې تحت الحماية هېواد شو. په ۱۹۷۱ز کال کې يې خپلواکي اعلان کړه. پخوا يې نظام امارت و، خو په ۲۰۰۲ز کال کې بحرين يو اسلامي مشروطه شاهي نظام اعلان شو. په ۲۰۱۱ز کال کې، د سيمه ييز عرب پسرلي نه په الهام

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخيستلو سره په دې هېواد کې لاريونونه وشول. د بحرين واکمنه الخليفه شاهي کورنۍ د مخالفينو، سياسي مخالفو ډلو او اکثريت شيعه مسلمانانو له حقوقو نه د سرغړونو له امله تر نيوکو لاندې ده .

بحرين په پارس خليج کې د تيلو له کشف وروسته لومړي اقتصاد ته وده ورکړه، د بانکدارۍ، ودانيزو او ګرځندوی په برخو کې د لسيزو پانګوني د پايلي په توګه د نړۍ ګڼې مالي پانګونکي اداري د دې هېواد په پلازمېنه کې شته. ،، (۶)

بحرين د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحرين د يوې برخې مودل انځور

بحرين د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحرين د يوې برخې انځور

بحرين د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. تونس:

,, د تونس جمهوري هېواد د افریقا په شمال کې پروت دی. دغه هېواد په شمالي افریقا کې د مغرب سیمې برخه ده، په لویدیځ او سویل لویدیځ کې یې الجیریا، په سویل ختیځ کې یې لیبیا ، شمال او ختیځ کې یې مدیترانې سمندرګۍ موقعیت لري، چې د ۱۱ میلیونه وګړو نفوس په لرلو سره ۱۶۳ زره ۶۱۰ کیلومتر مربع (۶۳ زره ۱۷۰ مایل مربع) مساحت لري. په دغه هېواد کې د اطلس غرونو ختیځ پای شاملېږي او شمال یې بیا د افریقا تر لویې صحرا رسیږي، چې پاتې نور ډېر قلمرونه یې کرنیزې ځمکې دي. په ۱۳۰۰ کیلومتره (۸۱۰ مایله) ساحلي کرښو کې یې د مدیترانې حوزې ختیځ او لویدیځ افریقایي پیوند شاملېږي. تونس د افریقا د تر ټولې لرې شمالي څوکې کیپ انجلا کور دی؛ پلازمېنه یې تونس، د دغه هېواد تر ټولو لوی ښار دی، چې په شمالي ختیځو سواحلو کې موقعیت لري او د خپل هېواد (تونس) نوم یې خپل کړی دی .

کارتاژ چې یوه لویه سوداګریزه ستروا‌کي او د روم جمهوریت نظامي سیال و، له میلاد نه ۱۴۶ کاله وړاندې د رومیانو له خوا ماته وخوړه او د راتلونکو ۸۰۰ کلونو لپاره تونس د روم تر نیواک لاندې راغی.

هغوی هلته عیسویت دود کړ او د آمفي تیاتر الجیم په څېر د معمارۍ آثار یې هلته پرېښودل. له ۶۴۷ ز کال راهیسې، له څو هڅو وروسته، مسلمانانو تر ۶۹۷ ز کال پورې ټول تونس ونیو او د هغه ځای سیمه ییزو خلکو ته یې اسلام او عربي کلتور وروړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تونس په شمالي افريقا کې کوچنی هېواد دی، فرهنګ او هويت يې د پېړيو په ترڅ کې په بيلابيلو کلتورنو او قوميتونو کې ريښه لري .

دغه هېواد له ګڼ شمېراروپايي هېوادونو سره نږدې اقتصادي او سياسي اړيکې لري او ودانيزه برخه کې چټک پر مختګ لري.،، (۷)

تونس د يوې برخې انځور

تونس د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تونس د يوې برخې انځور

تونس د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. جيبوتی:

,, **جيبوتي** چې رسمي نوم يې **د جيبوتي جمهوريت** دی د افريقا په (ښکر) کې پروت يو هېواد دی چې پلازمېنه يې د جيبوتی ښار دی. مساحت يې ۲۳'۲۰۰ کيلومتره مربع او د وګړو شمير يې ۸۱۸'۱۵۹ نفره دی.

جيبوتي، په رسمي ډول د جيبوتي جمهوريت، د افريقا د ښاخ په برخه کې يو هېواد دی. دا هېواد له سويل لوري له سوماليا، له سويل لوېديځ لوري له ايتوپيا، له شمال لوري له اريتريا، او له ختيځ لوري د سرې سمندرګۍ او د عدن له خليج سره ګډه پوله لري. د عدن خليج په هغه غاړه کې يمن پروت دی. دا هېواد ټولټال ۲۳،۲۰۰ کيلومتر مربع (۸،۹۵۸ مايل مربع) مساحت لري .

په لرغوني زمانه کې، دا هېواد د ايتوپيا، اريتريا او سوماليلنډ سره يوځای د پونټ د خاورې برخه وه. زيلا ته نږدې، چې اوس په سوماليلينډ کې ده، د منځنيو پيړيو عدل او عفت سلطنتونه وو.

جيبوتي يو څو توکميز هېواد دی چې له ۹۲۱،۸۰۴ څخه ډير نفوس لري (چې په افريقا کې ترټولو کوچنی دی). فرانسوي او عربي ژبې د دې هېواد دوه رسمي ژبې دي او عفر او سومالي يې ملي ژبې دي.

نږدې ۹۴٪ اوسيدونکي يې د اسلام لارويان دي چې د دې هېواد رسمي دين دی او له زرو کلونو څخه زيات په دې سيمه کې حاکم دی. سومالي او عفر دوه لويې توکميزې ډلې جوړوي، چې عفر يې اکثريت دی. دواړه د افرو- آسيايي ژبو په کوشي ژبه خبرې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جیبوتي په ستراتیژیک ډول د نړۍ د کښتیو ترټولو بوختو لارو ته نږدې موقعیت لري، چې سره سمندر او د هند سمندر ته لاسرسی کنټرولوي. دا هېواد د تیلو د اچولو او د بار د بدلولو مهم مرکز ګڼل کېږي او د ګاونډي ایتوپیا څخه د وارداتو او صادراتو له پاره اصلي سمندري بندر دی. په ودانیزه برخه کې پانګونه خورا لږه او په ورو توګه افقي وده کوي.،، (۸)

جیبوتي د یوې برخې انځور

جیبوتي د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

جيبوتي د يوې برخې انځور

جيبوتي د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- سعودی عربستان:

,, سعودي عربستان چې په رسمي ډول د سعودي عربستان د پاچهي په نوم پېژندل کېږي، په لویدیځه آسیا کې هېواد دی. دغه هېواد د عربو ټاپو وزمې نږدې ټوله برخه جوړوي، چې مساحت يې نږدې ۲ میلیونه ۱۵۰ زره کیلومتر مربع (۸۳۰ زره مایل مربع) دی.

په منځني ختیځ کې تر ټولو لوی او په عربي نړۍ کې دویم لوی هېواد دی. په شمال کې له اردن او عراق، په شمال ختیځ کې له کویټ، په ختیځ کې له قطر، بحرین او عربي متحده اماراتو او په سویل ختیځ کې له عمان او یمن سره پوله لري، د عقبه خلیج په واسطه په شمال لویدیځ کې له مصر نه جلا کېږي. سعودي عربستان یوازنی هېواد دی چې له دواړو سره سمندرګي او فارس خلیج سره ساحلي کرښې لري، چې ډېری ځمکې يې له وچې صحرا، دښتو، بې ونو ځمکو او غرونو نه جوړه ده. پلازمېنه يې ریاض تر ټولو لوی ښار دی، په دغه هېواد کې د اسلام دوه سپېڅلي ښارونه مکه معظمه او مدینه منوره هم موقعیت لري.

د اسلام له سپېڅلي دین وړاندې عربستان، هغه سیمه چې معاصر سعودي عربستان په کې پروت دی، د ګڼ شمېر لرغونو کلتورونو او تمدنونو ځای و، د عربستان له تاریخ وړاندې مهال په نړۍ کې د انساني چارو لومړني آثار ښيي. د نړۍ تر ټولو لوی دویم دین اسلام، په سعودي عربستان کې ظهور کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۷ مې پېړۍ په لومړیو کې، د اسلام پیغمبر محمد(ص) د عربستان وګړي متحد کړل او یو واحد اسلامي نظام یې جوړ کړ.

په ۶۳۲ ز کال کې د هغه له وفات وروسته، پیروانو یې په چټکۍ سره د عربستان تر حاکمیت لاندې قلمرو پراخ کړ، په بې مخینې ډول یې په لویه کچه قلمرو (په لویدیځ کې له ایبري ټاپووزمې نه په ختیځ کې تر معاصر پاکستان پورې) د څو لسیزو په ترڅ کې فتح کړ.

د معاصر سعودي عربستان نه بنسټ اخیستونکو سلسلو د راشدینو (۶۳۲-۶۶۱ ز کال)، امویانو (۶۶۱-۷۵۰ ز کال)، عباسیانو (۷۵۰-۷۵۱ ز کال) او فاطمي (۹۰۹- ۱۱۷۱ ز کال) خلافتونه وکړل، همدارنګه یې په آسیا، افریقا او اروپا کې ګڼ شمېر واکمنۍ رامنځته کړې. سعودي عربستان په پام کې لري چې په نیوم ښار کې د نړۍ تر ټولو سترې ودانۍ جوړې کړي.،، (۹)

د سعودی عربستان نیوم ښار د یوې ښندی مودل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سعودی عربستان نیوم ښار د یوې څنډې انځور

د سعودی عربستان نیوم ښار د یوې څنډې مودل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سعودی عربستان نیوم ښار د یوې څنډې مودل انځور

د سعودی عربستان نیوم ښار د یوې څنډې مودل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷- سودان:

,, سوډان (په عربي کې السودان) رسمي نوم يې د سوډان جمهوريت دی (په عربي کې جمهورية السودان)، دا هېواد د افريقا په شمال ختيځه سيمه کې پروت دی. د مرکزي افريقا جمهوريت، چاډ، مصر، ايريتريا، ايتوپيا، ليبيا، سويلي سوډان او سور سمندر سره ګډه پوله لري. په ۲۰۲۱ز کال کې يې د وګړو شمېر څلور څلوېښت اعشاريه يونوي ميليونه شمېرل شوی مساحت يې ۱،۸۸۶،۰۶۸ کيو متر مربع (۷۲۸،۲۱۵ ميل مربع) دی، په دې ډول د افريقا په کچه د مساحت له پلوه په افريقا او عربي ټولنه کې درېيم ستر هېواد دی. په ۲۰۱۱ز کال کې د سويلي سوډان تر جلا کده پورې دا هېواد د مساحت له پلوه په افريقا او عربي ټولنه کې تر ټولو ستر هېواد و، خو له هغه وخته دا دواړه امتيازات له الجزاير سره دي. پلازمېنه يې خرطوم او تر ټولو ګڼ مېشته ښار يې أم درمان (د ميترو خرطوم يوه برخه ده) ښار دی.

د ۱۹۵۶ز کال د جنورۍ په لومړۍ نېټه، په قانوني ډول د يوه خپلواک هېواد په توګه اعلان شو .

اسلام د سوډان دولتي دين و او اسلامي قانون له ۱۹۸۳ز کال نه تر ۲۰۲۰ز کال پورې چې دا هېواد په سيکولر بدل شو عملي کېده.

د دې هېواد اقتصاد او ودانيز پر مختګ په ښکته منځنۍ کچه عايد تعريف شوی، که څه هم سوډان د اوږدې مودې نړيوالو بنديزونو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

امله په ښنده کې و، بيا هم د دې هېواد اقتصاد د تېلو په توليد تکيه کوي. ،،(١٠)

د سودان ښار د يوې ښندې انځور

د سودان ښار د يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سودان ښار د يوې ښندې انځور

د سودان ښار د يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- سوریه:

,, سوریه د لویدیځې آسیا یو هېواد دی، سویل لویدیځ ته یې لبنان او اسرائیل، لویدیځ ته یې مدیترانې سمندرګی، شمال ته یې ترکیه، ختیځ ته یې عراق او سویل ته یې اردن موقعیت لري. دمشق یې لوی ښار او پلازمېنه ده. دغه هېواد د حاصلخېزو ځمکو، لوړو غرونو او دښتو په لرلو سره د ګڼ شمېر قومي او مذهبي ډلو کور دی چې په زیاته کچه په کې عرب سوریایي وګړي، کوردان، ترکمنان، آشوریان، ارمنیان، شرکسیان، مندایون او یونانیان دي. مذهبي ډلې په کې سني مسلمانان، عیسویان، علویان، دروزیان، اسماعیلیه، مندایون، شیعیان، سلفیان او ایزدیان دي. عرب یې تر ټولو لوی قومي او سني مسلمانان یې، تر ټولو لوی دیني جوړښتونه دي .

سوریه یو موټی جمهوریت دی، چې له ۱۴ ولایتونو جوړ دی او یوازنی هېواد دی چې له سیاسي پلوه د بعثیزم له نظریې ملاتړ کوي. له ملګرو ملتونو پرته د یوه بل نړیوال بنسټ چې ناپېیلی غورځنګ دی غړیتوب لري؛ د ۲۰۱۱ ز کال په نومبر میاشت کې یې په عربي ټولنه او اسلامي همکاریو سازمان کې غړیتوب وځنډېد او په خپله یې د مدیترانې سمندرګي د هېوادونو په ټولنه کې غړیتوب وځنډاوه .

د سوریې نوم، له تاریخي پلوه یوې پراخې سیمې ته اړوندېږي چې له شام سره مترادف دی او په عربي کې ورته الشام وایي. معاصر دولت یې د ګڼ شمر لرغونو پاچاهیو او ستروا‌کیو ځای پاتې شوی، چې په کې د ابلان تمدن چې له میلاد ۳ زریزې وړاندې تاریخ لري شاملېږي. حلب او د دغه هېواد پلازمېنه دمشق په نړۍ کې یو له تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو لرغونو او د وګړو د استوګنې ښارونه و. په اسلامي دوره کې دمشق د اموي خلافت مرکز او په مصر کې د مملوک پاچهي ولايتي مرکز و

له خپلواکۍ وروسته دوره کې، له ۱۹۴۹ ز کال نه تر ۱۹۷۱ ز کال پورې دغه هېوا د ګڼ شمېر پوځي کودتا ګانو او هېواد لړزونکو کودتاييزو هڅو شاهد و.

چې د سيمې او له هغو هاخوا يو شمېر هېوادونه هم په کې په نظامي او غير نظامي ډول ښکېل دي. چې له امله يې د دغه هېواد په قلمرو کې يو شمېر خپل سرې سياسي ډلې رامنځته شوي چې د سوريې اپوزيسيون، د سوريې د ختيځ او شمال خپلسرې اداره يا روژاوا، تحرير الشام او د عراق او شام لپاره اسلامي دولت (داعش) په کې شاملېږي.

له ۲۰۱۶ ز کال نه تر ۲۰۱۸ ز کال پورې دغه هېواد د نړيوالې سولې په نوملړ کې وروستۍ ځای لري، چې ښيي د جګړې له امله په نړۍ کې تر ټولو له تاوتريخوالي ډک هېواد دی.

دغه هېواد په ودانيزه برخه کې خورا ورو پرمختګ او ځينو برخو کې يې پر مختک د خپلمنځی جګو له کبله په ټپه ولاړ دی.،، (۱۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوريې ښار د يوې څنډې انځور

د سوريې ښار د يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوریې ښار د یوې څنډې انځور

د سوریې ښار د یوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوريې ښار د يوې څنډې انځور

د سوريې ښار د يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- سومالیا (سومالي)

,, **سومالیا** په رسمي توګه، **د سومالیا دموکراتیک جمهوریت** یادیږي د افریقا په ښکر کې پروت یو هیواد دی. پلازمینه یې موګادیشو او رسمي ژبې یې سومالیایي او عربي ژبه دي، یاد هېواد ۶۳۷'۶۶۱ کیلومتره مساحت او ۹'۵۵۸'۶۶۶ میلیونه وګړي لري. په ۲۶ د جون او ۱ د جنوری ۱۹۶۰م کال سومالیا له بریتانیا پخواني یوګسلاویا او له ایټالیا نه خپله خپلواکی ترلاسه کړه.

سومالیا په رسمي ډول د سومالیا فېډرال جمهوریت (جمهوریادا فېدرالکا سومالیا؛ په عربي ژبه: جمهورية الصومال الفيدرالية) د افریقا په ښاخ کې پروت هېواد دی. دا هېواد په لویدیځ کې له ایتوپیا، له شمال لویدیځ څخه له جیبوتي، له شمال څخه له عدن خلیج، له شرق څخه د هند سمندر او له سویل لویدیځ څخه له کینیا سره پوله لري. سومالیا د افریقا په اصلي خاوره کې تر ټولو اوږده ساحلي کرښه لري. دا خاوره تر ډېره له لوړو سطحو، بېدیاوو او ارتفاعاتو څخه جوړه ده. د ټول کال په بهیر کې ګرم شرایط له دوره یي موسمي بادونو او نامنظمو وورښتونه سره په یاده خاوره حاکم دي. د سومالیا نفوس نږدې ۱۵ میلیونه اټکل شوی، چې له دوه میلیون څخه زیات یې په پلازمېنه او تر ټولو لوی ښار موګادېشو کې ژوند کوي چې له فرهنګي پلوه د افریقا تر ټولو سره ورته/ هیموجنېز هېواد دی. نږدې ۸۵ سلنه اوسېدونکي یې له سومالیایي نژاد څخه دي، چې له تاریخي پلوه د هېواد په شمال کې مېشت وو. قومي اقلیتونه په پراخ ډول په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سويل کې متمرکز دي. د سومالیا رسمي ژبې سومالیایي او عربي دي. د دې هېواد ډېرى اوسېدونکي مسلمانان او تر ډېره سوني مذهبه دي .

سومالیا په لرغوني دوره کې یو مهم سوداګریز مرکز و، دا د پونت د لرغونې خاورې له تر ټولو ممکنو افسانوي ځایونو څخه ده. د منځنیو پېړیو په بهیر کې د سومالیا څو ځواکمنو امپراتوریو پر سیمه ییزو سوداګریو واک درلود چې له ډلې یې د اجوران، د ادال سلطنت او د ګلدي سلطنت یادولی شو .

په ۱۹۶۹ ز کال کې د انقلاب عالي شورا واک ترلاسه کړ او د سومالیا دیموکراتیک جمهوریت یې رامنځته کړ او په ظالمانه ډول یې هڅه وکړه، تر څو د سومالي لنډ د خپلواکۍ غوښتنې جګړه په شمال کې وځپي. په دوام یې ۲۲ کاله وروسته په ۱۹۹۱ کال کې د سومالیا د کورنۍ جګړې له پیل سره (انقلابي عالي شورا) سقوط شوه او سومالي لنډ ډېر ژر خپله خپلواکي اعلام کړه.

سومالیا په یو غیر رسمي اقتصاد کې پاتې شوه چې تر ډېره په مالدارۍ، له سومالیا څخه کارکوونکو پر تعرفو او ټېلي کمونیکېشن (له لرې لارې اړیکې) تکیه و او ودانیزه برخه کې چټک پرمختګ نه لري. یاد هېواد د ملګرو ملتونو، عربي ژبو، افریقایي اتحادیې، د غیرمتحدو غورځنګ او د اسلامي همکاریو د سازمان غړی دی.،،
(۱۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سومالي ښار د يوې څنډې انځور

د سومالي ښار د يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سومالې ښار د يوې څنډې انځور

د سومالې ښار د يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. عراق:

,, عراق په منځني ختيځ او سويل لويديځ آسيا کې يو هېواد دی. د عراق پلازمينه بغداد ښار دی. عراق په سويل کې له سعودي عربستان او کويټ، په لويديځ کې له اردن او سوريې، په شمال کې له ترکيې او ختيځ ته له ايران سره ګډه پوله لري. عراق هم په سويلي برخه کې د فارس خليج سره د اوبو وړه پوله لري.

د عراق مساحت ۴۳۷،۰۷۲ مربع کيلومتره (۵۸مه) دی. د عراق زياتره ځمکه تيټه او چپه او توده ده. د عراق لوېديځ يې دښتې او ختيځ يې زرخيز ميدانونه دي. خو د عراقي کردستان (شمال ختيځ) برخه غرنۍ او سړه ده. همدا راز عراق يو له هغو هېوادونو څخه دی چې د نفتو زيرمې لري. دا هېواد د ۱٤۳ مليارد بيرلو نفتو تاييد شوي زيرمې لري.

عراق د نړۍ په کچه ۳۶م ډير نفوس لرونکی هېواد دی چې شاوخوا ۴۰ ميليونه نفوس لري عربان د عراق د نفوس نږدې ۵ سلنه جوړوي، چې ٪۷۵-٪۸۰، کردان ٪۱۵-٪۲۰، ترکمن، آشوريان او داسې نور. همدارنګه د عراق ۶۴-٪۶۹ خلک شيعه، ۳۴-٪۲۹ سني، ٪۱ عيسويان او ٪۱ د نورو مذهبونو پيروان دي. عراق هغه ځای دی چې ۶ شيعه امامان پکې اوسيږي او ښخ شوي دي. او د نجف، کربلا، کاظمين او سامرا ښارونه د نړۍ د شيعه ګانو د زيارت ځايونه دي.

د امويانو له نسکورېدو او د عباسيانو له رانسکورېدو وروسته د اسلامي خلافت پلازمېنه له سوريې څخه عراق (بغداد ښار) ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړل شوه. د لسمي پېړۍ له نيمايي څخه د ديارلسمي پېړۍ تر پايه پورې، د عراق ځينې برخې د ايران او عثمانيانو ترمنځ څو ځلې لاسونه بدل شول. په لومړۍ نړيواله جګړه کې د عثماني خلافت له ماتې وروسته، عراق په ۱۹۱۹ ميلادي کال کې د برتانيې يوه محافظه کاره سيمه شوه او په ۱۹۳۲ کې يې خپلواکي ترلاسه کړه.

د عراق ډېرى نوي سرحدونه په ۱۹۲۰ کې د عثماني امپراتورۍ له ويشلو وروسته د سور د تړون پراساس د ملګرو ملتونو د ليګ لخوا ټاکل شوي. په دې وخت کې عراق د بريتانيا د لوى بريتانيا تر څارنې لاندې راغى. په ۱۹۲۱ کې، د عراق سلطنت تاسيس شو او په ۱۹۳۲ کې، دې حکومت له انګلستان څخه خپلواکي ترلاسه کړه. په ۱۹۵۸ کې، دا سلطنت ورک شو او د عراق جمهوريت تاسيس شو. له ۱۹۶۸ څخه تر ۲۰۰۳ پورې، عراق د عراق بعث سوسياليست ګوند واکمن و. پر عراق د امريکا او د هغه د متحدينو له يرغل وروسته د صدام حسين د بعث ګوند حکومت ړنګ شو او په دغه هېواد کې څو ګونديز پارلماني نظام رامنځته شو.
د عراق پرله پسې حکومتونو په ۱۹۲۱ کال کې د نوي عراق له تاسيس راهيسې، د ګاونډيو هېوادونو په څير، هڅه وکړه چې د عرب توکم پر بنسټ د دې لپاره ملي هويت رامينځته کړي. دا طريقه په عراق کې ناکامه شوه او يوازې د غير عربو بيلتون غوښتونکو تمايلاتو او د هغوى د شاونيستي فشار يا شړلو لامل شوه.
په ودانيزه برخه کې پر مختګ يې د خپلمنځي جګړو له کبله په ټپه کچه دى.،، (۱۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عراق هېواد د یوې ښندې انځور

د عراق هېواد د یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عراق هېواد د يوې ښندې انځور

د عراق هېواد د يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عراق هېواد د يوې ښندې انځور

د عراق هېواد د يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عراق هېواد د يوې ښندې انځور

د عراق هېواد د يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. عربي متحده امارات:

,, متحده عربي امارات (عربي: المعمارات العربية المتتحدة) چې معمولا د اماراتو په نوم يادېږي، د لويديځې اسيا يو هېواد دی چې د عربي ټاپووزمې په ختيځ کې موقعيت لري او د عمان او سعودي عربستان هېوادونو سره ګډه پوله لري او د فارس له لارې خليج له قطر، بحرين او ايران سره تړاو لري. ابوظبي د هېواد پلازمينه ده، پداسې حال کې چې دوبۍ ترټولو نفوس لرونکی ښار او نړيوال اقتصادي مرکز دی. د جغرافيايي معلوماتو پر بنسټ د متحده عربي اماراتو اعظمي اوږدوالی ۵۶۲ کيلومتره دی. الخيمه، شارجه، او ام القوين. هره امارت د يو امير لخوا اداره کيږي، او دا اميران د اتحاديې عالي شورا جوړوي؛ د ابوظبۍ امير تل د متحده عربي اماراتو مشر وي، په داسې حال کې چې د دوبۍ امير تل د دې هېواد د لومړي وزير مقام لري. د متحده عربي اماراتو اتباع دي او ۷،۸ مليونه غير اماراتي وو. په ۲۰۲۰ کې، د متحده عربي اماراتو نفوس نږدې ۹,۹ ميليونه و.

هغه سيمه چې اوس د متحده عربي اماراتو ده، له ۱۲۵,۰۰۰ کاله پخوا راهيسې اوسيږي. دا ښار د ميسوپوتاميا، ايران او هند په ګډون د ډيرو تمدنونو سره نښلول شوی دی.

اسلام رسمي دين دی او عربي د اماراتو رسمي ژبه ده. د متحده عربي اماراتو د نفتو او طبيعي ګاز زيرمې په ترتيب سره په نړۍ کې شپږم او اووم لويې زيرمې دي، د متحده عربي اماراتو پراختيا د متحده عربي اماراتو په پراختيا اغيزه درلوده. د فارس خليج د همکارۍ د شورا غړي په يوويشتمه پيړۍ کې د تيلو او ګازو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې د هېواد تکيه يو څه کمه شوې ده او له اقتصادي اړخه د سياحت او سوداګرۍ مرکز شوی دی.

ودانيزې چارې دې هېواد کې په ډېره چټکۍ سره د کال تر بلې مخ ته ځي، دا چارې په ټولو اماراتو کې يو شان نه بلکه په ځينوکې خورا چټک او ځينو کې له مخکېنيو پلانونو سره سم د سلګونو ودانيزو شرکتونو چې ډېری يې بهرني دي په مخه وړل کيږي.
د ودانيزو حرکت په ټولو اماراتو کې ولاړه (عمودي) توګه دی.،،
(۱۴)

د عربی متحده اماراتو د يو مودل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د عربی متحده اماراتو د یو مودل انځور

د عربی متحده اماراتو د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عربی متحده اماراتو د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عربی متحده اماراتو د يوې برخې انځور

د عربی متحده اماراتو د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عربی متحده اماراتو د یوې برخې انځور

د عربی متحده اماراتو د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عربی متحده اماراتو د یوې برخې انځور

د عربی متحده اماراتو د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عربی متحده اماراتو د یوې برخې انځور

د عربی متحده اماراتو د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عربی متحده اماراتو د یوې برخې انځور

د عربی متحده اماراتو د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. عمان:

,, عمان، په رسمي توګه د عمان سلطنت (عربيي: سلْطنةُ عُمان)، په لویدیځه آسیا کې د عربي ټاپووزمې په سویل ختیځو سواحلو کې موقعیت لري. عمان چې پخوا یوه سمندریزه سترواکي وه، په عربي نړۍ کې تر ټولو پخوانۍ خپلواک هېواد دی. دغه هېواد چې د فارس خلیج د خولې سره په پوله سیمه کې موقعیت لري، له سعودي عربیستان، متحده عربي اماراتو او یمن سره ځمکنۍ پوله او له ایران او پاکستان سره ګډه سمندري پوله لري. دغه ساحل له سویل ختیځ لوري له عربي سمندرګي او له شمال ختیځ لوري د عمان له خلیج نه جوړ دی. د مدا او مسندم سیمې یې د متحده عربي اماراتو د ځمکنیو پولو له خوا احاطه شوې، د هرمز تنګی (چې له ایران سره شریک دی) او د عمان خلیج د مسندم ساحلي پولې جوړوي. مسقط د دغه هېواد پلازمېنه او لوی ښار دی .

له اوولسمې پېړۍ وروسته، د عمان سلطنت ستر‌واکي وه چې په فارس خلیج او هند سمندرګې یې د نفوذ په موخه د پرتګال او بریتانیا له ستر‌واکیو سره سیالي کوله. په ۱۹ مه پېړۍ کې د دغې ستر‌واکۍ په اوج کې، عماني نفوذ یا کنترول له ټول هرمز تنګي نه تر معاصر ایران او پاکستان پورې او په لرې سویل کې تر زنجبار رسېده. هغه مهال چې په ۲۰ مه پېړۍ کې یې قدرت را کم شو، دغه سلطنت د بریتانیا تر اغېز لاندې راغی. د ۳۰۰ نه زیاتو کلونو لپاره، د دواړو ستر‌واکیو ترمنځ اړیکې د مشترکو ګټو له مخې وې. بریتانیا د عمان جغرافیایي اهمیت د سوداګریز مرکز په توګه چې په فارس خلیج او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هند سمندر کې يې د هغو سوداګريزې کرښې تضمين کولې او د هند په نيمه لويه وچه کې يې له خپل نفوذ نه ساتنه کوله، په رسميت وپېژاند. له تاريخي پلوه مسقط د فارس خليج سوداګريز مرکز و.

توريزم (سياحت)، د کبانو او خرما سوداګري يې د سوداګرۍ يوه برخه جوړوي. عمان د لوړ عايد لرونکي اقتصاد او د نړيوالې سولې د شاخص له مخې په نړۍ کې ۶۹ سوله ييز هېواد بلل شوی دی .

به دې هېواد کې ودانيزې چارې په چټکۍ سره په مخ ځي.،، (۱۵)

عمان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمان د يوې برخې انځور

عمان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. فلسطين:

,, فلسطين په عربي ژبه کې: فلسطين، په لوېديځه اسيا کې يوه جغرافيايي سيمه ده چې اسرائيلو لوېديځه غاړه، د غزې تنګې په ځينو تعريفو نو کې د اردن لوېديځه سيمې تر پوښښ لاندې راولي .

دا نوم د لرغونو يوناني ليکوالانو له لوري کارول کېده او ورپسې د روم يهوديه ولايت ته چې د سوريې فلسطين نوم ته واړول شوو وکارل شو. د بيزانس په دوره کې، دا نوم د لومړي فلسطين او دويم فلسطين د ولايتونو لپاره کارول کېده او د مسلمانانو په لاس د شام له فتحې وروسته، د جند فلسطين پوځي ولسوالي تاسيس شوه . فلسطين چې د يهوديت او عيسويت د زيږون ځای دی، د دين، دود، سوداګرۍ او سياست د ځلورلارې په توګه ګډوډ تاريخ لري. په دې سيمه کې د برونزو په زمانه کې کنعانيان استوګن شول او د اوسپنې په زمانه کې، د اسرائيلو او يهودا تر نومونو لاندې دوې اسرائيلي اړونده پاچاهيو ظهور وکړ. نوموړې سيمه وروسته د بېلا بېلو ستروواکيوو لکه نيو-آشورو نيو بابل او د فارس هخامنشي تر واک لاندې راغله. فلسطين د صليبي جګړو له دورې وروسته، چې په دې موده کې د عيسويت او اسلام ترمنځ د شخړې مرکز وو، په پراخه کچه مسلمان شو. په ۱۳ پېړۍ کې د مملوک د سلطنت د سورېې ولايت برخه او له ۱۵۱۶ ز کال وروسته، د عثماني ستر‌واکۍ برخه شو. د لومړۍ نړيوالې جګړې په اوږدو کې انګلستان له عثمانيانو څخه ونيو او تر ۱۹۴۸ ز کال پورې يې د ملتونو د ټولنې تر ملاتړ لاندې تر واک لاندې ونيو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړې سيمه، له ۱۹۴۸ ز کال ورسته په اسرائيلو، لويديځه غاړه او د غزې تنګي وويشل شوه. دفلسطين دولت، چې په نيمه توګه د قانوني دولت په بڼه په رسميت پېژندل شوی دی، له اسرائيلو سره د خپل حاکميت پر سر په روانه شخړه کې ښکېل دی .

ودانيزی چارې يې په بڼه توګه پر مخ ځي مګ د جګړو له عمله په کې خنډونه هم ځرګندېږي، يو دمهمو ټکيو نه يې په معماری کې سپين رنګ کارونه او ساده (سټايل) دی. ،، (۱۶)

فلسطين د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

فلسطين د يوې برخې انځور

فلسطين د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

فلسطين د يوې برخې انځور

فلسطين د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. قطر:

,, قطر د قطر رسمي نوم دی، د لویدیځې اسیا هېواد او د قطر هېواد. دغه هېواد د عربي ټاپووزمې په شمال ختیځ کې او د قطر په سواحلو کې پروت دی، یوه کوچنۍ جزیره ده او له سعودي عربستان او سعودي عربستان سره ځمکنۍ پوله لري، چې د فارس خلیج د پاتې سیمو په واسطه محاصره ده. فارس خلیج د بحرین خلیج ته د ننوتلو لاره ده او د بحرین خلیج د ګاونډی بحرین په څیر نه دی. پلازمینه دوحه ده، هغه ښار چې د هېواد نږدې ۸۰ سلنه خلک پکې ژوند کوي.

په ۲۰۱۷ کال کې د دغه هېواد نفوس ۲،۶ میلیونه و. ۳۱۳ قطري پوځیان او ۲/۳ میلیونه یې کډوال (مهاجرین) دي. اسلام رسمي دین دی. د عاید له پلوه، دا هېواد په نړۍ کې د سړي سر ناخالص کورني تولید څلورم لوړ او په نړۍ کې شپږم لوړ د سړي سر ناخالص ملي محصول (اطلس میتود) لري. د ملګرو ملتونو د راپور له مخې، قطر په عربي نړۍ کې د بشري پراختیا تر ټولو لوړ شاخص او د بشري پراختیا دریم لوړ شاخص لرونکی هېواد پیژندل شوی دی. قطر د لوړ حاصلاتو اقتصاد لري چې په نړۍ کې د طبیعي ګاز او تیلو دریم لوی زیرمې لري. دا هېواد په نړۍ کې د مایع طبیعي ګاز لوی صادرونکی او د طبیعي ګاز ترټولو لوی تولید کونکی دی.

په ۲۱مه پیړۍ کې قطر د خپلو بډایه منابعو او د هغې نړیوالې رسنیزې ډلې الجزیرې له امله په عربي نړۍ کې د یوه مهم ځواک په توګه راڅرګند شو چې د عربي پسرلي په لړ کې یې د ډېرو یاغیانو ملاتړ کاوه. قطر د خپل اندازې له امله په نړۍ کې نامناسب نفوذ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري او د منځني ځواک په توګه پېژندل کيږي. په ۲۰۲۲ کې به د فيفا نړيوال جام په قطر کې ترسره شي، کوم چې لومړی مسلمان عربي هېواد دی چې د سياليو کوربه توب کوي. په ۲۰۳۰ کال کې به اسيايي لوبې په قطر کې ترسره شي.،، (۱۷)

د قطر (دوهې ښار) د يوې ښندی انځور

ودانيزې چارې يې خورا په چټکې سره مخ ته ځي او يوه مشهوره برخه يې په دهې ښار کې بنانا په نامه ياديږی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قطر (دوهې ښار) د يوې څنډې انځور

د قطر د يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قطر د یوې ښندې انځور

د قطر د یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. د قمر جزیره (کومر جزیرې)

,, کوموروس، د کوموروس د اتحادیې رسمي نوم سره (عربي: الإتتحاد القمري) د افریقا په سویل ختیځ کې او د هند بحر په اوبو کې موقعیت لري، د موزمبیق د ساحل ختیځ او د هند سمندر په اوبو کې موقعیت لري. د ماداګاسکر شمال لویدیځ. مساحت یې ۲۲۳۶ مربع کیلومترو ته رسیږي. دا هېواد د عرب لیګ غړی دی. د دې هېواد نوم قمر یا قمور تلفظ کوي، خو دا نوم د همدې عربي کلمې قمر څخه اخیستل شوی چې د سپوږمۍ معنی لري.
ودانیزې چارې یې چټکتیا نه لري.،، (۱۸)

د قمر جزیره (کومر جزیرې) د یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قمر جزيره (کومر جزيرې) د يوې څنډې انځور

د قمر جزيره (کومر جزيرې) د يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. کويت:

,, کويت، د کويت د حکومت رسمي نوم سره، په لويديځ آسيا کې يو هېواد دی. کويت له عراق او سعودي عربستان سره ځمکنۍ پولې لري او د فارس خليج له لارې له ايران سره د اوبو پولې لري. پلازمېنه يې د کويت ښار دی. د دغه هېواد رسمي ژبه عربي ده او کرنسۍ يې کويتي دينار دی. د کويټ نفوس په ۲۰۲۱ کال کې ۴/۶۷ ميليونه و چې له دې جملې څخه ۱/۴۵ ميليونه يې د کويټ اتباع وو او ۳/۲ ميليونه يې له ۱۰۰ څخه د زياتو هېوادونو بهرنيان وو. د کويت ښار د پلازمينې ښاري ساحه د کويټ د ټولو اوسيدونکو ٦٠٪ عربان دي (کويټ او د نورو عربي هېوادونو اتباع). نيپالي نسل، بنګلاديش، تای، خمير، ايراني او تور. د کويټ د ډېرو اتباعو دين اسلام دی. په کويټ کې د اسلامي مذهبونو د پيروانو په اړه رسمي احصايې شتون نلري، مګر داسې اټکل کيږي چې د کويټ اتباع ٦٥-٦٠٪ سني او ٤٠-٣٥٪ شيعه دي.

د کويټ په سويل ختيځ کې د بورګان د تيلو ساحه په نړۍ کې دوهم لوی ساحلي ساحه ده چې د هېواد د تيلو د توليد لويه برخه چمتو کوي. د کويټ د توليد يوه برخه هم د هايدروکاربن د زيرمو لخوا په غير جانبدار زون کې چمتو کيږي چې د سعودي عربستان سره د پروسس ګډ سازمانونه لري. کويت په پام کې لري چې تر ۲۰۲۰ کال پورې د خپل توليد ظرفيت څلور ميليونه بيرلو ته لوړ کړي او دغه اندازه تر ۲۰۳۰ کال پورې وساتي.
ودانيزې چارې په دې هېواد کې په چټکۍ سره رواني دي.،، (۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کویت د یوې برخې انځور

کویت د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کویت د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. لبنان:

,, لبنان، چې په رسمي ډول د لبنان جمهوریت په توګه پېژندل کېږي، د لویدیځې آسیا هېواد دی. د دغه هېواد شمال او ختیځ لوري ته سوریه او سویل ته یې اسرائیل موقعیت لري، په داسې حال کې چې قبرس یې په مدیترانې سمندرګي کې لویدیځ لوري ته پروت دی، د مدیترانې د حوضې او عربستان د داخلي نقاطو په تقاطع کې د دغه هېواد موقعیت د هغه له بډایه تاریخ سره مرسته کړې او د بېلابېلو مذهبونو نه جوړ کلتوري هویت یې وربخښلی. لبنان د نږدې شپږ میلیونه وګړو کور دی چې ۴۵۲ ۱۰ ۰۰۰ کیلومتر مربع (۴ زره ۳۶ مایل مربع) مساحت لري او د نړۍ یو له کوچنیو هېوادونو نه دی. د دولت رسمي ژبه یې عربي ده، په داسې حال کې چې فرانسوي هم په کې په رسمیت پېژندل شوې ده. لبناني عربي لهجه د معاصرې معیاري عربي په خوا کې په ټول هېواد کې کارول کېږي.

په لبنان کې د تمدن ثبت شوي شواهد له ثبت شوي تاریخ نه ۷۰۰۰ کلونو وړاندې ته اړوندېږي. د نن ورځې لبنان د فینکیانو کور و، سمندریز کلتور په کې ۳۰۰۰ کاله وړاندې (نږدې ۳۲۰۰ – ۵۳۹ کاله له میلاد وړاندې) وغوړېد. له میلاد ۶۴ کاله وړاندې د رومیانو سترواکي دغه سیمه ونیوله، چې په پایله کې د دغې سترواکۍ د عیسویت په مخکښ مرکز واوښت. د لبنان د غرونو لړۍ د یو رهباني کلتور د ظهور شاهدې وې چې د ماروني کلیسا په نوم یادېږي. د لومړنیو عرب مسلمانانو له خوا د دغې سیمې له فتح کولو وروسته، مارونیان په خپل هویت او مذهب کلک پاتې شول. په ورته مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوې مذهبي ډله چې د دروزي په نوم پېژندل کېده، د لبنان په غرونو کې يې ځای ونيو چې تر څو پېړيو پورې يې مذهبي واټن رامنځته کړ. د صليبي جګړو پر مهال، مارونيانو يو ځل بيا له رومن کاتوليک کليسا سره اړيکه ټينګه کړه او له روم سره يې خپله اړيکه څرګنده کړه .

لبنان له پيل نه يو څه با ثباته هېواد و، خو دغه ثبات لنډ مهالی و چې د يو شمېر سياسي او ګوندي ډلو ترمنځ د لبناني کورنۍ جګړې پر مهال (۱۹۷۵-۱۹۹۰ ز کال) له منځه ولاړ. په دغه دوره کې لبنان همدارنګه ۱۹۷۶-۲۰۰۵ ز کال پورې د سوريې او له ۱۹۸۵-۲۰۰۰ ز کال پورې د اسرائيلو د نظامي اشغال شاهد و. له جګړې وروسته د دغه هېواد د اقتصاد او ملي بنسټونو د بيارغولو په موخه ګڼ شمېر هڅې شوې دي .

لبنان له مخ پر ودې هېوادونو نه دی چې د انساني ودې د شاخص له مخې نوملړ کې ۹۲ ځای لري، چې د عربي نړۍ په منځ کې د فارس خليج د نفتي اقتصادونو وروسته لوړ ځای يې خپل کړی دی. دغه هېواد د لوړ منځني عايد لرونکي هېواد په توګه پېژندل کېږي. په داسې حال کې چې لبناني مالي بحران او فساد د دغه هېواد د پيسو د ارزښت د له منځه تلو، سياسي بې ثباتي، قحطۍ، لوړې بيکارۍ او بې وزلۍ لامل شوي.

ودانيزې چارې يې د فساد او ځينو کورني جګړو له کبله زيانمن شوي او په ورو بنه مخ په وړاندې ځي.،،(۲۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لبنان د يوې برخې انځور

لبنان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

لبنان د يوې برخې انځور

لبنان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

لبنان د يوې برخې انځور

لبنان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

لبنان د يوې برخې انځور

لبنان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸. لویديځه صحرا:

,, لويديځ صحارا د افريقا په شمال لويديز او د مراکش په سويل کې يوه سيمه ده چيرې چې د پوليساريو ليبريشن فرنټ او د مراکش سلطنت د کنټرول په اړه په شخړه کې دي.
په دې سيمه کې د نفوس کثافت په نړۍ کې ترټولو ټيټ دی او د هغې جغرافيه ډيره برخه د صحرا ميدانونه دي. تر ټولو لوی ښار يې العيون نوميږي، چې د لويديځ صحارا نيمايي نفوس په کې ځای لري.،،(۲۱)

لویدیځه صحرا د یوې برخې انځور

لویدیځه صحرا د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

لويديځه صحرا د يوې برخې انځور

لويديځه صحرا د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹. ليبيا (ليبى)

,, ليبيا رسمي نوم يې د ليبيا دولت (دولة ليبيا) د شمالي افريقا په مغرب سيمه کې پروت هېوادی، چې شمال لور ته يې د مديترانې سمندر، ختيځ ته يې مصر، سويل ختيځ ته يې سوډان، سويل ته يې چاد، سويل لويديځ ته يې نيجر، لويديځ ته يې الجزاير، شمال لويديځ ته يې تونس پراته دي، له مالټا او ترکيې سره سمندري پوله لري. دا خپلواک هېواد له درې تاريخي سيمو جوړ شوی دی: طرابلس، فزان او برقة. د ۷۰۰۰۰۰ ميل مربع (يو اعشاريه اته ميليونه کيلو متره) سيمې په لرلو سره، ليبيا په افريقا کې څلورم ستر هېوا دی، له الجزاير وروسته په عربي نړۍ او عرب اتحاديې کې څلورم ستر هېواد او په نړۍ کې شپاړسم ستر هېواد دی. ليبيا په ټوله نړۍ کې په لسمه شمېره د تيلو ثابتې زېرمې لري. ددغه هېواد، ستر ښار او پلازمېنه طرابلس دی، دا ښار د ليبيا په لويديځ کې موقعيت لري، د ليبيا د اووه ميليونه خلکو له ډلې، له درې ميليونو نه زيات يې په دې ښار کې ژوند کوي.،،(۲۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليبيا د يوې برخې انځور

ليبيا د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليبيا د يوې برخې انځور

ليبيا د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. مراکش:

,, مراکش چې رسمي نوم يې د مراکش سلطنت دی،د شمالي افريقا د مغرب سيمې په لرې شمال لويديځ کې پروت دی. شمال لور ته د مديترانې سمندر او لويديځ لور ته د اتلانتيک اقيانوس په لوړو ځنډو موقعيت لري، ختيځ لور ته له الجزاير سره ځمکنۍ پوله لري، سويل لور ته يې د سويلي سهارا لانجمنه سيمه پرته ده. مراکش په سبتة، مليله، پنون دي ولز دې لا ګومرا سيمو هم دعوه لري چې د هسپانيې تر واک لاندې دي، مراکش د هغو ګڼو ټاپوګانو د ملکيت مدعي هم دی چې د هسپانيې په ساحلونو کې د هغه هېواد تر واک لاندې دي. سيمه يې ۴۴۶،۵۵۰ کيلو متره (۱۷۲،۴۱۰ ميل مربع) يا ۷۱۰،۸۵۰ کيلو متره (۲۷۴،۴۶۰ ميل مربع) ده، د وګړو شمېر يې نږدې اووه دېرش ميليونه دی. رسمي او په هېواد کې واکمن دين اسلام دی، رسمي ژبې يې عربي او بربري دي؛ په مراکشي لهجه عربي او فرانسوي هم ډېر خلک خبرې کوي. مراکشي پېژندګلو او کلتور د بربري، عربي او اروپايي کلتورونو ګډوله او خوځنده کلتور دی. پلازمېنه يې رباط او ستر ښار يې دار البيضاء دی .

د نېواکګرو واکمنيو پر ضد د نړيوالو بريدونو او پاڅونونو نه وروسته، په ۱۹۵۶ز کال کې مراکش يو ځل بيا خپلواکي تر لاسه او سره متحد شو.،،(۲۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مراکش د يوې برخې انځور

مراکش د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مراکش د يوې برخې انځور

مراکش د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. مصر:

,, مصر چې رسمي نوم يې د مصر عربي جمهوريت دی، په څو لويو وچو کې پروت هېواد دی چې د افريقا شمال ختيځ کونج او د اسيا سويل لوېديځ کونج ته د سينا ټاپووزمې نه جوړ شوي يوه ځمکني پول په مټ غځېدلی دی. مصر د مديترانې په حوزه کې پروت دی، شمال ختيځ ته د غزې له تړانګې (فلسطين) او اسرائيلو سره ګډه پوله لري، ختيځ ته يې د عقبة خليج او سور سمندر، سويل ته يې سوډان او لوېديځ ته يې ليبيا پراته دي. د عقبة خليج بلې غاړې ته اردن، د سور سمندر بلې غاړې ته سعودي عربستان او د مديترانې بلې غاړې ته يې يونان، ترکيه او قبرص پراته دي، خو دا يو هم له مصر سره ځمکنۍ پوله نه لري.

د بل هر هېواد په پرتله مصر تر ټولو اوږد تاريخ لري، د نيل د ډلټا په اوږدو کې د دې هېواد ميراث له زېږد مخکې شپږمې او څلورمې زرېزې ته رسېږي. لرغونی مصر چې د لرغوني تمدن زانګو بلل کېږي، د ليکلو، کرنې، ښارمېشتېدنې، منظم دين او مرکزي حکومتولۍ د ودې د لومړيو پرمختګونو شاهد و. د الجيزة د مقبرې، ابو الهول، د ممفيس ويرانۍ، طيبه، کرنک او د پاچايانو درې په څېر مشهور يادګارونه د دې ميراث څرګندونه کوي، په ورته وخت کې د علمي او ولسي مهمې توجه مرکز ګرځېدلی. د مصر اوږد او شتمن کلتوري ميراث د دې هېواد د ملي هويت نه جلا کېدونکې برخه ده، کوم چې په دوو لويو وچو کې د دې هېواد د موقعيت څرګندونه کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هغه په يو وخت کې مديترانه، منځني ختيځ او شمالي افريقا کې د دې هېواد شتون دی.

اسلام د مصر رسمي دين او عربي يې رسمي ژبه ده. له سل ميليونه نه د زياتو وګړو په لرلو سره مصر په شمالي افريقا، منځني ختيځ او عربي نړۍ کې تر ټولو زيات نفوس لرونکی هېواد دی، په افريقايي هېوادونو کې درېيم زيات نفوس لري (له نايجيريا او ايتوپيا وروسته) او په نړۍ کې څوارلسم هغه هېواد دی چې زيات نفوس لري. ډېری اوسېدونکي يې د نيل سيند پر څنډو ژوند کوي، دا سيمه ۴۰۰۰۰ کيلو متره (۱۵۰۰۰ ميل مربع) مساحت لري او دا هغه سيمه ده چې د کرنې لپاره ځمکه په کې موندل کېږي. د سهارا دښتې پراخه سيمو کې ډېر کم خلک ژوند کوي، کومه چې د مصر ډېره ځمکه پوښي. د مصر نژدې نيمايي اوسېدونکي په ښاري سيمو کې ژوند کوي، له دوی نه ډېری يې د قاهرې، سکندريې او د نيل ډيلټا په نورو ګڼ مېشتو ښارونو کې خپاره شوي دي .

مصر په شمالي افريقا، منځني ختيځ او اسلامي نړۍ کې يو سيمه ييز ځواک بلل کېږي، خو په ټوله نړۍ کې د منځني ځواک په سترګه ورته کتل کېږي. مصر د متنوع اقتصاد لرونکی دی، له اقصادي اړخه په افريقا کې دويم ستر ځواک، په نړيواله کچه د کورني ناخالص توليد له پلوه دري دېرشم او د پی پي پي له نظره د نړۍ شلم ستر اقتصاد لري. مصر د ملګرو ملتونو، بې پرې خوځښت، عرب اتحاديې، افريقايي اتحاديې، اسلامي همکاريو سازمان او ځوانانو د نړيوالې ټولنې له بنسټ اېښودونکو غړو نه دی .،، (۲۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصر د یوې برخې انځور

مصر د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرد یوې برخې انځور

مصر د یوې برخې مودل انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصر د يوې برخې انځور

مصر د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. موریتانیا:

,, په رسمي ډول د موريتانيا اسلامي جمهوريت (عربي: الجمهورية الاسلامية الموريتانية) دی، چې د شمال لويديځې افريقا يو خپلواک دولت دی. لويديځ ته له اتلانتيک سمندر، شمال او شمال لويديځ ته له سويلي صحرا، شمال ختيځ ته له الجيريا، ختيځ او سويل ختيځ ته له مالي او سويل لويديځ ته له سينيګال سره ګډه پوله لري. دا هېواد په افريقا کې يوولسم تر ټولو پراخه هېواد دی او ۹۰ سلنه خاوره يې د افريقا په لويه دښته کې پرته ده. د ۴،۴ ميليونه وګړو زياتره برخه يې د هېواد په منځني سوېل کې ژوند کوي او نږدې درېيمه برخه يې په پلازمېنه او پراخه ښار نواکچوټ کې متمرکز ده، چې پر اتلانتيک ساحل باندې پروت دی .

نومورې هېواد په کلتوري او سياسي ډول د عربي نړۍ برخه دی. د عرب يووالي غړی دی او عربي يې يوازينۍ رسمي ژبه ده. رسمي دين يې اسلام دی او نږدې ټول اوسېدونکي يې سني مسلمانان دي.

د اوسپنې فلز لرونکې ډبرې او نفتو په ګډون د طبيعي سرچينو د پرېمانۍ يا ډېرښت سره سره يو غريب هېواد پاتې کېږي. اقتصاد يې په بنسټيز ډول پر کرنې، کورنيو ژوو او کب نيونه باندې ولاړ دی. دا هېواد د نړۍ تر ټولو وروستی هېواد دی، چې په ۱۹۸۱ ز کال کې يې غلامي له منځه يو وړه او په ۲۰۰۷ ز کال کې يې جرم وګڼله. ،، (۲۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

موریتانیا د یوې برخې انځور

موریتانیا د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳. یمن:

,, یمن، په رسمي ډول د یمن جمهوري هېواد (عربي: ٱلْجُمْهُورِيَّةُ ٱلْيَمَنِيَّةُ) چې له تاریخي پلوه د سویلي عربستان (عربي: العربیة السویلیة) په نوم پېژندل کېږي، د لویدیځې آسیا هېواد دی چې د عرب ټاپووزمې په سویلي څنډه کې موقعیت لري. له شمال لوري له سعودي عربستان او له شمال ختیځ لوري له عمان سره ګاونډی دی او له ایرتیریا، جیبوتي او سومالیا سره ګډې سمندري پولې لري. دغه هېواد، د مساحت له مخې په عرب ټاپووزمه کې دویم لوی عربي خپلواک هېواد دی، چې مساحت یې ۵۵۵ زره کیلومتر مربع (۲۱۴ زره مایل مربع) دی. ساحلي کرښې یې نږدې ۲۰۰۰ کیلومتره (۱۲۰۰ مایله) اوږدوالی لري. د اساسي قانون له مخې د دغه هېواد پلازمېنه او لوی ښار صنعا دی. په ۲۰۲۱ ز کال کې د دغه هېواد د وګړو شمېر ۳۰ میلیونه او ۴۹۱۰۰۰ کسه اټکل شوی دی .

په لرغوني مهال کې، یمن د سبائیانو کور او یو سوداګریز هېواد و چې د معاصرې ایتوپیا او ایرتیریا یو شمېر برخې په کې شاملېدلې. په ۲۷۵ ز کال کې د حمیر پاچهي (په یمن کې د هغه مهال پاچهي وه چې یمن ته هم د حمیر هېواد ویل کېده) د یهودیت تر اغېز لاندې راغله. عیسویت په څلورمه پېړۍ کې دغه هېواد ته راغی. اسلام په دغه هېواد کې په اوومه پېړۍ کې په پراخه کچه پراختیا ومونده او په لومړنیو اسلامي فتوحاتو کې یمني ځواکونو مهم رول درلود.

،، (۲۶)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يمن د يوې برخې انځور

يمن د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

يمن د يوې برخې انځور

يمن د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

يمن د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

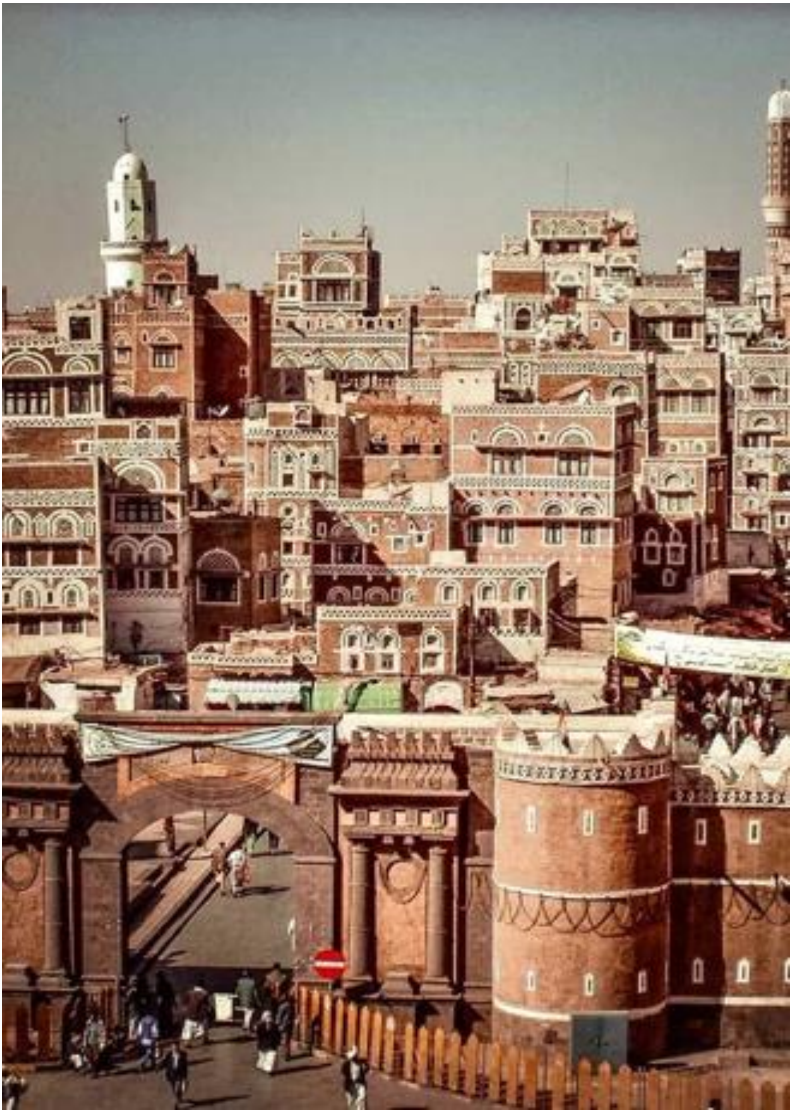

يمن د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

يمن د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منځني ختيځ کې (غير عرب هېوادونه)

۲۴. ايران:

,, ايران چې فارس هم بلل کېږي او رسمي نوم يې د ايران اسلامي جمهوريت دی، په لويديځه اسيا کې پروت هېواد دی. په شمال لويديځ کې له ارمنستان او اذربايجان سره، په شمال کې د کسپين له سمندر سره، په شمال ختيځ کې له ترکمنستان سره، په ختيځ کې له افغانستان سره، په سويل ختيځ کې له پاکستان سره، په سويل کې د فارس له خليج او عمان له خليج سره او لويديځ لور ته د ترکيې او عراق سره ګډه پوله لري. د ۱۶۴۸۱۹۵ کيلو متره مربع (۶۳۶۳۷۲ ميل مربع) مساحت په لرلو سره، ايران په اسيا کې پنځم سترهېواد دی او په منځني ختيځ کې (له سعودي عربستان وروسته) دويم ستر هېواد دی. د پنځه اتيا ميليونه وګړو په لرلو سره، په نړۍ کې د نفوسو له پلوه اولسم هېواد دی. پلازمېنه او ستر ښار يې تهران دی .

ايران د نړۍ د لرغونو تمدنونو يو کور دی، چې پيل يې له زېږد مخکې په څلورمه زريزه کې د عيلامي پاچايۍ له جوړېدو راهيسي شوی دی. ايران په لومړي ځل له زېږد مخکې په اوومه پېړۍ کې د ميديانو له خوا سره يو کړای شوی و، له زېږد مخکې په شپږمه پېړۍ کې يې ځمکه د پراختيا لوړې کچې ته ورسېده، کله چې ستر کوروش هخامنشي ستراوکي جوړه کړه، کومه چې په تاريخ کې يوه له سترو ستراوکيو نه وه، ايران د نړۍ د لومړي زبرځواک په توګه پېژندل کېږي. دا ستراوکي له زېږد مخکې په څلورمه پېړۍ کې ستر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سکندر ونيوله او په ګڼو هلنيستي ايالتونو ووېشل شوه. د ايرانيانو د يوه بغاوت په پايله کې له زېږد مخکې په درېيمه پېړۍ کې اشکاني سترواکي رامنځ ته شوه، له زېږد وروسته په درېيمه پېړۍ کې د همدې سترواکۍ ځای ساساني سترواکۍ ونيو او ساساني سترواکي د راتلونکو څلورو پېړيو لپاره د نړۍ يو ستر ځواک وګرځېد. عرب مسلمانانو په اوومه زېږديزه پېړۍ کې دا سترواکي ونيوله چې د ايران اسلامي کولو ته يې لاره پرانيسته. د پايلې په توګه ايران د اسلامي کلتور او زده کړو يو ستر مرکز وګرځېد، د ايران هنر، ادبيات، فلسفه او معماري په ټوله اسلامي نړۍ او د اسلام په زرين پير کې له اسلامي نړۍ بهر خپاره شول. په راتلونکو دوو پېړيو کې، له ترکي سلجوقيانو او مغولو له خوا د دې سيمې له نيواک مخکې د اصلي مسلمانو کورنيو د واکمنيو څو لړۍ راپورته شوې. په پنځلسمه پېړۍ کې، اصلي صفاريانو يو ځل بيا د متحده ايران او ملي هويت دولت جوړ کړ او هېواد يې په شيعه اسلام واړاوه. په اتلسمه پېړۍ کې د نادرافشار تر واکمنۍ لاندې، ايران يو ځل بيا په ستر نړيوال ځواک بدل شو، خو په نولسمه پېړۍ کې له روسيې سره د جګړو د يوې لړۍ په پايله کې ايران د پام وړ ځمکې له لاسه ورکړې.

ايران يو سيمه ييز او منځنۍ ځواک دی، له جيوپوليټيکي پلوه د اسيا په لويه وچه کې ستراتيژيک موقعيت لري.،، (۲۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايران د يوې برخې انځور

ايران د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايران د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۵. ترکيه:

,, ترکيه چې رسمي نوم يې د ترکيې جمهوريت دی، عمدتاً د اسيا په لويديځ کې په اناتوليا او ډېره کمه برخه يې په سويل ختيځه اروپا د بالکان په سيمه کې پرته ده. شمال لويديځ لور ته له يونان او بلغاريې، شمال لور ته له تور سمندر، شمال ختيځ ته له ګرجستان، ختيځ ته له ارمنستان، اذربايجان او ايران، شمال ختيځ ته له عراق، سويل لور ته له سوريې او مديترانې سمندر او لويديځ لور ته له ايجين سمندر سره ګډه پوله لري. د دې هېواد غوښ اکثريت وګړي ترکان دي، کردان يې ستر لږکي دي. انقره د ترکيې پلازمېنه، استانبول يې شاهي پلازمېنه، ستر ښار او مالي مرکز دی.

اوسنۍ ترکيه، کوم ځای چې د نړۍ په کچه د انسانانو د لومړيو ميشت ځايونو له ډلې دی، د ګوبکلي تپې په څېر د مهمو نوي ډبرين عصر د سيمو کور دی، همدا راز د هيتيانو، د اناتوليا د نورو خلکو او مسيني يونانيانو په څېر لرغوني تمدنونه دلته ميشت شوي دي. د ستر سکندر له فتوحاتو وروسته چا چې هلينستي پړاو پيل کړ، په اوسنۍ ترکيه کې ډېرې لرغونې سيمې له کلتوري اړخه يوناني شوې چې د بيزانس په پير کې يې هم دوام وموند. په يوولسمه پېړۍ کې سلجوقي ترکانو کوچ پيل کړ، په ۱۲۴۳ز کال کې د مغولو تر بريدونو پورې د روم سلطنت په اناتوليا واکمني وکړه او له دې وروسته دا سيمه په کوچنيو ترکي واکمنيو ووېشل شوه. د ديارلسمې پېړۍ په وروستيو کې عثمانيانو د دې کوچنيو واکمنيو په يو ځای کولو پيل وکړ، بالکان يې ونيو او د عثماني پړاو پر مهال د اناتوليا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکي کېدلو وده وکړه. دويم محمد په ۱۴۵۳ز کال کې قسطنطنيه (استانبول) ونيوه او د لومړي سليم د واکمنۍ پر مهال هم د عثماني پراختيا دوام پيدا کړ. د سليمان القانوني د واکمنۍ پر مهال عثماني سترواکي په نړيوال ځواک بدله شوه. د اتلسمې پېړۍ له وروستيو څخه راپډېخوا، د ډېرو سيمو په له لاسه ورکولو سره د ستروکۍ ځواک مخ پر کمېدو شو. دويم محمود د نولسمې پېړۍ په لومړيو کې د نويتابه بهير پيل کړ. د ۱۹۰۸ز کال د ځوانو ترکانو انقلاب د سلطان واک محدود کړ، د ډېرش کلونو ځنډ وروسته يې عثماني پارلمان بيا راژوندی کړ او دا سترواکي يې د څو ګونديز پړاو ته داخله کړه. د ۱۹۱۳ز کال کودتا دا هېواد د درې پاشاګانو تر واک لاندې راوست، دوی په ۱۹۱۴ز کال کې د مرکزي قوتونو د برخې په توګه په لومړۍ نړيواله جګړه کې د ستروکۍ له داخلېدو سره مرسته وکړه. د جګړې پر مهال، عثماني حکومت د ارمنيانو او اشوريانو په وړاندې ټولوژنه تر سره کړه. په جګړه کې له ماتې وروسته، عثماني ستروکي ووېشل شوه .

ترکيه د جيوپوليټيک ستراتيژيک موقعيت له مخې يو سيمه ييز ځواک او تازه په تازه صنعتي شوی هېواد دی. د ترکيې اقتصاد، کوم چې د پورته کېدونکي او د ودې په حال کې اقتصادونو کې ډلبندي شوی، د ناخالص کورني اسمي توليد له نظره د نړۍ شلم ستر اقتصاد او د پي پي پي له اړخه د نړۍ يوولسم ستر اقتصاد دی.،، (۲۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکې د يوې برخې انځور

ترکې د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکې د يوې برخې انځور

ترکې د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منځنۍ او سويلي اسيا کې

۲۶. ازبکستان:

,, ازبيکستان چې رسمي نوم يې د اوزبيکستان جمهوريت دی، په مرکزي اسيا کې په غبرګ ډول (ګاونډي هېوادونه يې هم په وچه کې ايسار دي) په وچه کې ايسار هېواد دی. دا هېواد له پنځو داسې هېوادونو سره پوله لري چې په وچه کې ايسار دي، هغه هېوادونه دا دي: قزاقستان يې شمال ته، قرغزستان يې شمال ختيځ ته، تاجيکستان يې سويل ختيځ ته، افغانستان يې سويل ته او ترکمنستان يې سويل لويديځ ته پراته دي. پلازمېنه او ستر ښار يې تاشکند دی. اوزبيکستان د ترکي ژبو د نړۍ غړی دی، د ترکي شورا غړيتوب هم لري. په اوزبيکستان کې غوڅ اکثريت خلک په اوزبيکي ژبه خبرې کوي، روسي ژبه د خلکو دويمه ژبه ده. اسلام په اوزبيکستان کې واکمن دی، اکثريت اوزبيکستانيان سني مسلمانان دي .

د خوارزميانو سيمه بيزه واکمني او توله مرکزي اسيا په ديارلسمه پېړۍ کې د مغولو د بريد له امله له منځه ولاړه او له دې وروسته، دا سيمه د ترکانو تر واک لاندې راغله. د شهرسبز ښار د ترکي-مغولي فاتح تيمور (ګوډ تيمور) د زيږېدو ځای دی، چا چې په څوارلسمه پېړۍ کې تيموري ستر واکي جوړه کړه او په خپله پلازمېنه سمرقند کې د توران د ستر امير په توګه معرفي شو، همدا ښار د الغ بيګ د واکمنۍ پر مهال د علومو مرکز وګرځېد او تيموري رنسانس له همدې ځايه پيل شو. په شپاړسمه پېړۍ کې د تيموري واکمنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيمې د اوزبيک شيبانيانو له خوا ونيول شوې او د ځواک مرکز يې بخارا ته ولېږداوه. دا سيمه په درې ايالتونو ووېشل شوه: د خيوې خانات، د خوقند خانات اود بخارا امارت. د ختيځ پر لور د سترواک بابر فتحې د مغولو د سترواکۍ تر عنوان لاندې پر هند د نويو بريدونو بنسټ کېښود. د نولسمې پېړۍ په اوږدو کې ټوله مرکزي اسيا، کرار کرار د روسي ستروکۍ برخه شوه او تاشکند د روسي ترکستان سياسي پلازمېنه شوه. په ۱۹۲۴ز کال کې، د شوروي اتحاد په دننه کې د ملي پولو په ټاکلو سره اوزبيکستان د يوه اوزبيک شوروي سويال جمهوريت په ډول خپلواک جمهوريت شو. د شوروي اتحاد تر منحل کېدو وروسته، د ۱۹۹۱ز کال د اګست په يو دېرشمه نېټه يې د اوزبيکستان جمهوريت په نوم خپلواکي اعلان کړه .

اوزبيکستان يو سيکولر هېواد دی، دولتي نظام يې پر اساسي قانون ولاړ جمهوري رياستي دی. اوزبيکستان له دولسو ولايتونو، تاشکند ښار او د کاراکلپکستان په نوم د يوې خپلواکې سيمې نه جوړ دی.

د اوزبيکستان اقتصاد د بازار په تدريجي لېږد ولاړ او بهرنۍ سوداګريزه تګلاره يې د وارداتو پر ځای نيولو ده. د ۲۰۱۷ز کال د سپتمبر په مياشت کې، د دې هېواد دودپيسه په بشپړ ډول د بازار په نرخ د بدلېدو وړ وګرځېده. اوزبيکستان د پنبې ستر توليدونکی او صادرونکی دی. په داسې حال کې چې د شوروي له وخته د برېښنا د توليد ستر تاسيسات او زيات طبيعي ګاز وړاندې کوي، اوزبيکستان په مرکزي اسيا کې د برېښنا توليد تر ټولو ستر توليدونکی هېواد دی. ،، (۲۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ازبکستان د یوې برخې انځور

ازبکستان د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. افغانستان:

,, **افغانستان**، رسماً **د افغانستان اسلامي امارت** په غرونو کې کلابند يو هېواد دی چې د آسيا په زړه کې پروت دی. په تولیزه توګه دا هېواد د منځنۍ اسيا يوه برخه ده، خو کله ناکله بيا په داسې سيمه ځرګنده شوې ده چې نه په منځني ختيځ او نه پر سوېلي آسيا پورې تړلې ده، او دا په دې چې دغه سيمه د منځني ختيځ او سوېلي اسيا سره هڅوبيز، ژبتوکميز او جغرافيکي اړيکې لري. دا هېواد په لوېديځ کې په سوېل او ختيځ کې له پاکستان سره د د ډيورنډ کرښه فرضي پوله، په شمال ختيځ کې له چين سره، په شمال کې له تاجيکستان، ازبکستان او ترکمنستان سره ګډې پولې لري.

په ۱۷۴۷ زيږديز کال کې افغانستان د لومړي ځل له پاره د احمد شاه بابا له خوا د دولت په توګه اعلان او د هغه پولې معلومې شوې. افغانستان د لوېديځ او ختيځ په څلور لارې کې پروت او د بېلابېلو قومونو او کلتورونو کور دی. دا يو ډېر لرغونی هېواد دی او د تاريخ له نظره دا يو لوی سوداګريز مرکز پاتې شوی او په همدې توګه په بېلابېلو وختونو کې د بېلابېلو قوتونو له خوا تر يرغل لاندې راغلی او لوټ تالان شوی دی. د تاريخ په اوږدو کې دا سيمه د فارس، مقدونيانو، عربانو، مغولو، ترکانو، او يونانيانو لخوا نيول سوې. نوی افغانستان د لومړي ځل له پاره د درېيم افغان-انګليس جګړې وروسته په ۱۹۱۹ کال کې د يوه خپلواک هېواد په توګه هغه وخت راڅرګند شو کله چې بهرنيانو د افغانستان په چارو کې لاسوهنه پرېښوده. په دغه هېواد د روسيې د يرغل وروسته، په هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې بد امني، خپلمنځي جګړې د یوولسم د سپټامبر د پېښې نه وروسته د امریکا یرغل د دغه هېواد تاریخ ویجاړ کړ.

د دغو ناخوالو په پایله کې اوس افغانستان د بیا ودانېدو په لوري روان دی، دا یوه داسې هڅه ده چې د اوږدمهالې جګړې او د هغه ویجاړیو چې د کلونو کلونو وسله والو نښتو په نتیجه کې منځ ته راغلې ځواب ووایي او همدا نوی حکومت هم د ملت په یووالي کې او د هېواد د بیا جوړولو په درشل کې خپل ګامونه پورته کړي، خو لا تر اوسه پورې نه دی بریالی شوی چې په هېواد کې په بشپړه توګه امن او ورورګلوي راولي. افغانستان د خورا ډېرو ستونزو سره مخامخ دی، د نړېدلي اقتصادي نظام نه رانیولې، د میلیونونو مهاجرینو د بېرته ستنېدو پورې، د مخدره توکو قاچاق، د جنګسالارانو شته والی او په شته حکومت کې د بېلابېلو سیاسي ګوندونو مخالفتونه، دا ټول هغه لاملونه دي چې د اوسمهال حکومت ورسره لاس او ګرېوان دی او همدا ټولې ستونزې دي چې یوویشتمې پېړۍ د افغانستان ځرګندونه کوي.،، (۳۰)

افغانستان د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د يوې برخې انځور

افغانستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

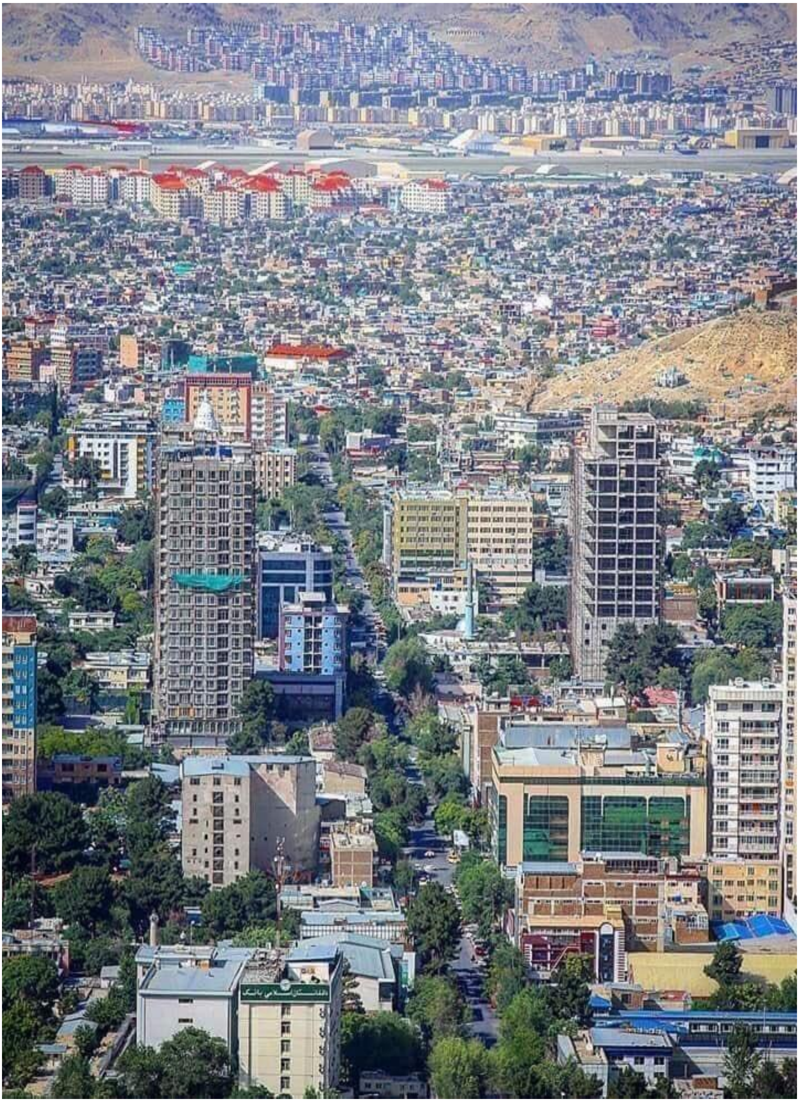

افغانستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د يوې برخې انځور

افغانستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸. بنګلادیش:

,, په رسمي توګه بنګله دېش د خلق جمهوريت په توګه په سويلي اسيا کې يو هېواد دی. دا په نړۍ کې اتم ډېر نفوس لرونکی هېواد دی، چې ۱٤۸,٤٦۰ کيلومتر مربع (۵۷,۳۲۰ ميل مربع) يا ۱٤۷,۵۷۰ کيلومتره مربع (۵٦,۹۸۰ ميل مربع) مساحت لري او ۱٦۳ ميليونه نفوس لري او په نړۍ کې يو له ډېر نفوس لرونکو هېوادونو نه شمېرل کيږي. بنګله دېش په لوېديځ، شمال او ختيځ کې له هند سره او په سويل ختيځ کې له ميانمار سره ځمکنۍ پولې لري، سويل ته يې له بنګال خليج سره يو ساحل شته. دا د سليګوری دهليز په واسطه له نيپال او بوتان نه په لنډ ډول جلا شوی او له چين نه په شمال کې د هند له سيکيم ايالت نه ۱۰۰ کيلومتره لرې دی. ډاکه يې پلازمېنه او لوی ښار دی، چې د هېواد اقتصادي، سياسي او کلتوري مرکز هم دی. چيټاګنګ يې تر ټولو لوی بندر او دويم لوی ښار دی. رسمي ژبه يې بنګالي ده، چې د هند واروپايي ژبې د کورنۍ يو له ختيځو څانګو نه ده.

بنګله دېش، د بنګال د تاريخي او توکميزو ژبو خپلواکه برخه جوړوي، چې په ۱۹٤۷ز کال کې د بريتانوي هند د وېش پرمهال وېشل شوې وه. دغه هېواد د بنګالي مسلمانانو اکثريت لري. لرغونی بنګال د هند په نيمه وچه کې د وانګ، پنډرا، ګنګاريډای، ګوډا، سماتتا او هريکيلا ايالتونو يو مهم کلتوري مرکز و. موريان، ګوپتا، پالا، سينا، چندر او ديوا کورنۍ له اسلام نه مخکې د بنګال وروستۍ واکمنۍ وې. د بنګال د مسلمانانو فتحه په ۱۲۰٤ز کال کې هغه وخت پيل شوه، چې بختيار خلجي پر شمالي بنګال واکمن شو او تبت يې اشغال کړ. کله چې ډيلي د سلطنت يوه برخه شو، نو په ۱٤مه پېړۍ کې درې ښاري ايالتونه راڅرګند شول، چې د ختيځ بنګال ډېره برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سونارګاون نه اداره کېده. د سلطان بلخي، شاه جلال او شاه مخدوم روپو په څېر صوفي میسیونر مشرانو د مسلمانانو د واکمنۍ په خپراوي کې مرسته وکړه. دغه سیمه له یوه خپلواک او واحد بنګال سلطنت سره یوځای شوه .

مغلي بنګال په ۱۸مه پېړۍ کې د بنګال د نوابانو په مشرۍ په زیاتېدونکې توګه قاطع او خپلواک شو. په ۱۷۵۷ز کال کې میرجعفر خیانت، نواب سراج الدوله ته د بریتانوي ختیځ هند شرکت لپاره ماتې ورکړه او بالاخره په سویلي اسیا کې د بریتانیا واکمنۍ پای ته ورسېده. د بنګال صدارت په بریتانوي هند کې تر ټولو لوی اداري واحد ته وده ورکړه او په ۱۹۰۵ز کال کې یې د بنګله دېش رامنځته کېدو لپاره د ختیځ بنګال او اسام رامنځته کول یو بنسټ وټاکه.

په ۱۹٤۷ز کال کې، ختیځ بنګال د پاکستان په واک کې تر ټولو نفوس لرونکی ولایت شو. دا د ختیځ پاکستان په نوم بدل شو او ډاکه د هېواد مقننه پلازمېنه شوه. په ۱۹۵۲ز کال کې د بنګالي ژبې خوځښت، د ختیځ بنګال مقننه ټاکنې، ۱۹۵۴ز، د ۱۹۵۸ز پاکستان

بنګله دېش یو واحد پارلماني او د اساسي قانون درلودونکی جمهوریت دی، چې د ویسټ منسټر سیستم پراساس دی. بنګالیان د بنګله دېش د ټول نفوس ۹۸٪ جوړوي او د بنګله دېش ډېر مسلمان نفوس د دې لامل شوی، چې بنګله دېش په نړۍ کې دریېیم ډېر مسلمان لرونکی هېواد شي.،، (۳۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنګلادیش د یوې برخې انځور

بنګلادیش د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. پاکستان:

,, **پاکستان** (د پاکستان اسلامي جمهوريت) په سويلي- منځنۍ اسيا کې يو هېواد دی چې څلور ولايتونه او دوه سيمې لري، په شمول د خيبر پښتونخوا، د پاکستان يوه پښتني سيمه.

د ژبې له پلوه په اردو او فارسي ژبه کې د پاکستان معنا ده «له پاکي برخمنه ځمکه» يا «هغه ځمکه چې پاک په کې زيات دي». په دې نوم کې «پاک» ته اشاره شوې چې په فارسي او پښتو کې «پاک او صفا» ته ويل کيږي. وروستاړی يې «ستان» له فارسي ژبې اخستل شوی او معنا يې ده «د اوسېدو ځای.«

دا نوم په ۱۹۳۳ز کال کې د پاکستان د خوځښت د يوه فعال چودري رحمت علي له خوا جوړ شوی و، کوم چې هغه په يوه رساله کې خپور کړ«اوس يا کله هم نه»، نوموړي دا نوم په مخفف ډول کارولی و: «په پاکستان کې اوسېدونکي دېرش ميليونه ورونه»، په دې نوم کې د برتانيې د حکومت پنځو شمالي سيمو ته اشاره شوې وه، چې هغه دا دي:

پنجاب، افغانيه، کشمير، سيند او بلوچستان.،، (۳۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکستان د یوې برخې مودل انځور

پاکستان د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰. تاجکستان:

,, تاجيکستان، په رسمي ډول د تاجيکستان جمهوريت) په تاجيکي : ، لاتين ډول :د مرکزي آسيا په وچه کې را ايسار هېواد دی. مساحت يې ۱۴۳۱۰۰ کيلومتر مربع (۵۵۳۰۰ مايل مربع) او د وګړو اټکليز شمېر يې ۹۵۳۷۶۵۴ کسه دی. دوشنبه يې مرکز او لوی ښار دی. له سويل لوري له افغانستان، له لويديځ لوري له اوزبيکستان، له شمال لوري له قرغزستان او له لويديځ لوري له چين سره پوله لري. د تاجيک وګړو سنتي کور اوسنی تاجيکستان او د افغانستان او اوزبيکستان يو شمېر برخې دي .

دغه سيمه چې اوسنی تاجيکستان جوړوي، پخوا د ګڼ شمېر لرغونو کلتورونو کور و چې د نيوليتيک او برونزو د دورې سرزم ښار په کې شامليږي، چې وروسته بيا بېلابېلو باورونو او کلتورونو ته اړوندې پاچهۍ په کې تېرې شوې، چې د آمو سيند تمدن، آندرونوو کلتور، بوديزم، د ختيځ کليسا، هندويزم، زردشتي دين، ماني آيين او اسلام په کې شامليږي.

تاجيکستان يو ولسمشريز جمهوريت دی چې څلور ولايتونه لري. د تاجيکستان ډېری وګړي د تاجيک قوم اړوند دي، په تاجيکي ژبه خبره کوي، تاجيکي يې لومړۍ رسمي ژبه ده ،چې د افغانستان او ايران په ګډون دريېم فارسي ژبه ويونکی هېواد دی. روسي ژبه يې د قومونو ترمنځ د رسمي ژبې په توګه کارول کيږي. په داسې حال کې چې دولت يې د اساسي قانون له مخې سيکولر دی، ٪۹۸ سلنه وګړي يې مسلمانان دي. د بدخشان په غرني خود مختاره ولايت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې له دې سره چې ډېر کم وګړي استوګن دي، خو ګڼ شمېر ژبني توپيرونه په کې شتون لري، چې روشاني، شغناني، واخي او تاجيکي ژبې په کې ويل کېږي. غرونه د دغه هېواد ۹۰ سلنه برخه پوښي. دغه هېواد له مخ پر ودې هېوادونو نه دی چې اقتصاد يې له متمرکز سيستم نه د بازار سيستم ته په اوښتو دی او په لوړه کچه د پيسو په حواله او د المونيم او پنبې په توليد تکيه لري. تاجيکستان د ملګرو ملتونو سازمان، خپلواکو مشترک المنافع هېوادونو د ټولنې، د اروپا د آمنيت او همکارئ سازمان، اسلامي همکاريو سازمان، اقتصادي همکاريو سازمان يا ايکو، شانګهای همکاريو سازمان، د ټوليز امنيت تړون سازمان او د سولې ټينګېدو په برخه کې د ناتو د مشارکتي پروګرام غړيتوب لري.،، (۳۳)

تاجکستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاجکستان د يوې برخې انځور

تاجکستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۱. ترکمنستان:

,, ترکمنستان په لویدیځه اسیا کې په وچه کې را ایسار هېواد دی، چې شمال لویدیځ ته یې قزاقستان او شمال ختیځ ته یې اوزبیکستان، سویل ختیځ ته یې افغانستان، سویل او سویل لویدیځ ته یې ایران او لویدیځ ته یې کسپین یا خزر سیند موقعیت لري. د دغه هېواد پلازمېنه او لوی ښار عشق آباد دی. د مرکزي اسیا په هېوادونو کې کم نفوس لرونکی هېواد دی چې د وګړو شمېرو یې ۶ میلیونه کسو ته رسیږي. ترکمنستان په اسیا کې تر ټولو لږ وګړي لري. وګړي یې د ترکمنانو په توګه پېژندل کیږي (چې د قومیت پر ځای یې په تابعیت ټینګار شوی دی) .

دغه سیمه چې اوس مهال د ترکمنستان په نوم پېژندل کیږي، له ډېر مهاله یې د ګڼ شمېر نورو ملتونو او کلتورونو د لارې په توګه عمل کړی. مروه یې د منځنی آسیا یو له پخوانیو آبادو ښارونو او د نړۍ یو له لویو ښارونو نه دی. په منځنیو پېړیو کې مروه د اسلامي نړۍ یو له لویو ښارونو او د ورېښمو لارې له مهمو تم ځایونو نه وه.

ترکمنستان د طبیعي ګازو د زېرمو له مخې د نړۍ څلورم هېواد دی. د دغه هېواد ډېره برخه د قرا قروم یا توري شګلنې دښتې په واسطه چاپېر شوی دی. له ۱۹۹۳ ز کال نه تر ۲۰۱۷ ز کال پورې، د دغه هېواد وګړو د دولت له خوا په وړیا ډول برېښنا، اوبو او طبیعي ګازو ته لاسرسی درلود .

دغه هېواد د کمو بشري حقونو له امله په ځانګړې توګه له لږه کیو سره دچلند، مطبوعاتو د آزادۍ او مذهبي ازادیو په برخو کې له پراخو نیوکو سره مخامخ شوی دی. په ۱۹۹۱ ز کال کې، له شوروي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتحاد نه له خپلواکۍ وروسته، د ترکمنستان خپلواک دولت د دوو ځيونکو توتاليتر رژيمونو له خوا اداره کېږي. سفر مراد نيازوف (چې د ترکمن باشي يا «د ترکمنانو مشر» په توګه پېژندل کېږي)، تر ۲۰۰۶ ز کاله يعنې تر مړينې پورې يې د دغه هېواد ولسمشر و. په ۲۰۰۷ ز کال کې د غير ديموکراتيکو ټاکنو په پايله کې قربان علي بردي محمدوف (نوموړی لومړی د ولسمشر مرستيال او بيا د ولسمشرۍ سرپرست(واکيال) شو) د دغه هېواد ولسمشر شو. د اعدام سزا په رسمي ډول، په ۲۰۰۸ ز کال کې په دغه هېواد کې منع شوه.،، (۳۴)

ترکمنستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکمنستان د يوې برخې انځور

ترکمنستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکمنستان د يوې برخې انځور

ترکمنستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲. قرغزستان:

,, **قرغېزستان**، په رسمي ډول قرغز جمهوريت، په مرکزي آسيا کې غرنۍ او په وچه کې رااېسارهېواد دی. شمال لوري ته يې قزاقستان، لوېديځ لوري ته ازبکستان، سويل ته يې تاجکستان او ختيځ ته يې چين موقعيت لري. بېشکېک يې پلازمېنه او لوی ښار دی.

د قرغز قوم، د دغه هېواد د شپږ ميليونه وګړو ډېره برخه جوړوي، چې ازبک او روسي مهم لږه کي هم لري. قرغېزي ژبه يې نورو ترکي ژبو ته ډېره نږدې ده، په داسې حال کې چې روسي ژبه تر اوسه په دغه هېواد کې دود ده او يوه له رسمي ژبو نه يې هم ده. د قرغېزستان ۹۰ سلنه وګړي مسلمانان دي، چې لويه برخه يې سني مسلمانان جوړوي. قرغېز کلتور له دې سره چې ترکي رېښه لري، خو د ايراني، مغولي او روسي عناصرو اغېز هم په کې شته دی .

د قرغېزستان تاريخ ګڼ شمېر کلتورونه او ستروا کۍ په ځان کې رانغاړي. په داسې حال کې چې له جغرافيايي پلوه دغه هېواد د ګڼ شمېر غرونو لرلو له امله ګوښه شوی، خو د وربېښمو لارې او نورو سوداګريزو لارو د يوې برخې په توګه د څو لويو تمدنونو په وصل کېدونې ځای کې پروت دی. ترکي کوچيان چې په ګڼ شمېر ترکي دولتونو، لکه: لومړی او دويم ترکي خانقاتو کې يې رېښه لرله، د تاريخ له اوږدو په دغه هېواد کې مېشت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خپلواکۍ وروسته، قرغېزستان په رسمي ډول واحد ولسمشريز جمهوريت و، چې وروسته له ۲۰۱۰ ز کال نه تر ۲۰۲۱ ز کال پورې په واحد پارلماني جمهوريت واوښت، په داسې حال کې چې په تدريج سره ولسمشر بشپړ اجرائيوي واک ترلاسه کړ، وړاندې له دې چې په ۲۰۲۱ ز کال کې د دغه هېواد نظام بشپړ رياستي نظام ته واوړي، د نيمه ولسمشريز يا نيمه رياستي جمهوريت په توګه اداره کېده. دغه هېواد د خپل موجوديت په اوږدو کې قومي شخړې، انقلابونه، اقتصادي ستونزې، انتقالي دولتونه او سياسي ناندرې ګاللې دي .

قرغېزستان، د مشترک المنافع خپلواکو هېوادونو، ايروآسيا اقتصادي ټولنې، ټوليز امنيت تړون سازمان، د شانګهای د همکاريو سازمان، اسلامي همکاريو سازمان، ترکي دولتونو سازمان يا ترک شورا، د ترکي کلتور د نړيوال سازمان او ملګرو ملتونو سازمان غړيتوب لري. دغه هېواد يو له مخ پر ودې هېوادونو نه دی چې د انساني ودې د شاخص له مخې نوملړ کې ۱۲۰ ځای لري او په مرکزي آسيا کې دويم فقير هېواد دی. د دغه هېواد انتقالي اقتصاد، په کلکه سره د طلا، ډبرو سکرو او يورانيمو په زېرمو تکيه لري. ،، (۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرغزستان د يوې برخې انځور

قرغزستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرغزستان د یوې برخې انځور

قرغزستان د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرغزستان د يوې برخې انځور

قرغزستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۳. قزاقستان:

,, **قزاقستان** چې په رسمي توګه **د قزاقستان جمهوريت** په نوم ياديږي په منځنۍ آسيا کې پروت يو هېواد دی. قزاقستان ۱۶٬۰۰۰٬۰۰۰ ميليونه وګړي لري او رسمي ژبې يې روسي او قزاقي ژبه دي د پيسو واحد يې تنګه ده. ياد هېواد د نړۍ ترټولو لوی هېواد دی چې آزاد سمندر ته لار نه لري او د وګړو ويش په کې هم ډير کم دی ۷۰ سلنه وګړي يې مسلمان دي .نورسلطان ددی هېواد يخه او باد خيزه پلازمينه ده. په ژمی کې د نورسلطان ښار هوا منفی ۴۰ درجو ته راټيټيږي. د ياد هېواد په شمال کې ميشتو روسي ژبو غوښتل چې د قزاقستان شمال د روسی فدراسيون سره يوځای شي په همدی دليل د ياد هېواد ولسمشر و غوښتل پلازمينه شمال ته انتقال کړي چې ورسره په شمال کې قزاقيان ځای پرځای او سيمه د حکومت کنترول لاندی راشی. د قزاقستان هېواد ولسمشر قاسم جومارت توکايف او لومړی وزير يې بکيت جان ساګينتايف دی.،، (۳۶)

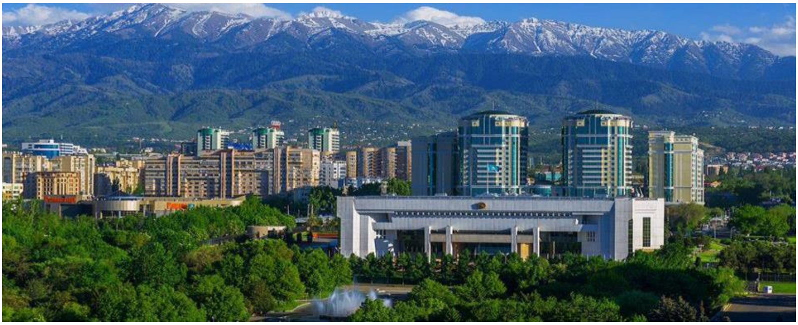

قزاقستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

قزاقستان د يوې برخې انځور

قزاقستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۴. مالديو:

,, په رسمي ډول د مالديف جمهوريت، د هند په نيمه وچه او د آسيا په نيمه وچه کې يو لرغونی هېواد دی. چې د هند په بحر کې موقعيت لري. مالديف د سريلانکا او هند سويل لويديځ کې پروت دی، د آسيا د لويې وچې څخه شاوخوا ۷۵۰ کيلومتره (۴۷۰ ميل؛ ۴۰۰ سمندري ميل) کې موقعيت لري. د ۲۶ ټاپوګانو سلسله يي چې د ايهون دحيپپولحو جزيره شمال پورې او د اډو جزيره سويل (د استوا په اوږدو کې) پورې غځيږي.

د سمندر په شمول شاوخوا ۹۰۰۰۰ مربع کيلومتره (۳۵۰۰۰ مربع ميل) مساحت لري، د ټولو ټاپوګانو ځمکنۍ مساحت ۲۹۸ مربع کيلومتره (۱۱۵ مربع ميل) دی. مالديف د نړۍ يو له جغرافيايي پلوه ويشل شوی او ترټولو کوچنی خپلواک هېواد دی. همدا راز يو له کوچنيو مسلمان اکثريت لرونکې هېوادونو څخه دی او د شاوخوا ۵۵۷۷۵۱ اوسيدونکو په لرلو سره په آسيا کې دويم لږ نفوس لرونکی هېواد دی. ميل يي پلازمينه او ترټولو نفوس لرونکی ښار دی. چې په دوديز ډول د "پاچا ټاپو" په نوم يادېږي، چيرې چې پخوانيو شاهي سلطنتونو د مرکزي موقعيت لپاره واکمني کوله .

د مالديو ټاپو وزمه په چاګوس لاکاديف ريج کې موقعيت لري، د هند په سمندر کې يوه پراخه د سمندر لاندې غرنۍ لړۍ ده؛ د مالدف ټاپووزمه د چاګوس آرکيپيلاګو او لکشادويپ سره يوځای يو ځمکنۍ اکوريزون هم جوړوي. د ځمکې د سطحې په اوسط ډول او د سمندر له سطحې څخه د ۱،۵ مترو (۴ فټ ۱۱ انچ) لوړوالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره، همدارنګه يوازې ۲،۴ متره لوړې طبيعي نقطې په لرلو سره دا د نړۍ ترټولو ټيټ هېواد دی .

اسلام په دولسمه پېړۍ کې د مالديف ټاپوګانو ته ورسيده، چې د سلطنت په توګه پياوړی شو، د آسيا او افريقا سره يي پياوړې سوداګريزې او کلتوري اړيکې رامنځ ته کړې. د شپاړسمې پېړۍ له نيمايي څخه، دا سيمه د اروپايي استعماري قدرتونو د نفوذ لاندې راغله، مالديف په ۱۸۸۷ ز کال کې د بريتانيا ترسرپرستۍ لاندې راغی. په راتلونکو لسيزو کې سياسي بې ثباتي، د ديموکراتيکو اصلا حاتو هڅې او د اقليم د بدلون له امله د چاپيريال ننګونې ليدل شوې دي .

مالديف د سويلي آسيا د سيمه ييزو همکاريو ټولنې (سارک) بنسټ اېښودونکی غړی شو. تر څنګ يي د ملګرو ملتونو، د ملګرو ملتونو د مشترک المنافع، د اسلامي همکارۍ ټولنې او د ناپيیلو غورځنګ غړيتوب هم لري. نړيوال بانک مالديف د لوړ منځني عايد لرونکي اقتصاد په توګه طبقه بندي کوي. په مالديف کې د اقتصادي فعاليتونو پياوړتيا په کب نيونې ولاړه ده او تر دې دمه ترټولو لوی سکټور پاتې شوی دی. ورپسې ګرځندوی صنعت ګړندی وده کوي. مالديف د بشري پرمختيا په برخه کې "لوړ" دی، د مالديف سرانه عايد د نورو سارک هېوادونو په پرتله ډير لوړ دی .

مالديف د ۱۹۸۲ ز کال د جولای څخه د ملګرو ملتونو د مشترک المنافع غړی و، خو د ۲۰۱۶ ز کال په اکتوبر کې له دې سازمان څخه د نورو هېوادونو له خوا د بشري حقونو څخه د سرغړونې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډيموکراسۍ د ناکامۍ په اړه د تورونو په اعتراض کې وايستل شو. مالديف د ۲۰۲۰ ز کال د فبرورۍ په لومړۍ نيټه د ديموکراتيکو پروسو د فعاليت او د خلکو د ملاتړ له ښودلو وروسته له مشترک المنافع هيوادونو سره يوځاى شو. ،، (۳۷)

مالديف د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالديف د يوې برخې انځور

مالديف د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالديف د يوې برخې انځور

مالديف د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سويل ختيځه آسيا

۳۵. اندونيزيا (اندونيزي)

,, په رسمي ډول د اندونېزيا جمهوريت په سويل ختيځ آسيا او اوقيانوسيه کې د هند او ارام سمندرونو ترمنځ پروت هېواد دی. نوموړی هېواد د سوماترا، جاوا، سولاويسی، او د بورنيو او نوي ګيني د ځينو برخو په شمول له ۱۷,۰۰۰ نه زياتو ټاپوګانو څخه جوړ شوی دی. اندونېزيا د نړۍ ترټولو لوی ټاپويیز هېواد دی او د پراخوالي له پلوه د ۱,۹۰٤,۵٦۹ کيلومتره مربع (۷۳۵,۳۵۸ ميل مربع) مساحت په درلودلو سره ۱٤م لوی هېواد دی. له شاوخوا ۲۷۰ مليونه نفوس سره، اندونېزيا د نړۍ څلورم ډېر نفوس لرونکی هېواد او ترټولو ډېر نفوس لرونکی مسلمان هېواد دی. جاوا، د نړۍ ترټولو نفوس لرونکی ټاپو، د دې هېواد د نيمايي څخه د ډېر نفوس کور دی. اندونېزيا يو ولسمشريز جمهوريت دی چې ټاکل کېدونکي مقننه قوه لري. دا هېواد ۳۴ ولايتونه لري چې پنځه يې ځانګړی حيثيت لري. د هېواد پلازمينه جاکارتا د نړۍ دوهمه ډېر نفوس لرونکي ښاري سيمه ده. اندونېزيا د پاپوا نيو ګيني، ختيځ تيمور، او د ماليزيا ختيځې برخي سره ځمکنۍ پولې شريکوي، په داسې حال کې چې له سنګاپور، ويتنام، تايلېند، فيليپين، آسټراليا، پالاو او هند (اندامان او نيکوبار ټاپوګانو) سره سمندري پولې لري. اندونېزيا د خپل زيات نفوس او ګڼ نفوسه سيمو سره سره، نامېشتي پراخي سيمې لري چې په نړۍ کې د ژوو د تنوع د ترټولوړو کچو ملاتړ کوي.
د اندونېزيا ټاپوګان لږترلږه د اوومې پېړۍ راهيسې د سوداګرۍ لپاره ارزښتناکه سيمه وه کله چې سريويجايا او وروسته ماجاپاهيت د چين

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هند د نيمې قارې له شرکتونو سره تجارت کاوه. محلي واکمنانو په تدريجي ډول د لومړيو پيړيو څخه بهرني نفوذ جذب کړ، او هندو او بودايي سلطنتونو وده وکړه. سني سوداګرو او صوفي عالمانو اسلام راوړ، په داسې حال کې چې عيسويت تر ډېره د اروپايانو له لارې راوړل شو. که څه هم کله ناکله د پرتګاليانو او فرانسويانو او انګليسانو لخوا مداخله شوې، اما هالنډ په نومړي مجمع الجزاير کې په خپل ۳۵۰ کلن شتون سره ترټولو لوی استعماري ځواک ؤ. د يو ملي دولت په توګه د "اندونېزيا" مفهوم د شلمې پېړۍ په لومړيو کې راښکاره شو، چې وروسته يې پايله په ۱۹۴۵ ز کې د اندونېزيا د خپلواکۍ اعلان ؤ . په هر حال، دا هېواد د هالنډ له خوا تر هغه په رسميت ونه پېژندل شو تر څو چې د دواړو هېوادونو تر منځ وسله والې او ډيپلوماتيکې شخړې ونښتې او وروسته په ۱۹۴۹ ز کال کې په رسميت وپېژندل شو.

اندونېزيا په سلهاوو جلا نژادي او ژبني ګروپونه لري، چې جاوياني يې تر ټولو لوی دي. يو ګډ هويت يې د "بهنيکا تونګال اکا" شعار سره رامنځته شوی ("په تنوع کې يووالی" په لفظي ډول، "زيات شمېر، لاهم يو") ، د ملي ژبې ، توکميزې تنوع ، د اکثريت مسلمان نفوس سره مذهبي کثرت او د استعمار او د هغه پر وړاندې د بغاوت/مقاومت له لارې تعريف شوی دی.،، (۳۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندونیزیا د یوې برخې انځور

اندونیزیا د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندونیزیا د یوې برخې انځور

اندونیزیا د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندونیزیا د یوې برخې انځور

اندونیزیا د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۶. بروڼئی:

,, بروني دارالسلام، جاوي: نګارا بروني دارالسلام، د بروني ملت، د سولې کور» يو هېواد دی چې د سويل ختيځې اسيا د بورنيو ټاپو په شمالي ساحل کې پروت دی. د سويلي چين له سمندري سواحلو پرته، دا په بشپړ ډول د ماليزيا د سراواک ايالت له خوا را ايسار شوی دی. بروني د ليمبانګ د سراواک سيمې له امله په دوو برخو وېشل شوی. بروني په بورنيو کې يوازينی خپلواک دولت دی؛ د ټاپو پاتې برخه د ماليزيا او اندونيزيا ترمنځ وېشل شوې ده. تر ۲۰۲۰ز کال پورې يې نفوس ٤٦۰,۳٤٥ و، چې شاوخوا ۱۰۰,۰۰۰ تنو يې په پلازمېنه او لوی ښار، يعني په بندر سری بيګاوان کې ژوند کوي. حکومت يې يوه مطلقه پاچاهي ده، چې د خپل سلطان له خوا اداره کېږي، د يانګ دی پرتوان حق لري او د انګليسي عام قانون او شرعي قوانينو او همدارنګه د عمومي اسلامي طرزالعملونو ترکيب پلي کوي.

د دغه هېواد ډېره شتمني پر پراخو پټروليمو او طبيعي ګازو راڅرخي. بروني د سويل ختيځې اسيا هېوادونو په مينځ کې تر سينګاپور وروسته دويم لوړ بشري پرمختيايي شاخص لري او د پرمختللي هېواد په توګه ګڼل کېږي. د پيسو نړيوال صندوق په وينا، بروني په نړۍ کې د سړي سر ناخالص کورني توليد له مخې د پېرودلو د ځواک په برابرۍ کې پينځم ځای لري.،، (۳۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

برونئی د يوې برخې انځور

برونئی د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

برونئی د يوې برخې انځور

برونئی د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۷. مالیزیا (مالیزي)

,, په سویل ختیځ آسیا کې یو هېواد دی او پلازمینه یې کوالالمپور دی. د هېواد دولتي اداري او وزارتونه د (اداري پلازمینه) په نوي ښار کې موقعیت لري. مالیزیا د ملګرو ملتونو او د کامن ویلت د خپلواکو هېوادونو غړی دی. په دې فدراسیون کې د سویل ختیځې اسیا دیارلس ایالتونه شامل دي. د "مالیزیا" نوم هغه وخت غوره شو کله چې د مالیزیا فدراسیون؛ سنګاپور، صباح او سراواک د ۱٤ ایالتونو اتحادیه جوړه کړه. په ۱۹٦٥ کې، سنګاپور له مالیزیا څخه جلا شو او یو خپلواک هېواد شو. مالیزیا دوه جغرافیایي سیمې لري، او د سویلي چین بحیره دوی سره جلا کوي: جزیره مالیزیا یا لویدیځ مالیزیا، چې د مالیزیا په ټاپوزول کې موقعیت لري او له شمال څخه د تایلینډ سره ځمکنی پوله لري، او د جوهر ایکسپریس ویز له لارې له سویل څخه سنګاپور سره وصل دی. .. په دې هېواد کې د جوهر، کیده، پاهنګ، نیګیري سمبیلان، کیلانتان، پیراک، سیلانګور، پرلیس او تیرینګانو سلطنتونه شامل دي او د دې دوه ایالتونه د ملاکا او پینانګ والیان او د پوتراجایا او کوالالمپور دوه فدرالي سیمې دي. مالیزیا بورنیو یا ختیځ مالیزیا، چې د بورنیو ټاپو شمالي برخه پوښي، د اندونیزیا او بروناې سلطنت سره پوله لري. په ختیځ مالیزیا کې د سبا او سراواک ایالتونه او د لابوان فدرالي سیمه شامله ده. که څه هم له سیاسي نظره، مالیزیا تر ډېره د مالیزیا مشري کوي؛ خو د چینایي او هندي لړکیو له شتون سره سره د مالیزیا نوی نفوس هم یو شان نه دی. یوازینی مهم تاوتریخوالی چې په دې هېواد کې لیدل کیږي؛ د خپلواکۍ له وخت څخه تر اوسه پورې، د می د ۱۳ نیټې نژادي پاځون د ټاکنیز کمپاین او نژادي شخړو په درشل کې دی. په هرصورت، مالیزیا د نژادي همغږۍ یوه بیلګه ګڼل کیږي.،، (۴۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالیزیا د یوې برخې انځور

مالیزیا د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماليزيا د يوې برخې انځور

ماليزيا د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماليزيا د يوې برخې انځور

ماليزيا د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماليزيا د يوې برخې انځور

ماليزيا د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماليزيا د يوې برخې انځور

ماليزيا د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قفقاز کې

۳۸. آذربايجان:

,, د **آذربايجان** جمهوريت په قفقاز غرو لړۍ کې يو هېواد دی چې د اروپا او سوېل لوېديځه اسيا په منځلاره کې پروت دی. دا هېواد کسپين سمندرګی سره ساحل لري.

دا هېواد په سوېل کې له روسيې سره، د جيورجيا سره په سوېل لويديځه لورې، د ارمنستان سره په لويديځه خوا او په سوېل کې د ايران سره خپلې پولې لري. د نخجوان خپلواکه جمهوريت چې د اذربايجان ادعا وربانديې ده، سوېل ختيځه کې د ارمنستان سره، په سوېل لويديځه کې د ايران سره او په سوېل لوېديځه کې د ترکيې سره ګډې پولې لري. اذربايجان يو غېر مذهبي حکومت لري، او د ۲۰۰۱ زېږيز کال راپدې خوا د اروپايي قونسل غړيتوب لري. ددې هېواد ډېرکي وګړي شيعه مسلمانان دي او د غربي ترکي توکمه خلګ دي چې د اذربايجاني په نوم او يا هم په ساده ډول د اذري په نوم يادېږېي. دا هېواد په رسمي توګه مخ په ډيموکراسی روان دی، خو په کلکه توګه اقتدار پلوی قانون پلي کوي.،، (۴۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

آذربایجان د یوې برخې انځور

آذربایجان د یوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

آذربايجان د يوې برخې انځور

آذربايجان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. داغستان

,, د روسيې د ۸۵ فدرالي واحدونو څخه يو دی. دا فدرالي واحد د جمهوريت په توګه اداره کيږي. دا فدرالي واحد د کسپين سمندر په لوېديځو څنډو او د قفقاز په ختيځه برخه کې موقعيت لري. د دې مرکز او لوی ښار ماخچکلا نوميږي چې د کسپين سمندر په څنډو کې جوړ شوی دی. له مخچکلا ښار وروسته د داربند ښار د دغه جمهوريت تر ټولو مهم ښار ګڼل کيږي. داغستان شاوخوا ۲/۹ ميليونه وګړي لري. د داغستان د خلکو پلرونه د قفقاز د بيلابيلو توکمونو څخه دي، په دې خاوره کې د ډيری بيلابيلو توکمونو د شتون له امله، د روسيې سربيره، له ۳۰ څخه زياتو سيمه ايزو ژبو لکه آذربايجاني ترکي، د تاتي ژبه. قفقاز او اوار هم ويل کيږي. د داغستان نوم د ترکيې له کلمې "داغ" څخه اخيستل شوی چې معنی يې "غره" او د پارسي مخفف "ستان" چې معنی يې "غره" ده.

د داغستان په سويلي برخه کې د قفقاز د غرونو سلسله او په شمالي برخه کې د کسپين ميدان شتون لري. د ترکيې او سلک سيندونه د دغه جمهوريت له مرکزي برخې تيريږي. دوه مهم سيندونه چې په غرونو کې بهيږي په شمال کې سلک او په سويل کې سمور دي. د سنګاويو او انديسکي غرونو سلسلې د داغستان طبيعي پولې جوړوي.

د ژبو له نظره داغستان په نړۍ کې يوه بې ساري سيمه ده چې درې ژبني ګروپونه لري، لکه قفقاز، التايک او هند-اروپايي. د داغستان معياري ژبه روسي ده چې په رسمي توګه کارول کيږي. د يادولو وړ ده چې د دغو توکمونو څخه هر يو معمولا په خپله مورنۍ ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو ورځپاڼې او حتی په خپله ژبه تلويزيوني خپروني لري. د دې ټولو ژبو الفبا، چې شاوخوا ۵۰ ژبې دي، سيريليک دی.

په دې موده کې د داغستان ځيني برخې د خپل نفوس او کلتور د ايراني کولو بهير تجربه کړ. د عربو له خوا د ايران تر فتحې وروسته عربانو هم ورته کړنلاره تعقيب کړه. ډېر عربان داربند ته ننوتل او په داغستان کې يې اسلام خپور کړ. داغستان يوه له هغو سيمو څخه وه چې د ګلستان د تړون له لاسليکولو وروسته له ايران څخه جلا شوه. په داغستان کې د وروستيو تاوتريخوالو ډيری برخه د "جماعت شريعت" په نامه د اسلامي جهادي ډلې له خوا ترسره شوې چې غواړي په داغستان کې اسلامي امارت رامنځته کړي. دا د دوی او سيلفي ګروپونو ترمينځ د تاو تريخوالي لامل کيږي.،، (۴۲)

داغستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۰. چچنستان (چچن):

,, چيچنيا يا چيچنيا د روسيې يو له خپلواکو جمهوريتونو څخه دی. د ۲۰۰۲ په سرشميرنه کې د دې جمهوريت نفوس ۱,۱۰۳,٦٨٦ و، او پلازمينه او لوی ښار يې ګروزني دی.

د روسيې په نقشه کې د چيچنيا جمهوريت.
په پخوانيو وختونو کې، د ققفاز د غرونو شمالي غرونه په لويديځ کې د سرکاسيان قومونو او په ختيځ کې د اوار قومونو کور وو. د دغو دوو سيمو په منځ کې، زيګس د سيمه ونيوله، چې تقريبا د اوسيتيا، بالکار، انګوشتيا او د چيچنيا جمهوريت شمال ته پرته سيمه ده. چيچنيا په شمالي ققفاز کې هغه سيمه ده چې د تاريخ په اوږدو کې په پرله پسې ډول له بهرنيو هېوادونو سره جنګيږي. دا جګړې په لومړي ځل په پنځلسمه پېړۍ کې له عثماني ترکانو سره پيل شوې. په پای کې، چيچنيا اسلام ته بدل شو او د ترکانو سره تاوتريخوالی کم شو. په هرصورت، د عيسوي ګاونډيانو لکه جورجيا او کاساک سره، او همدارنګه د کالميک بودايانو سره شخړې زياتې شوې. په ۱۵۷۷ کې، د روسيې تريک کوساک قول اردو د آزاد لخوا جوړه شوه چې د وولګا په سيمه کې د تيريک سيند په لور، د چيچنيا په ټيټو سيمو کې ژوند کوي. په ۱۷۸۳ کې، روسيې او د کارټيل-کاختي د ګرجستان سلطنت (د ترکانو د يرغل له امله کمزوری شوی) د جورجييفسک تړون لاسليک کړ، چې له مخې يې کارټيل-کاختي د روسيې تر ساتنې لاندې راغی. ،، (۴۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چچنستان د يوې برخې انځور

چچنستان د يوې برخې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اروپا کې

۴۱. البانيا (الباني):

,, د بالکان په ټاپو وزمه کې يو هېواد دی چې د اروپا په سويل ختيځ کې موقعيت لري. دا هېواد له شمال څخه مونټينيګرو او سربيا او په ختيځ کې له شمالي مقدونيې او يونان سره ګډه پوله لري. البانيا د مديترانې په سيمه کې يو له هغو هېوادونو څخه دی چې د يونان د بحيرې په شمال کې او د ايجين سمندر په لويديځ کې موقعيت لري. البانيا د ۲۸۷۴۸ کيلومتره مربع مساحت په لرلو سره د نړۍ ۱۴۴م لوی هېواد دی البانيا د ۲۸۷۷۷۹۷ نفوس په لرلو سره د نړۍ ۱۳۶م ګڼ نفوسه هېواد دی پلازمينه او لوی ښار دی. د دې هېواد ترانه نومېږي، چې نفوس يې ۳۷۴،۸۰۱ تنه دی. د البانيا خلک د اليرين خلکو څخه دي، يو هند-اروپايي خلک دي. البانيا، چې د لرغوني اليريا تمدن وارث دی، د پېړيو پېړيو په اوږدو کې د بيلابيلو واکمنانو تر واکمنۍ وروسته، د پام وړ اقتصادي، ټولنيز او کلتوري پرمختګونه کړي دي. اقتصاد يې ازاد بازار ته د انتقال په حال کې دی. د آزاد بازار اصالحاتو د هېواد اقتصاد بهرنۍ پانګونې ته پرانيستی دی، په ځانګړې توګه د انرژۍ او ترانسپورټ زيربناوو په برخو کې. د البانيا اقتصاد زياتره کرنه او د کروم صادرات دي. د دې هېواد شاوخوا دريمه برخه ځنګلونه دي او البانيا د نباتاتو ډولونو کې بډايه هېواد دی. د دغه هېواد يو له مهمو اقتصادي محصولاتو څخه غنم دي، چې صادراتي سکتور ته داخل شوی او البانيا د کرنيزو محصولاتو په ځانګړې توګه د غنمو د توليد له پلوه پر ځان بسيا شوی دی. په دغه هېواد کې د کروماېټ توليد هم ليدل کېږي او البانيا په نړۍ کې لوړ مقام لري.،، (۴۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

البانیا د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

البانیا د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

البانیا د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

البانیا د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

البانيا د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

البانيا د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۲. بوسنيا او هرزګونيا (هرزګوني):

,, ځينې وختونه بوسنيا-هيرزيګوينا هم بلل کېږي او زياتره په غير رسمي ډول بوسنيا بلل کېږي د سوېلي او ختيځې اروپا په ځلورلاره کې يو هېواد دی چې په بالکان کې موقعيت لري. پلازمينه او لوی ښار يې سراييوو دی. بوسنيا او هرزيګوينا په ختيځ کې له سربيا، په سوېل ختيځ کې له مونتينيګرو او په شمال او سوېل لوېديځ کې له کرواسي سره پوله لري. دا هېواد په سويل کې د مديترانې په اوږدو د درياتيک سمندرګي سره تنګ ساحل لري چې نږدې ۲۰ کيلومتره (۱۲ مايله) اوږدوالی لري او د نيوم ښار يې چاپير کړی دی. بوسنيا، چې د دې هېواد دننه سيمه ده، معتدل براعظمي اقليم لري چې ګرم اوړی او سوړ او واورين ژمی لري. جغرافيه يې په مرکزي او ختيځو سيمو کې غرنۍ ده، په شمال لوېديځ کې نسبتاً غونډۍ لري او په شمال ختيځ کې په پراخه کچه غونډۍ دي. هرزيګوينا چې د دې هېواد کوچنۍ سويلي سيمه ده، مديترانه يې اقليم لري او زياتره غرنۍ سيمه ده .

دا سيمه چې اوس د بوسنيا او هرزيګوينا بلل کېږي لږترلږه د دريمې ډبريزې دورې راهيسې د انسانانو تر استوګنې لاندې ده، خو شواهد ښيي چې د نوې ډبريزې دورې په اوږدو کې، دايمي انساني استوګنځايونه، لکه هغه ځايونه چې د بټمير، کاکنج، او ووکيډول له دودونو سره تړاو لري، رامنځ ته شوي دي. د هندي – اروپايانو له لومړي راتګ وروسته، دا سيمه د ځو اليريايي او سيلټي تمدنونو تر استوګنې لاندې وه. له فرهنګي، سياسي او ټولنيز اړخه، دا هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

بډایه او پیچلي تاریخ لري. د سویلي سلاوي وګړو نیکونه چې نن ورځ په سیمه کې نفوس لري، له ۶ مې تر ۹ مې پېړۍ پورې دې سیمې ته راغلل. په ۱۲مه پېړۍ کې، د بوسنیا بانت دولت را منځ ته شو؛ په ۱۴مه پېړۍ کې، دا دولت د بوسنیا سلطنت ته پراخ شو. د ۱۵مې پېړۍ په نیمايي کې د عثماني ستر واکۍ تر واک لاندې شو چې تر ۱۹مې پېړۍ تر وروستیو پورې د هغې تر واک لاندې پاتې شو. عثمانیانو نوموړې سیمې ته اسلام راوړ او د دې هېواد زیاتره کلتوري او ټولنیز لید یې بدل کړ.

د نولسمې پېړۍ له پای څخه تر لومړۍ نړیوالې جګړې پورې، دا هېواد د اتریش - هنګري پاچاهۍ ضمیمه شو. د جګړې په اوږدو کې د یوګوسلاویا د سلطنت برخه وه. له دوهمې نړیوالې جګړې وروسته، د یوګوسلاویا په نوي جوړ شوي سوسیالیستي فدرالي جمهوریت کې د بشپړ جمهوریت حیثیت ورکړل شو. په ۱۹۹۲ کال کې، د یوګوسلاویا له جلا کېدو وروسته یې خپلواکي اعلان کړه. وروسته د بوسنیا جګړه را منځ ته شوه چې د ۱۹۹۵ کال تر وروستیو پورې یې دوام وکړ او د ډیټون د تړون له لاسلیک سره سم پای ته ورسېده.

نوموړی هېواد نن ورځ د درېو اصلي توکمیزو ډلو ټاټوبی دی، چې د دې هېواد په اساسي قانون کې د "اصلي وګړو یا ټاکونکو وګړو" په نوم یادېږي. بوسنیایان د دې درېو لویه ډله ده، سربیان دوهمه لویه ډله او کروات دریم ځای لري. په انګلیسي ژبه کې، د بوسنیا او هرزیګوینا ټول اصلي اوسېدونکي، پرته له دې چې توکم یې په پام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ونيول شي، بوسنيان بلل کيږي. اقليتونه، چې د اساسي قانون پر بنسټ د "نورو" په توګه ډلبندي شوي، يهوديان، رومانياييان، البانيان، مونټينيګرويان، اوکراينيان او ترکان په کې ګډون لري .

بوسنيا او هرزيګوينا دوه مجلسه مقننه سيستم او درې-غړی ولسمشريزه سيستم لري چې د دريو لويو توکمونو له غړي څخه را منځ ته شوی دی. خو د مرکزي حکومت واک خورا محدود دی، ځکه چې دا هېواد په لويه کچه غير متمرکز نظام دی. دا هېواد دوه خپلواکه اداري لري - د بوسنيا او هرزيګوينا فدراسيون او بل د بوسنيا د صربانو جمهوريت دی - او دريم واحد، د برچکو سيمه ده چې د خپل سيمه ايز حکومت له لوري اداره کيږي. د دې تر څنګ، بوسنيا او هرزيګوينا فدراسيون لس کانتونونه (اداري تقسيمات) لري.

بوسنيا او هرزيګوينا د پرمختګ په لور هېواد دی او د بشري پراختيا په شاخص کې ۷۳م ځای لري. اقتصاد يې په صنعت او کرنه ولاړ دی، ورپسې ګرځندوی او د خدماتو سکتور راځي. په وروستيو کلونو کې يې ګرځندوی د پام وړ وده کړې ده. دا هېواد د ټولنيز خونديتوب او د روغتيايي پاملرنې عمومي سيستم لري، ابتدايه او ثانوي زده کړې په کې وړيا دي. دا هېواد د ملګرو ملتونو، د اروپا د امنيت او همکارۍ د سازمان، د اروپا شورا، د سولې لپاره د مشارکت، او د مرکزي اروپا د ازادې سوداګرۍ د تړون غړيتوب لري. ،، (۴۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوسنيا او هرزګونيا د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

بوسنيا او هرزګونيا د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳. د کريميا ټاپو وزمه:

,, دا هېواد د تور سمندرګي د شمالي سيندغاړې په دوام پروت دی. د وګړو شمېر او نفوس يې ۲/۴ ميليونه دی. نږدې ټوله ټاپووزمه په بشپړ ډول د تورې بحيرې او د ازوف د کوچني سيند په واسطه ايساره شوې ده، دا د اوکراين د خرسون ولايت په سويل کې پرته سيمه ده، چې د پېريکوپ د تنګي په واسطه ورسره نښلول شوې او د روسيې په لوېديځ کې د کراسنودار په سيمه کې د کرچ تنګي په واسطه ورڅخه بېله شوې، که څه هم له ۲۰۱۸ ز کال ر اهيسې د کريميې د پل په واسطه له يو بل سره نښلول شوي دي. شمال ختيځ ته يې د عربات سپايت، د ځمکې نرۍ تړانګه پرته ده چې د سېوش په نوم د ګرداوونو سيستم له ازوف سيند څخه بېلوي. د تور سمندرګي په اوږدو کې د لوېديځ لورته رومانيا او د سويل لور ته ترکيه پرته ده .

کريميه (يا د توريک ټاپووزمه، چې له لرغوني دورې څخه د مډرنې دورې تر لومړيو پورې په دې نوم يادېده) له تاريخي پلوه د کلاسيکې نړۍ او کسپين پوتونيک - ستيپي تر منځ کربنه کې ځای لري. سويلي څنډه يې د يونانيانو له خوا مستعمره شوه او وروسته د ايرانيانو ورپسې د روم ستروا‌کي، بېزانس ستروا‌کي او په پای کې د ځايناستو واکمنيو، لکه: د ترابيزون او شهزاده تيوډورو د ستروا‌کيو له خوا اداره کېده. د دغې ټولې دورې په بهير کې ښاري سيمې، يوناني ژبې او په پای کې ختيځې عيسوي (ختيځ ارتودوکس) وې. د بيزانس واکمنۍ د سقوط په بهير کې يي ځينې سيمې د هغه د داين (د جينوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهوريت) لاس ته ورغلې، تر هغه چې ټول د چټکې ودې په حال کې عثماني سترواکي جذب کړل. په دغه ټوله موده کې داخلي فضا د داخلي اشغالګرو کوچيانو او بدلون په حال کې تيت او پرک بېديايي امپراتوريو، لکه: سميريانو، سکوثيانو، سرماتيانو، د کريميې ګوتيانو، الانيانو، بلغاريايانو، هونيانو، خزريانو، کېپچکانو، مغوليانو او طلايي هورډيانو له خوا اشغال شوه. له ۱۵ څخه تر ۱۸ پېړۍ پورې کريميه او د هغې شاوخوا خاورې د عثماني سترواکي اړوند د کريميې په خانات کې متحدې شوې او تر ډېره يې د غلامانو په لټه د روسيې پر سويل بريد وکړ .

کريميه په ۱۷۸۳ ز کال کې د روسيې او ترکيې د جګړې (۱۷۶۸-۱۷۷۴ز کلونه) له امله د روسيې د ستروکۍ ضميمه شوه. په ۱۹۱۷ ز کال کې د روسيې تر انقلاب وروسته، کريميه د شوروي اتحاد د ننه په يو خپلواک جمهوريت بدله شوه .

کريميه د دويمې نړيوالې جګړې په بهير کې د کريمي ولايت ته را ولوېده او ټول لرغوني کريمايي اوسېدونکي او د کريميې تاتاريان منځنۍ اسيا ته تبعيد(وشړل) شول، دا ګام د اوکراين او درېيو نورو هېوداونو له خوا په رسمي ډول د نسل وژنې په نوم وپېژندل شو. ۱۹۵۴ ز کال د پرياسلاو تړون (رسمي غونډه چې د روسيې د قزاقانو د وفادارۍ د ژمنې لپاره د مرکزي اوکراين په پرياسلاو ښار کې ترسره شوه) د ۳۰۰يمې کليزې سره برابر و، چې په ۱۶۵۴ ز کال کې د اوکراين د قزاق هتمانات اود روسيې د تزار الکسيس له خوا لاسليک شوی و. په ۱۹۹۱ ز کال کې د شوروي اتحاد له ړنګېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره اوکراین د یو خپلواک هېواد په توګه رامنځته شو او د ټاپووزمې ډېره برخه د کریمیې د خپلواک جمهوریت په توګه بیا تنظیم شوه او د سواستوپل ښار په اوکراین کې خپل ځانګړی وضعیت خوندي کړ. په ۱۹۹۷ ز کال کې د تورسمندرګي د جنګي بېړیو د شرایطو په اړه د وېش تړون د پخواني شوروي اتحاد د تور سمندرګي جنګي بېړۍ سره ووېشلې او روسیې ته یې اجازه ورکړه چې په کریمیه کې د خپلو جنګي بېړیو ځای پر ځای کولو ته دوام ورکړي: اټکل کېده چې اوکرایني سمندري ځواکونه او د روسیې جنګي بېړۍ دواړه په سواستوپل کې مېشتې شي. اوکراین په ۲۰۱۰ ز کال کې د طبیعي ګاز د لا تخفیف په بدل کې د خارکوف تړون له مخې د روسیې د سمندري تاسیساتو موده اوږده(تمدید) کړه .

د کریمیا جمهوریت د مارچ په ۱۶ تر یوې جنجالي ټولپوښتنې وروسته چې موضوع یې له روسیې سره د کریمیې بیاځلي یوځای کېدل وو، له اوکراین څخه خپله خپلواکي ترلاسه کړه، چې اوکراین او ګڼو نورو هېوادونو ناقانونه وبلله، رسمي پایلې له۹۰ سلنه څخه زیاتې د بیاځلي یو ځای کېدو په ملاتړ وې، خو د ډېری اوکرایني پلوه هېوادونو پر رایو بندیز ولګول شو. روسیې د مارچ په ۱۸ په رسمي ډول کریمیه د خپلې خاورې ضمیمه کړه او د سواستوپل فدرال ښار یې د روسیې د فدرال د ۸۴ م او ۸۵ م واحد په توګه ضمیمه کړ.،، (۴۶)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرېميا د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

کرېميا د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرېميا د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

کرېميا د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۴. کوزوو:

,, سوېل ختيځه اروپا کې نيمه په رسميت پېژندل شوی هېواد دی او د بالکان په مرکز کې پروت دی. کوزوو د ۲۰۰۸ کال د فبروري په ۱۷ نېټه په يو اړخيزه توګه له صربستان څخه خپله خپلواکي اعلان کړه او له هغه راهيسې يې د ملګرو ملتونو د ۹۷ غړو هېوادونو له لوري د يو خپلواک هېواد په توګه ډيپلوماتيک رسميت ترلاسه کړی دی. دا هېواد په شمال او ختيځ کې د له صربستان، په سوېل ختيځ کې له شمالي مقدونيې، په سويل لوېديځ کې له البانيا او په لوېديځ کې مونتينيګرو سره ګډه پوله لري. د کوزوو زياتره مرکزي برخه د دوکاګجيني او کوزوو په پراخه هوارو او ميدانونو پوښل شوې ده. د اکورزد غرونه او سار غرونه په ترتيب سره په سوېل لوېديځ او سوېل ختيځ کې پراته دي. پلازمينه او لوی ښار يې پرستينا دی.

په کلاسيکه لرغونه زمانه کې، مرکزي قبيله چې د کوزوو په خاوره کې راڅرګنده شوه دارداني وه او په څلورمه پېړۍ کې يې د داردانيا سلطنت په نوم خپلواک دولت تاسيس کړ. مخکې له ميلاد نه په لومړۍ پېړۍ د روم سترواکۍ ضميمه شوه او د راتلونکې زريزې په اوږدو د بيزانس سترواکۍ برخه پاتې شوه، چې د دې سترواکۍ واکمني د ۶مې او ۷مې پېړيو په اوږدو کې د سلاوي يرغلونو په پايله کې له منځه لاړه. په ورپسې پېړيو کې، د سيمې کنټرول د بيزانسي او د لومړۍ بلغاريايي سترواکۍ ترمنځ بدلېده. کوزوو په ۱۳مه پېړۍ کې د صربستان د منځنيو پېړيو د دولت مرکز شو، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۴مې پېړۍ راهيسې د صربستان د ارتودوکس کليسا مرکز هم و، چې په دې وخت کې يې حيثيت کشيش مېشته سيمې ته لوړ شو.

د نولسمې پېړۍ په وروستيو کې، کوزوو د البانيا د ولسي خوځښت مرکز و او په کې د ۱۹۱۰ کال البانيايي پاڅون او د ۱۹۱۲ کال البانيايي پاڅون را منځ ته شول. عثمانيانو د بالکان په جګړو کې له ماتې وروسته کوزوو صربستان او مونتينيګرو ته وسپارله. له لومړۍ نړيوالې جګړې وروسته دواړه هېوادونه له يوګوسلاويا سره يوځای شول، او په دې سلطنت کې د يوګوسلاوي د اتحاد پالنې د دورې په تعقيب، او د دوهمې نړيوالې جګړې وروسته يوګوسلاوي اساسي قانون د صربستان د جمهوريت په يوګوسلاوي برخه کې د کوزوو او ميتوهيجا خپل اختياره ولايتونه تاسيس کړل.

کوزوو يو پرمختللی هېواد دی، د لوړ متوسط عايد اقتصاد سره. دې په تيره لسيزه کې د نړيوالو مالي موسسو له لوري اندازه شوي، او د ۲۰۰۷-۲۰۰۸ مالي بحران له پيل راهيسې هر کال وده موندلې ده. کوزوو د پيسو د نړيوال صندوق، نړيوال بانک غړی دی او د اروپا په شورا، يونيسکو، انترپول او د اسلامي همکاريو په سازمان کې د څارونکي حيثيت لپاره يې د غړيتوب غوښتنه کړې ده.،، (۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوزوو د هېواد د ودانيو يوې ښندۍ انځور

کوزوو د هېواد د ودانيو يوې ښندۍ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوزوو د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

کوزوو د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

په غير عرب افريقا کې

۴۵. ارتيره:

,, اريتريا، په رسمي ډول د اريتريا جمهوريت په نوم پيژندل شوی، يو هېواد دی چې په ختيځ افريقا کې موقعيت لري.

اريتريا له شمال او لويديځ څخه سوډان سره ګډه پوله لري ، له سويل څخه ايتوپيا ، له سويل څخه جيبوتي او له ختيځ څخه سره بحر ته رسي ، د اريتريا ساحل له سره بحر سره له ۹۰۰ کيلومترو څخه ډير دی.

د اريتريا نوم د يوناني کلمې څخه اخيستل شوی چې معنی يې "سرخ څمکه" ده. د اريتريا مساحت ۱۱۷,٦۰۰ مربع کيلومتره دی او نفوس يې ۳,٥٤٦,۰۰۰ وګړی دی د دې هېواد رسمي ژبې د تيګرينيا، عربي او انګليسي ژبې دي. تيګرينيا د ساميتيک اصل ژبه ده. ستراتيژيک تنګی د ايريتريا او يمن ترمنځ د اوبو پوله تشکيلوي، د دې هېواد پلازمينه اسمارا ښار دی، چې شاوخوا ٦۸۸,۱۹۸ نفوس لري، د دې هېواد ترټولو نفوس لرونکی ښار او د افريقا ۳۹م لوی ښار دی.،، (۴۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

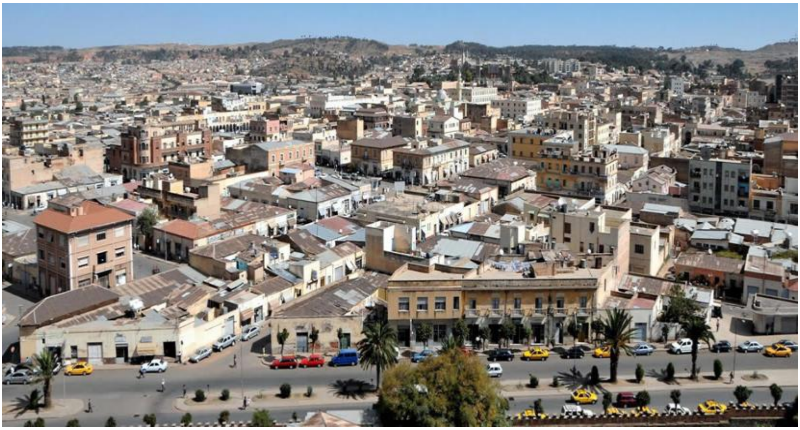

ارتيره د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

ارتيره د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارتيره د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

ارتيره د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۶. بور کینا فاسو

,, په لویدیځې افریقا کې په وچې پورې تړلی یو هېواد دی. پلازنینه یې آواګادوګو او مساحت یې ۲۷۴'۰۰۰ کیلومتره مربع دی، د یاد هېواد رسمي ژبه فرانسوي ده او ۱۳'۲۲۸'۲۲۸ میلیونه وګړي لري.د بورکینافاسو د پیسو واحد د یاد هېواد فرانک دی، په ۱۹۶۰ د اګست په ۵ یې له فرانسه نه خپله خپلواکي ترلاسه کړې.

د ۲۷۴۲۰۰ کېلومتر مربع (۱۰۵۹۰۰ میل مربع) پراخوالي په لرلو سره د لویدیځې افریقا په وچه کې را ایسار هېواد دی، چې شمال لویدیځ ته له مالي، شمال ختیځ ته له نایجیر، سویل ختیځ ته له بینین، سوېل ته له ټوګو او غانا او سویل لویدیځ ته له (Ivory) ساحل سره پوله لري. نفوس یې (۲۰۳۲۱۳۷۸) تنه دی.

په بورکینا فاسو کې تر ټولو لویه توکمي ډله د خلک دي، چې په ۱۱ او ۱۳ پېړۍ کې په یاده سیمه کې استوګن شول. دوی لکه د او په شان پیاوړې پاچاهۍ رامنځته کړې. دا هېواد په ۱۸۹۶ ز کال کې د فرانسې د لویدیځې افریقا د برخې په توګه د فرانسې له لورې مستعمره شو، چې په ۱۹۵۸ز کال کې په فرانسوي ټولنه کې خپلواکه مستعمره شوه. په ۱۹۶۰ ز کال کې یې د ولسمشر په مرسته بشپړه خپلواکي تر لاسه کړه. په لومړیو کالونو کې د بې ثباتۍ، وچکالیو، قحطۍ او فساد ښکار وه. په ۱۹۶۶، ۱۹۸۰، ۱۹۸۲، ۱۹۸۳، ۱۹۸۷ ز کلونو کې په کې بېلابېلې کودتاګانې پېښې او په ۱۹۸۹، ۲۰۱۵ او ۲۰۲۲ زکلونو کې په کې د کودتا هڅې وشوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توماس سنکارا پر هېواد باندې له ۱۹۸۲ څخه د ۱۹۸۷ز کال کودتا کې د وژل کېدلو تر وخته پورې واکمني وکړه.

د يادې کودتا مشري کوله، چې له بريا وروسته ولسمشر شو او د ۲۰۱۴ ز کال د اکتوبر پر ۳۱ نېټه له واک څخه تر لرې کېدلو پورې يې پر هېواد حکومت وکړ. سنکارا د لوړې هيلې يوه تولنيزه اقتصادي خپرونه پيل کړه، چې د لوست يا سواد يوه ملي مبارزه، بزګرانو ته د ځمکو بيا وېش، د اورګاډي د پټلۍ او سړک جوړېښت او د ښځينه جنسي الې د پرېکولو، د زور ودونو او په يوه وخت کې له يو څخه زياتو مېړونو سره د واده له قانون څخه سرغړونه يې راونغاړله .

ياد هېواد د ۱۶۲۶۶ بېليون امريکايي ډالر ناخالص کورني محصول په درلودلو سره يو وروسته پاتې هېواد دی. ۶۳٪ وګړي يې د اسلام او ۲۲٪ يې د عيسويت پيروي کوي. د فرانسوي استعمار له امله د هېواد د حکومت رسمي ژبه او سوداګري فرانسوي ده. ۵۹

هېوادنی يا اصلي ژبې په کې ويل کېږي، چې تر ټولو عامه ژبه په کې ده چې نږدې ۵۰٪ اوسېدونکي پرې خبرې کوي. بورکينا فاسو د اجرائيه، مقننه او قضايه قوو په درلودلو سره د يو نيمه [مشروطه] ولسمشريز جمهوريت په توګه اداره کېږي. د ملګرو ملتونو، او د اسلامي مرستو سازمان غړيتوب لري.،، (۴۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بور کينا فاسو د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

بور کينا فاسو د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بور کينا فاسو د هېواد د ودانيو يوې ځنډۍ انځور

بور کينا فاسو د هېواد د ودانيو يوې ځنډۍ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۷. چاد:

,, **چاډ** چې رسمي نوم يې **د چاد جمهوريت** دی په مرکزي افريقا کې په وچې پورې تړلی هېواد دی. د چاد پلازمينه د انجامنا ښار او رسمی ژبې يې فرانسوي او عربي ژبهي دي ، ۱'۲۸۴'۰۰۰ کيلومتره مساحت او ۱۰'۳۲۹'۲۰۸ ميليونه وګړي لري. چاد په ۱۱ د اګست ۱۹۶۰م کال له فرانسه خپلواکی ترلاسه کړه.

په وچه کې پروت هېواد دی چې د سويلي او مرکزي افريقا د تقاطع پر کرښه موقعيت لري. د شمال لور ته له ليبيا، د ختيځ لور ته له سوډان، د سويل لور ته د مرکزي افريقا جمهوريت، سويل لويديځ ته له کامرون، سويل ختيځ ته له نايجيريا (د چاد خليج کې) او د لويديځ لورته له نايجيريا سره پوله لري. چاد ۱۶ ميليونه نفوس لري چې له ډلې يې ۱'۶ ميليونه په پلازمېنه او تر ټولو لوی ښار ندجامېنا کې ژوند کوي.

چاد څو سيمې(زونونه) لري: په شمال کې د بېديا زون، په مرکز کې يو وچ ساحلي کمربند او په سويل کې د سوډاني حاصلخېزه سيمه ساوانا. د چاد خليج چې دا هېواد يې په نوم نومول شوی د افريقا په کچه دويم لوی تالاب دی. د چاد هېواد رسمي ژبې عربي او افريقايي دي. ياد هېواد له ۲۰۰ څخه زياتو قومي او ژبني ډلو کور دی. په چاد کې اصلي دينونه اسلام (٪۵۱٫۸) او عيسويت (٪۴۴'۱) دي .

له ميلاد څخه مخکې په ۷مه زريزه کې ګڼ شمېر انساني نفوسونه چادي حوزې ته کډه شوي. له ميلاد څخه وروسته د لومړنۍ زريزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پای کې د چاد په ساحلي کربښه کې د ایالتونو او امپراتوریو تولګه رامنځته شوې او نسکوره شوې، چې هر یو یې د سب صحرا د سوداګریزو لارو پر کنټرول تمرکز درلود. فرانسې دا خاوره په ۱۹۲۰ ز کال کې فتحه کړه او د فرانسې د استوایي افریقا د برخې په توګه یې خپله ضمیمه کړه. چاد په ۱۹۶۰ز کال کې د فرانسس تومبالبایې په مشرۍ خپله خپلواکي ترلاسه کړه. د هغه د سیاستونو په اړه په شمال کې د مسلمانانو کرکه په ۱۹۶۵ ز کال کې د یوې اوږد مهاله سختې کورنۍ جګړې لامل شوه. یاغیانو په ۱۹۷۹ ز کال کې پلازمېنه ولکه کړه او د سویل لوړتیاپالنې ته یې د پای ټکی کېښود.

چاد په سیاسي تاوتریخوالي او پرلپسې کودتاوو کې ښکېل هېواد دی. دا لړ پرمختللی هېواد دی او د انساني پرمختیا په شاخص کې تر ټولو ټیټه درجه لري. چاد د نړۍ په کچه تر ټولو بې وزله او فاسد هېواد دی. ډېری اوسېدونکي یې مالداران او کروندګر دي چې په بې وزلۍ کې ژوند تېروي. له ۲۰۰۳ ز کال څخه خام تېل د یاد هېواد د صادراتي عاید په اصلي سرچینه بدل شوي او د پنبې د دودیز صنعت ځای یې خپل کړی. چاد د انساني حقونو په برخه کې کمزوری ریکارډ لري او له پرله پسې ناسمو کارونو، لکه: خپل سرې بندخونې، له قانون څخه وتلې وژنې او د امنیتي ځواکونو او وسله والو ډلو له خوا د مدني آزادیو له محدودیت سره مل دي .،، (۵۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاد د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

چاد د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۸. عاج ساحل:

,, **عاج ساحل** په لويديځه افريقا کې پروت يو هېواد دی. رسمی ژبه يې فرانسوي لوی ښار او پلازمينه يې ياموسوکرو ده، عاج ساحل ۳۲۲'۴۶۰ کيلومتره مربع او د وګړو شمير يې ۱۸'۳۷۳'۰۶۰ ميليونه نفره دی. ياد هېواد په ۷ د اګست ۱۹۶۰م کال له فرانسه خپله خپلواکی ترلاسه کړی.

عاج ساحل کوټ چې د ديويرپه نامه هم ياديږي، په رسمي ډول د عاج ساحل جمهوريت د لويديځي افريقا په سويلي ساحلونو کې پروت هېواد دی. سياسي پلازمېنه يې د هېواد په مرکز کې ياموسوکورو دی. حال دا چې تر ټولو لوی ښار او اقتصادي مرکز يې د عابدجان بندر دی. دا هېواد له شمال لويديځ څخه له ګينې، له لويديځ څخه له ليبېريا، له شمال لويديځ څخه له مالي، له شمال ختيځ څخه له بورکينافاسو، له ختيځ څخه له غنا او له سويل څخه د ګينې له خليج (اطلس سمندر) سره ګاوندی دی. رسمي ژبه يې فرانسوي او د بيټي، باولي، دايولا، ډان، انيين او سيبارا سينېفو په ګډون لرغونې ژبې هم په پراخ ډول په کې کارول کيږي. په ټوله کې په عاج ساحل کې په ۷۸ بېلابېلو ژبو خبرې کيږي. دا هېواد له مذهبي پلوه متنوع نفوس لري چې د عيسويت د بېلابېلو لارو، اسلام او لرغونو عقيدواو باورونو پيروان په کې شامليږي.

عاج ساحل د اروپايانو تر استعمار مخکې د ګيامان، کنګ او بايو ستروواکۍ په څېر د بېلابېلو ملتونو ځای و. دا سيمه په ۱۸۹۳ ز کال کې د فرانسې تحت الحمايه و او په ۱۸۹۳ ز کال کې د افريقا لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اروپايي هڅو په موخه د فرانسې لپاره د يوې مستعمرې په توګه تثبيت شو.

عاج ساحل يو جمهوري هېواد دی او پياوړی اجرايي ځواک لري چې د ولسمشر په واک کې دی. دا هېواد په ۱۹۶۰ او ۱۹۷۰ ز لسيزو کې د قهوې او کاکو د توليداتو له لارې په لويديځه افريقا کې د اقتصادي ځواک مرکز و، وروسته يې د ۱۹۸۰ لسيزې په بهير کې اقتصادي کړکېچ تجربه کړ چې د تولنيزو او سياسي ګډوډيو له دورې سره يې مرسته وکړه. نږدې په ۲۰۱۴ ز کال کې يې داخلي ناخالص توليد بياځلي د ۱۹۷۰ ز لسيزې په څېر خپل عظمي حد ته ورسېد. عاج ساحل په ۲۰۲۰ ز کال کې د نړۍ په کچه د کاکاوو د دانو ستر توليدوونکی هېواد و او د خپلې سيمې لپاره يې لوړ عايد درلود. د عاج اقتصاد په ۲۱ پېړۍ کې تر ډېره د مارکېټ - پر بنسټ و؛ لاهم په سخت ډول پر کرنه او د کوچنيو توليد کوونکو او د ځمکې د څښتنانو د حاصلاتو پر نقدي عايد ولاړ دی.،، (۵۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاج ساحل د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

عاج ساحل د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاج ساحل د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

عاج ساحل د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۹. سنګال:

,, **سېنېګال** په رسمي توګه **د سېنېګال ولسمشريزه** چې به ختيځې افريقا کې پروت يو هېواد دی. د سينيګال پلازمينه د داکار ښار دی او رسمي ژبې يې فرانسوي او ولوف ژبه دي، د ياد هېواد مساحت ۱۹۳'۷۲۳ کيلومتره مربع او د وګړو شمير يې ۱۲'۸۶۱'۰۰۰ ميليونه تنه دی. په سينيګال کې راکړی ورکړه د سنګال فرانک باندی کيږي.

په لويديځه افريقا کې يو هېواد دی. ياد هېواد شمال ته له ماورينټانيا ختيځ ته له مالي، سويل ختيځ ته له ګينه او سويل لويديځ ته له ګينه بيساو سره ګډه پوله لري. سينيګال نږدې د ګمبيا سيمه رانغاړي. ګمبيا هغه هېواد دی چې د ګمبيا سيند د غاړو په اوږدو کې د ځمکې يوه نرۍ نقره نيسي، چې د سينيګال د سويلي سيمه د هېواد له پاتې برخې څخه بېلوي. دا هېواد له سره هم يوه سمندري ګډه پوله لري. د هېواد اقتصادي او سياسي پلازمېنه ډاکار ښار دی .

سينيګال ناوېشلی ولسمشريز جمهوريت دی او د لرغونې نړۍ يا په اصلي خاوره کې د لويديځ د وروستنۍ برخې هېواد دی. خپل نوم له سينيګال سيند څخه پور يا تر لاسه کوي، چې دا هېواد له ختيځ او شمال سره نښلوي. د هېواد پراخوالی نږدې ۱۹۷۰۰۰ کېلومتر مربع (۷۶۰۰۰ ميل مربع) دی او نږدې ۱۶ ميليونه نفوس لري. ياد دولت له فرانسوي استعماري حکومت څخه د فرانسې د لويديځې افريقا د خپلواکه برخې په توګه جوړ شو. د پورتني تاريخ له امله د دې هېواد رسمي ژبه فرانسوي ده. لکه د نورو پخوانيو استعماري افريقايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولتونو غوندې سينيګال هم په پراخه ډول توکميزې او ژبنۍ ټولنې لري، چې تر ټولو سترې يې او د توکم وګړي دي او د او فرانسوي ژبې د فرانسوي ژبو په توګه عمل کوي. نوموړې هېواد د پرتلنې په ډول د ټيټ انساني پرمختګ د لړيال په درلودلو سره، د خورا پوره وړې غريب هېواد په توګه ډلبندي کېږي. زياتره نفوس يې پر ساحل باندې ژوند او په کرنه يا د خواړو نورو صنعتونو کې کار کوي. نور ستر صنعتونه يې کان کيندنه، چکر يا سياهت او خدمتونه دي. اقليم يې په نمونه يې ډول ساحلي دی، که څه هم باراني موسم او فصل هم لري .

سينيګال د افريقايي ټولنې، ملګرو ملتونو، د لويديځو افريقايي ټولنو د پرمختګ ټولنې او د ساحل سهرايي دولتونو د ټولنې غړی دولت دی.،، (۵۲)

سنګال د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګال د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

سنګال د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنګال د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

سنګال د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۰. سيرالئون:

,, سېراليون چې رسمي نوم يې د سېراليون جمهوريت دی په لويديځې افريقا کې پروت هېواد دی. د سراليون پلازمينه فری ټاون او رسمي ژبه انګليسي ده ياد هېواد ۷۱'۷۴۰ کيلومتره مربع مساحت او ۶'۲۹۴'۷۷۴ ميليونه وګړي لري .د سيراليون ليون د ياد هېواد د پيسو واحد دی، سراليون په ۲۷ د افريل ۱۹۶۱م کال له بريتانيا خپل واکی ترلاسه کړه.

سيراليون، په رسمي ډول د سيراليون جمهوريت، په غير رسمي ډول سيلون، د لويديځې افريقا په سويل لويديځ ساحل کې يو هېواد. دا هېواد له سويل ختيځ لوري له لايبيريا سره ګډه پوله لري او ګيني د دې هېواد شمالي نيمه برخه چاپېره کوي کوي. سيراليون استوايی اقليم لري چې متنوع چاپيريال له چمن ځايونو څخه نيولې تر باراني ځنګلونو پورې سيمې لري، ټول مساحت يې ۷۱۷۴۰ کيلومتر مربع (۲۷۶۹۹ مايل مربع) دی او د ۲۰۱۵ ز کال د سرشميرنې پر بنسټ ۷۰۹۲۱۱۳ وګړي لري. پلازمېنه او لوی ښار يې فريټاون دی.

دا هېواد په پنځو اداري سيمو وېشل شوی دی چې په شپاړسو ولسواليو وېشل شوي دي.سيراليون د اساسي قانون يو جمهوريت دی چې يو مجلسه پارلمان لري او مستقيم ټاکل شوی ولسمشر ډېر تر ډېره د دوو پنځه کلنو دورو لپاره خدمت کوي. اوسنی ولسمشر يې جوليوس مادا بايو دی. سيراليون يو سيکولر هېواد دی چې اساسي قانون يې د دولت او دين د جلا کولو او د فکري ازادي (چې د فکر او دين ازادي پکې ګډون لری) وړاندې کوي. د نفوس دری پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه برخه مسلمانان دي، که څه هم د پاوړ مسيحي لږکي هم لري. د لويديځې افريقا په ملتونو کې ديني زغم خورا لوړ دی او په عمومي ډول د سيراليون د کلتوري هويت يوه برخه او اصل ګڼل کېږي .

سيراليون چې د زرګونو کلونو په اوږدو کې اوستوګنځای دی، خو د چې نن ورځ هېواد او سرحدونه او پولې يې د بريتانوي حاکم له لوري په دوه پړاوونو کې وټاکل شوې: لومړی، په ۱۸۰۸ کال کې د ساحلي سيراليون مستعمره (د غلامۍ له پای وروسته د افريقايانو د راستنيدو لپاره)؛ دوهم، په ۱۸۹۶ کال کې د داخلي خوديتوب (تحت الحمايه) په وخت کې (لکه څنګه چې حاکم د ۱۸۸۴ – ۱۸۸۵ ز کلونو د برلين د کنفرانس له پايلو وروسته په هېواد کې د لا زياتو واکمنيو رامنځ ته کېدو ته اړتيا درلوده). له همدې امله، دا هېواد په رسمي توګه د "سيراليون مستعمېرې او تحت الحمايه" يا په ساده ډول د بريتانوي سيرا ليون په نوم يادېده. سيراليون د ۱۹۶۱ ز کال د اپريل په ۲۷ له انګلستان څخه خپلواکي ترلاسه کړه او په همدې ورځ د مشترک المنافع هېوادونو غړی شو او د هېواد نوم د سيراليون په واکمنۍ بدل شو. ښاغلی ميلټن مارګای د سيرا ليون لومړی وزير شو .

له خپلواکۍ وروسته د څو لسيزو په اوږدو کې، سيراليون د سياسي فعاليتونو، بدلونونو، ګډوډۍ، بشري او ټولنيز-اقتصادي ناورينونو د زياتوالي شاهد و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سیرالیون کې نږدې ۱۸ قومونه اوسېږي؛ دوه لوېې او خورا اغیزمنې ډلې د تیمني او میندې وګړي دي.

د هېواد نږدې ٪۲ کریول وګړي دي، چې د آزاد شوو افریقی امریکایی او لویدیځ هند غلامانو اولاده ده. انګلیسي رسمي ژبه ده چې په ښوونځیو او دولتي ادارو کې کارول کېږي. کریو په سیرا لیون کې په پراخه کچه تکلم کېږي چې د هېواد ٪۹۷ وګړي پرې خبرې کوي. سیرالیون د طبیعي زیرمو، په ځانګړې توګه د الماسو، سرو زرو، بکسایت او المونیم، بډایه هېواد دی. دا هېواد د ملګرو ملتونو، افریقایي ټولنې، د لویدیځې افریقا د هېوادونو د اقتصادي ټولنې ، د مانو د سیند ټولنې، د مشترک المنافع هېوادونو، د پیسو د نړوال صندوق سازمان یا ، د نړیوال بانک، د سوداګرۍ د نړوال سازمان ، د افریقا د پراختیایي بانک او د اسلامي همکاریو د سازمان غړیتوب لري. سیرا لیون د افریقا سویلي صحرا لومړی لوېدیځ-دوده پوهنتون کوربه دی، چې د فورا بې کالج دی (چې په ۱۸۲۷ کال کې تاسیس شو) .،، (۵۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیرالئون د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

سیرالئون د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۱. کوکوس (کلينګ) نيمه وچې:

,, کوکوس ټاپوګان چې د کيلينګ ټاپوګانو په نوم هم ياديږي د استراليا د يوې سيمې نوم دی. دا ټاپوګان د هند په بحر کې موقعيت لري.
دا د کريسمس ټاپو په سويل لويديز کې موقعيت لري، د آستراليا او سريلانکا تر منځ په منځ کې.

د کوکوس په خاوره کې دوه اتلان او ۲۷ مرجان ټاپوګان شامل دي چې له دې جملې څخه دوه ټاپوګان ، لويديځ ټاپو او د کور ټاپو ميشته دي. د دې ټاپوګانو ټول نفوس ۶۰۰ تنه دی او ټوله مساحت يې ۱٤ مربع کيلومتره دی. لويديځ ټاپو د کوکوس ټاپوګانو پلازمينه ده، مګر په دې ټاپو کې ترټولو لوی استوګنځی د بنتم په نوم ياديږي، چې ٤١٤ نفوس لري او په کور ټاپو کې موقعيت لري.،، (۵۴)

سيرالئون د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيرالئون د هېواد د ودانيو يوې ځنډۍ انځور

سيرالئون د هېواد د ودانيو يوې ځنډۍ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۲. ګامبيا:

,, ګامبيا چې په رسمي ډول د ګامبيا جمهوريت دی، په لويديځه افريقا کې پروت هېواد دی. دا هېواد د افريقا په اصلي وچه کې تر ټولو کوچنی هېواد دی او پر اتلانتيک سمندر باندې له لويديځ ساحل څخه پرته نوره ټولو اړخونو ته يې سينګال پروت دی. ګامبيا د خپل ورته نوم (ګامبيا سيند) د ټيټو رسېدنو يا لوريو پر دواړو اړخونو باندې پروت دی. ياد سيند د ګامبيا د مرکز له لارې بهېږي او په اتلانتيک سمندر کې تويېږي. د ګامبيا جمهوريت ۱۰۶۸۹ کېلو متر مربع (۴۱۲۷ ميل مربع) پراخوالی او د ۲۰۱۳ ز کال تر اپرېل پورې د سرشمېرنې له مخې ۱۸۵۷۱۸۱ تنه نفوس لري.

پرتګاليان لومړني اروپايان وو چې په ۱۴۵۵ کې د ګامبيا سيمې ته ننوتل، مګر هيڅکله يې په کې مهمه سوداګري رامنځته نه کړه. په ۱۷۶۵ ز کال کې دا سيمه د ګامبيا مستعمرې او قيموميت په رامنځته کولو سره د برتانوي سترواکۍ برخه جوړه شوه. ګامبيا په ۱۹۶۵ ز کال کې د داودا جوارا تر مشرۍ لاندې خپلواکي تر لاسه کړه. جوارا تر هغې مودې پورې حکومت وکړ، چې د ۱۹۹۴ز کال په سپينه کودتا کې يحيي جامع ورځنې واک واخيست. اداما باررو ۹د ۲۰۱۷ ز کال په جنوري کې د ۲۰۱۶ ز کال د ډسمبر په ټاکنو کې ته له ماتې ورکولو څخه وروسته د هېواد دربيم ولسمشر شو. جامح د دندې له نه پرېښودلو څخه مخکې، په لومړيو کې د ټاکنو پايلې ومنلې، مګر د لويديځو افريقايي هېوادونو د اقتصادي ټولنې له لورې يې د اساسي قانون کړکېچ او پوځي منځګړيتوب (مداخله) پيل کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مهالوېش له مخې له پای ته رسېدلو څخه دوه ورځې وروسته يې د ګوښه کولو لامل شو .

د هېواد پر اقتصاد باندې کښت، کب نيونه او په ځانګړې ډول ګرځښت واکمن دي. په ۲۰۱۵ ز کال کې يې ۴۸،۶٪ سلنه وګړو په فقر کې ژوند کاوه. په کليوالي سيمو کې فقر زيات (ان ۷۰٪) پراخ دی .،، (۵۵)

ګامبيا د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

ګامبيا د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۳. ګينه:

,, رسمي نوم يې (د ګينه جمهوريت) دی چې د افريقا په شمال لويديځ کې د اطلس سمندر غاړو ترڅنګ پروت هېواد دی. د ياد هېواد پلازمينه کوناکری د وګړو شمير يې ۱۰ ميليونه او رسمي ژبه يې فرانسوي ده. او نوري سيمه ييزی ژبې عبارت دي له فولاني ژبه مالينکه او سوسو څخه.

ګينه ۱۲۴ ميليونه نفوس او ۲۴۵۸۵۷ کېلومتر مربع (۹۴۹۲۶ ميل مربع) پراخوالی لري .

ګينه د ۸۵ سلنه مسلمانانو په درلودلو سره، يو پراخه اسلامي هېواد دی. وګړي يې په ۲۴ توکميزو ډلو پورې اړه لري. هېواد پر څلور جغرافيوي سيمو باندې وېشل شوی دی پر ښکته پروت اتلانتيک ساحل باندې، د يا منځنۍ ګينه لوړې يا غرنۍ سيمې، شمال ختيځ کې د پورته ګينه وچه يا بې ونو دښته او د ګرمسېرو ځنګلونو د سيمه. فرانسوي چې د هېواد رسمي ژبه ده، چې په ښوونځيو، حکومتي اداره او رسنيو کې د اړيکې اصلي ژبه ده، مګر له ۲۴ څخه زياتې بومي ژبې په کې ويل کيږي. سيمو کې نفوذ لري، په داسې حال کې چې د هېواد څلورمه سيمه کې بېلابېلو توکميزو ژبو باندې خبرې کيږي .

د ګينه اقتصاد زياتره د کرنې او منرالي توليد پر بنسټ دی. دا هېواد د المونيم خاورې د توليد له مخې د نړۍ دويم ستر توليدونکی دی او د الماسو او سرو زرو بډايه زېرمې لري. د هېواد جغرافيه د ۲۰۱۴ ز کال ايبولا چاودنې يا خپرېدنې په هسته کې وه . ،، (۵۶)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګینه د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

ګینه د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

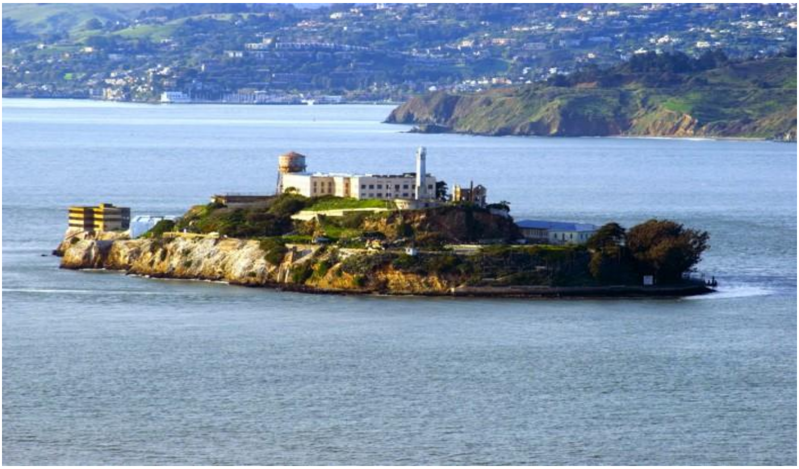

ګينه د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

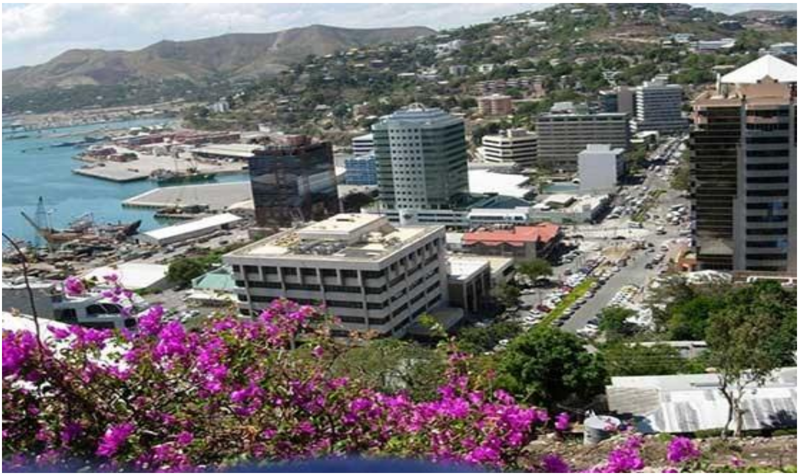

ګينه د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګينه د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګينه د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

ګينه د هېواد د ودانيو يوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۴. ګینه بیسائو (ګیني – بېساو)

,, د ګینه بېساو په لوېدیځه افریقا کې یو هېواد دی چې ۳۶،۱۲۵ کیلومتر مربع (۱۳،۹۴۸ مایل مربع) مساحت لري او اټکل شوی نفوس یې ۱،۷۲۶،۰۰۰ وګړي دي. دا هېواد له شمال لوري له سینیګال او له سویل ختیځ لوري له ګیني سره ګډه پوله لري.

ګیني بیساو یو وخت د کابو د سلطنت او همدارنګه د مالي سترواکۍ برخه وه. د دې سلطنت ځیني برخې تر ۱۸ پیړۍ پورې پاتې شوې، په داسې حال کې چې څو نورې یې له ۱۶ پیړۍ ورسته د پرتګالي سترواکۍ تر واک لاندې وې. په ۱۹ پیړۍ کې، دا هېواد د پرتګالي ګیني په توګه مستعمره شو. له خپلواکۍ سره سم چې په ۱۹۷۳ کال کې اعلان او په ۱۹۷۴ کال کې په رسمیت وپېژندل شو، د پلازمینې نوم یې، بیساو، د هېواد نوم ته اضافه شو ترڅو د ګیني (پخوانۍ فرانسوي ګیني) سره ګډ نشي. ګیني-بیساو له خپلواکۍ را په دې خوا د سیاسي بې ثباتۍ اوږد تاریخ لري او یوازې یوه ټاکل شوي ولسمشر (جوس ماریو واز) په بریالیتوب سره پوره پنځه کلنه دوره بشپړه کړې ده. اوسنی ولسمشر یې عمرو سیسوکو ایمبالو دی، چې د ۲۰۱۹ کال د ډسمبر په ۲۹ وټاکل شو.

یوازې تر ۲٪ نفوس په پرتګالي ژبه، د رسمي ژبې او لومړۍ ژبې په توګه خبرې کوي او ۳۳٪ یې د دویمې ژبې په توګه خبرې کوي. خو ګیني-بیساو کریول ژبه چې اصلاً پرتګالي کریول ژبه ده، ملي ژبه او د یووالي ژبه هم ګڼل کیږي. د ۲۰۱۲ کال د یوې څیړنې پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ، ۴۵٪ نفوس کریول د لومړۍ ژبې په توګه تکلم کوي او نږدې ۴۰٪ یې د دویمې ژبې په توګه تکلم کوي. پاتې نور په بېلابېلو بومي افریقایي ژبو خبرې کوي. په ګیني بیساو کې بېلابېل ادیان شته. اسلام او عیسویت په دې هېواد کې اصلي دینونه دي. د دې هېواد د سرې پر سر ناخالص کورنی تولید په نړۍ کې ترټولو ټیټ دی.

ګیني-بیساو د ملګرو ملتونو، افریقایي ټولنې، د لوېدیځې افریقا هېوادونو د اقتصادي ټولنې، د اسلامي همکاریو د سازمان، د پرتګالي ژبو هېوادونو د ټولنې، د انټرنیشنل دی لا فرانکوفوني د سازمان او د سویلي اتلانتیک د سولې او همکارۍ د زون غړی دی او د لاتین ټولنې، چې اوس منحل شوې ده، غړی هم و.،، (۵۷)

ګینه بیسائو د هېواد د ودانیو یوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګینه بیسائو د هېواد د ودانیو یوې څنډې انځور

ګینه بیسائو د هېواد د ودانیو یوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګينه بيسائو د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

ګينه بيسائو د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵. مالی:

,, **مالي** چې رسمي نوم يې د **د مالي جمهوريت** دی په لويديځې افريقا کې په وچې پورې تړلې يو هېواد دی. پلازمينه يې د باماکو ښار او رسمي ژبه يې فرانسوي ده، ۱'۲۴۰'۱۹۲ ميليونه کيلومتره مساحت او ۱۴'۵۱۷'۱۷۶ ميليونه وګړي لري. د مالی د پيسو واحد د د مالي فرانک دی او په ۲۲ سپتمبر ۱۹۶۰م کال له فرانسه خپلواکی ترلاسه کړی.

مالي چې په فرانسوي تلفظ کی ملي ورته وايي، په رسمي توګه د مالي جمهوريت دی، چې په لويديځه افريقا کی يو په وچه کې را ګير هېواد دی. مالي په افريقا کی اتم لوی هېواد دی چې مساحت يي له ۱۲۴۰۰۰۰ کيلو متر مربع او يا ۴۸۰۰۰۰ مربع ميل څخه اضافه ده. د نفوس شمېر يي ۱۹/۱ ميليونه ده. په ۲۰۱۷ ز کال کی ٪۶۷ نفوس يي تر ۲۵ کلنی ښکته عمر اټکل شوی و. بماکو يي پلازمينه او لوی ښار دی. د مالي خپلواک دولت له اتو سېمو څخه جوړ دی او شمالي پولې يي د صحرا دښتې تر نيمايي پورې رسېږي. د دې هېواد سويلي برخه په سوډانيايي سوانا کی ده، چې ډېری اوسيدونکی يي هلته ژوند کوي او د نيجر

او سينيګال دواړه سيندونه هم له همدی ځايه تېرېږي. د هېواد اقتصاد يي په کرنه او کانونو باندې ولاړ ده. د مالي يو له خورا مشهورو طبيعي زيرمو څخه سره زر دي، چې د افريقا په وچه کې د سرو زرو دريم لوی توليدونکی هېواد دی. دا هېواد مالګه هم صادروي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننني مالي يو وخت د دريو خورا پياوړو او بډايه لويديځې افريقايي امپراتوريو برخه وه چې د ټرانس صحرن تجارت يې کنټرولاوه: د ګانا امپراتورۍ (چې ګانا نوميږي)، د مالي امپراتورۍ (چې مالي نوميږي) او د سونګهای امپراتورۍ. په ۱۳۰۰ ز کال کې د مالي امپراتورۍ چې په خپل اوج کی وه، په افريقا کی تر ټولو بډايه هېواد و، چې د ننني فرانسي دوه برابره مساحت يې لاره او د همدې نيمه وچې تر لويديځو غاړو پورې يې پولې درلودې. مالي هم د ځمکي پر مخ يو له شتمنو هېوادونو څخه و، چې په پايله کې يې امپراتور منسا موسا د تاريخ تر ټولو شتمن کس ګڼل کيږي. د خپل اقتصادي ځواک تر څنګ، مالي هېواد په منځنۍ پېړيو کې د اسلام، کلتور او پوهې مرکز هم و، چې تيمبکتو يې د خپل پوهنتون له امله د زده کړې يو مهم مرکز ګرځيدلی و، چې دا پوهنتون په نړۍ کې يو له زړو پوهنتونونو څخه ګڼل کيږي، چې لا اوس هم شته .

د ۲۰۱۲ ز کال د جنوري په مياشت کې د مالي هېواد په شمال کې وسله واله جګړه پيل شوه، چې په پايله کې د **توريګ** ياغيانو په شمال کې يوه سيمه ونيوله او د اپريل په مياشت کې يې د **ايزواد** په نوم د يوه نوی دولت د جلاکېدو اعلان وکړ.،، (۵۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالي د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

مالي د هېواد د ودانيو يوې ښندی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۶. مایوت:

,, د افریقا په وچه کې یو ټاپو هېواد دی چې د هند بحر په سویل لویدیز کې موقعیت لري. د ۲۰۰۹ کال د مارچ په ۲۹، مایوټ د ۹۵,۲٪ رایو سره د فرانسې سره د خپل حتمي الحاق غوښتنه وکړه.

په ۲۰۱۱ کې، دا پیښ شو او مایوټ په رسمي توګه د فرانسې د سمندري ټاپوګانو سره یوځای شو، کوم چې په تیرو وختونو کې د فرانسې مستعمره وه او اوس د هغې د خاورې برخه ده.،، (۵۹)

مایوت د هېواد د ودانیو یوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مايوت د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

مايوت د هېواد د ودانيو يوې ښندې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۷. نیجر:

,, په لویدیځه افریقا کې یو په وچه کې راوتلی هېواد دی او پلازمینه یې نیامي ده. نایجر د ۱,۲٦۷,۰۰۰ مربع کیلومترو مساحت لري چې شاوخوا ۸۰٪ یې د دښتو پوښل شوي. دغه هېواد په رسمي توګه د ۱۹۶۰ کال د اګست په دریمه له فرانسې څخه خپله خپلواکي اعلان کړه. د دغه هېواد نفوس ۲۴،۲۰۷،۰۰۰ تنه دی.

دا هېواد د بشري پرمختیا د شاخص له پلوه خورا ناخوښ وضعیت لري، نو په ۲۰۱٤ کې د ملګرو ملتونو لخوا راټول شوي احصایې او معلوماتو له مخې، نایجر په نړۍ کې ۱۸۸ ځای درلود.

نایجر یوه ډېرینه او ډېره شګه ځمکه ده. دغه هېواد د تیلو د زیرمو او د یورانیمو د کانونو په درلودلو سره د نړۍ یو له بې وزلو هېوادونو څخه شمیرل کیږي.،، (۶۰)

نیجر د هېواد د ودانیو یوې ښندی انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيجر د هېواد د ودانيو يوې ځنډۍ انځور

نيجر د هېواد د ودانيو يوې ځنډۍ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۸. نجير(نجيريه):

,, **نايجريا**، چې په رسمي توګه د نايجريا فدرالي جمهوريت په نامه ياديږي، د لويديځې افريقا يو هېواد دی. د وګړو شمېر يې د نورو افريقايي هېوادونو نه زيات ده. له جغرافيايي پلوه، د شمال له خوا د ساحل او ګينه خليج په منځ کې اود سويل خوا ته يې اتلانتيک سمندر پروت دی. دا هېواد ۹۲۳،۷۶۹ کيلو متره مربع يا ۳۵۶،۶۶۹ ميل متره مربع پراخوالی لري او د وګړو شمېر يې ۲۱۱ ميليونو ته رسيږي. د نايجريا هېواد شمال ته نيجر، سهيل ختيځ ته يې چاد، ختيځ ته يې کاميرون او لويديځ ته يې د بينين هېواد پروت دی. د نايجريا فدرالي جمهوريت له ۳۶ ايالتونو او پلازمېنې ابوجا څخه جوړ دی. په نايجريا کې لوی ښار لاګوس نوميږي، چې په نړۍ کې يو له لويو ميټروپوليټن ښارونو او په افريقا کې دويم لوی ښار دی.

نايجريا له دويمې پيړۍ مخکې د ميلاد نه را په دېخوا له استعمار وړاندې د ګڼو بومي دولتونو او سلطنتونو کور و، چې د ۱۵ مې پيړۍ د مېلاد نه مخکې د **نوک** تمدن د لومړي ځل لپاره په دې هېواد کې يووالی رامنځته کړ. معاصره حکومتولي په ۱۹ مه پيړۍ کې د بريتانوي استعمار سره يو ځای پيل شو، چې په ۱۹۱۴ ز کال کې د **لارډ لوګارډ** له خوا د سويلي نايجريا او شمالي نايجريا د سيمو په يو ځای کېدو سره د نننۍ نايجريا سيمه رامنځته شوه. بريتانيا په نايجريا کې اداري او حقوقي اداري جوړې کړې، په داسې حال کې چې خپل غيرمستقيم رول يې د قومي سردارانو له لارې تر سره کاوه. نايجريا په ۱۹۶۰ ز کال د اکتوبر مياشتې په اوله په رسمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه يو خپلواک فدراسيون شو. دې هېواد له ۱۹۶۷ – ۱۹۷۰ ز کال پورې کورنۍ جګړې تجربه کړې، چې له هغه وروسته په ديموکراتيکه توګه انتخابي ملکي حکومتونه او پوځي ديکتاتورۍ واک ته ورسېدلې، تر هغه چې په ۱۹۹۹ ز کال کې د ولسمشرۍ د ټاکنو له لارې ثابته ديموکراسۍ را تينګه شوه. د ۲۰۱۵ ز کال ولسمشري ټاکنو کې برحاله ولسمشر لومړی ولسمشر و چې ټاکنې يې وبايللې .

نايجريا يو څو مليتي هېواد دە، د ۲۵۰ نه ډېر توکميز ګروپونه په کې ميشت دي، چې په ۵۰۰ بېلابېلو ژبو خبرې کوي او د يوه بل کلتور پيژني او ورسره بلد دي . درې سترې توکميزې ډلې يې په شمال کې دي چې عبارت دي له: هاوسا، په لويديځ کې يوروبا او په ختيځ کې ايګبو، چې دا ټول په ګډه سره د نايجريا د وګړو ٪۶۰ جوړوي. رسمي ژبه يې انګليسي ده، تر څو په ملي کچه د ژبني يووالي د اسانتيا لپاره غوره شوې ده. د نايجريا اساسي قانون د مذهب ازادي تضمينوي او په ورته وخت کې د نړۍ د تر ټولو لوی مسلمان مذهبه او عيسوي مذهبه وګړو کور دی. نايجريا تقريباً پوره نيمايې په مسلمانانو چې ډېری يې په شمال او عيسويانو چې ډيری يې په سويل کې دي، وېشل شوی. بومي مذهبونه، هغه کوم چې د ايګبو او يوربو قومونو پورې اړه لري، هغوی د نايجريا په لړه کيو کې شمېرل کيږي .

نايجريا په افريقا کې يو سيمه ييز ځواک، په نړيوالو چارو کې منځنۍ ځواک او يو رامنځته کېدونکی نړيوال ځواک دی. نايجريا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي پلوه د افريقا ستر هېواد او په نړيواله کچه د اسمي داخلي ناخالص توليد له مخې ۲۵ او د پلور د قدرت د برابري له مخې ۲۵ م ستر هېواد دی. نايجريا ته زياته د خپل لوی نفوس او اقتصاد له اړخه لويه افريقا هم ويل کيږي، چې د نړيوال بانک له خوا د رامنځته کېدونکي بازار په توګه په پام کې نيول شوی دی. په هر صورت، دا هېواد د بشري پراختيا د شاخص له مخې ډېر ټيټ او د نړۍ يو له فاسدو هېوادونو څخه دی. نايجريا د افريقايي اتحادې بنسټ ايښودونکی غړی او د ملګرو ملتونو، همګټو هېوادونو، ناپيیلي غورځنګ، د لويديځې افريقا د هېوادونو د اقتصادي ټولنې او د پټروليم صادرونکو هېوادونو سازمان په ګډون د زياترو نړيوالو سازمانونو غړی هېواد دی. د مکسيکو، اندونيزيا، نايجريا او ترکيې هېوادونو د ډلې غير رسمي غړی او يو له يولسو راتلونکو اقتصادونو څخه دی. ،، (۶۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیر(نجیریه) د هېواد د ودانیو یوې څنډې انځور

نجیر(نجیریه) د هېواد د ودانیو یوې څنډې انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیر(نجیریه) د هېواد د ودانیو یوې ښندۍ انځور

نجیر(نجیریه) د هېواد د ودانیو یوې ښندۍ انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو په پښتو تخنیکي ویکیو چوپړي یا تخنیکی وییزپرمه
(د لغاتونو ذخیزه، ویکبلري یا لغات نامه)

الله (ج):

په عربي کې الله په فارسي کې د خدای معنی لري. مسلمانان په دې عقیده دي چې الله د کائنات یوازینی خدای دی. دا کلمه د عیسویانو او یهودي عربی ویناوالو لخوا هم د خدای د راجع کولو لپاره کارول کیږي. خو په لوېدیځ کې دا کلمه د مسلمانانو له خوا د کارولو له امله مشهوره شوې ده.

پلار (مطلب د خدای پلار) کارول کیږي

د الله کلمې ته منسوب مفکورې د بیلابیلو مکتبونو ترمنځ توپیر لري. له اسلام څخه مخکې الله یواځینی خدای نه و، بلکې ملګري او ملګري یې، زامن او لونې درلودې، که څه هم داسې بت چې د خدای په بڼه وي، هیڅکله نه دی موندل شوی. د اسلام ظهور.. په اسلام کې، د خدای لوړ نوم دی؛

مسلمانان په دې عقیده دي چې نور ټول الهي نومونه دې نوم ته اشاره کوي الله یو دی، هغه یوازینی خدای دی او هغه د نړۍ خالق دی یو مؤمن مسلمان، پرته له دې چې د خپل نژاد او جنس په نظر کې ونیسي، باید په خپل زړه، ژبه او عمل کې د خدای په وحدانیت باور ولري او خپل ایمان د شهدینو په قول (اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمد رسول الله) ثابت کړي. یعنې "زه شاهدي ورکوم" "له الله پرته بل معبود نشته، او زه شاهدي ورکوم چې محمد د الله رسول دی." همدارنګه په قرآن کې "د الله عبادت" د مسلمانانو ترمنځ د ګډ کار په توګه معرفي شوی. او له اهل کتابو او اهل کتابو څخه غوښتل کیږي چې په هغه باندې عمل وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام:

اسلام یو توحیدی او ابراهیمي دین دی چې په عمده توګه د قرانکریم په شاوخوا کې متمرکز دی. یو دیني کتاب چې مسلمانان یې د خدای (الله) مستقیم کلمه ګڼي او باور لري چې دا د اسلام پیغمبر محمد ته نازل شوی.

اسلام له عیسویت وروسته په نړۍ کې دوهم ډیر نفوس لرونکی دین دی، او پیروان یې په ټوله نړۍ کې د ۱ څخه تر ۱,۸ ملیارد پورې خلک، یا د نړۍ د نفوس څلورمه برخه جوړوي. د خپل ټیټ اوسط عمر او د زیږون د لوړې کچې له امله، اسلام په نړۍ کې ترټولو چټک وده کوونکی لوی دین دی، او د pew څیړنیز مرکز وړاندوینه کوي چې دا به د ۲۱ پیړۍ په پای کې د نړۍ ترټولو لوی مذهب په توګه مسیحیت ته مخه کړي.

اسلام ښوونه کوي چې خدای مهربان، غالب او بې مثاله دی او د بیلابیلو پیغمبرانو، الهي کتابونو او طبیعي نښو (آیتونو) له لارې یې انسانانو ته لارښوونه کړې ده.

مسلمانان په دې باور دي چې قرآن د خدای د وروستي پیغمبر په توګه محمد ته د وروستي او نړیوال وحی په توګه نازل شوی.

د محمد صلی الله علیه وسلم تعلیمات او عملونه (سنت) دي او احادیث، قوانین او د اسلام مهم تعلیمات له قرآن وروسته دي.

مسلمانان په دې باور دي چې خدای قرآن د جبرائیل په نوم د فرښتې له لارې محمد ته ورکړی دی. د اسلام تر ټولو مهم تعلیمات توحید، قیامت او نبوت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلمانانو له نظره اسلام په نړۍ کې تر ټولو کامل دین دی او خدای ټولو پیغمبرانو ته وحیې لیږلي او محمد صلی الله علیه وسلم د دوی وروستی دی.
مسلمانان محمد د ابراهیم، موسی، عیسی او نورو پیغمبرانو د خالص توحیدی عقیدې بحال کونکی ګڼي. اسلام د خپلو پیروانو لپاره د شپږو واجباتو، مستحب، حلال، حرام، حلال او مکروه احکامو په بڼه بېلابېل اعمال وضع کړي دي، چې په اسلام کې تر ټولو مهم عملونه روژه، لمونځ، حج او زکات دي. مسلمانان د شهادت په کولو سره اسلام مني.

اسلام د قانون او عمل دین دی، نه کفایت او خانقاه.
مسلمانان په مستقیم ډول لمونځ کولای شي او د فیض منځګړتوب ته اړتیا نشته. جومات یوازینی ځای دی. اسلام له ظهور وروسته په چټکۍ سره د یو دین په توګه خپور شو او خلک یې وهڅول چې په دعوت او جزیه سره مسلمانان شي. د مذهبي لړکیو لپاره مذهبي محدودیتونه په اسلامي ټولنو کې خورا څرګند دي.

د اسلام جغرافیایي سلسله د افریقا له لویې صحرا څخه تر سویل ختیځې اسیا پورې ده.
دغه راز مسلمان اقلیتونه هم په ټوله نړۍ کې ویشل شوي دي.

ارشیف:
آرشیف هغه کلمه ده چې زموږ فعالیتونه د اړتیا سره سم د راپور په بڼه په کتاب کې راټولیږي.
آرشیف څه شی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آرشیف کلمه د یوناني کلمې آرکیووم یا آرشیون څخه اخیستل شوې او د کلونو او پیړیو په اوږدو کې مختلف معنی لري.
که څه هم آرشیف - د اسنادو او اسنادو ذخیره کولو ځای په توګه - پخوانیو وختونو ته ځي، مګر د دې کلمې کارول په خپل عصري معنی کې د لوی فرانسې انقلاب سره پیل کیږي.
په تیرو څو پیړیو کې د ساینس او ټیکنالوژۍ پرمختګ او په زړه پورې او نویو پیښو اختراع لکه عکاسي، ګراموفون، غږ ثبت کول، راډیو او تلویزیون او په پای کې د نړۍ څو اړخیزه رسنۍ نوي دور ته ننوتلي دي.
او همدارنګه د وخت په تېرېدو سره سمعی او بصری سرچینې کتابتونونو ته داخلې شوې او خپله برخه یې ترلاسه کړه.

انجینر:
انجنیر هغه څوک دی چې د بیلابیلو ماشینونو، جوړښتونو او ډیټا سیستمونو په ایجاد، ډیزاین او ساتلو کې ښکیل وي. انجینران د بودیجې او مهال ویش لپاره د دوی د ګمارونکي مشخصاتو ته د تعقیب مسؤلیت هم لري, انجینران دي.

یا په بله ژبه:

اینجینیر:
یوه فرانسوي وی (ویکي یا لغات) ده. هغه څوک چې طبیعت په خبرو راولي، د طبیعت ژبه ده چې زي روح شیان په خبرو راولي، برداښت، طاقت، ظرفیت، څرګند والي او ځانګړنې یې معلوموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصطلاح کې هغه متخصص ته وايي چې د يوه شي په باره کې په ذهن کې پلان جوړ وي او بيا يې د خطونو په واسطې سره ترسيم او تياره وي.
په روسي، جرمني، هسپانيوې، هليندي، اينګلېسي او سيوسي ژبه کې ورته اينژينير وايي.
په کره پښتو ژبه کې انجنير (انج ـ نير) ليکل بېخي غلت (غلط) دي، ولسي خلک ورته انجينر وايي دا سمه ده.
(د دې له پاره چې له رې (ر) ابېڅه څخه مخکې د نې (ن يا نون) ابېڅه زور لري او چې لولي يې همداسې لوړ لوستل کيږي.
نه چې نې (ن يا نون) زېر لري او و لوستل شي.
اينجينير (Engineer) دا نه ده د فارسي وئ دی او نه د دري چې زه يې نور هم د فارسي او دري په ربښت و کښنم.

انجينرئ ماسټر (MEng) سند څه شی دی؟

د انجينرئ ماسټر (MEng) د فراغت سند دی چې تاسو کولی شئ په اړونده برخه کې د ليسانس سند ترلاسه کولو وروسته تعقيب کړئ. دا د تخنيکي او عملي مهارتونو پياوړتيا او پراختيا لپاره ډيزاين شوی چې تاسو به د خپل انجينري مسلک پرمختګ ته اړتيا ولرئ.

د انجينر لپاره غوره ماسټر سند څه شی دی؟
د فراغت زده کړې بلاک
په کمپيوټر ساينس کې ماستري.
په کيمياوي انجينرئ کې ماستري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملکي انجينرۍ درجې:
فراغت.
په بريښنايي انجينرۍ کې ماسټري.
د توليد انجينرۍ کې ماسټري.
په ميخانيکي انجينرۍ کې ماسټري.
د کانونو انجينرۍ کې ماسټري.
په ايروناټيکل انجينرۍ کې ماسټري.

انجينرۍ دوکتورا (يا د انجينرۍ دوکتورا)
يو مسلکي سند دی چې په انجينرۍ او پلي شوي ساينس کې ورکړل شوی EngD .
د انجينرۍ په برخه کې د پی ایچ ډی ته ورته ټرمينل سند دی مګر په اکاډيميا کې په صنعت کې ډير پلي کيږي.
درجې معمولا د کار مسلکي کسانو په لور وي.

د پی ایچ ډی سره DEng/EngD په انجينرۍ کې ترټولو لوړ اکادميک ورتيا استازيتوب کوي، او په انجينرۍ کې د برياليتوب بشپړ کول عموما اړين دي چې د بشپړ وخت، د پوهنتون پروفيسور يا پوسټ دوکتورال څیړونکي په توګه دنده ترلاسه کړي.
په هرصورت، د خپل طبيعت له امله، د DEng/EngD فارغ کيدای شي د پروفيسور د تمرين موقف لپاره ډير مناسب وي. افراد کولی شي د اکادميک سرليک ډاکټر وکاروي، کوم چې ډيری وختونه د انګليسي اعزاز "ډاکټر" له لارې استازيتوب کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

DEng/EngD نوماندان يوه مهمه پروژه وړاندې کوي، چې په عمومي ډول د يوې مقالې يا پراکسيس په نوم يادېږي، چې د پيچلو صنعتي ستونزو د حل کولو اصلي هدف سره د پلي شوي او عملي ميتودونو/محصولاتو څخه جوړه وي.
نوماندان بايد د دې کار دفاع وکړي مخکې له دې چې د متخصص معاينه کونکو يوې ډلې ته د مقالې يا مقالې کميټې ويل کيږي.

اوږدوالی:

اوږدوالی يو مقدار دی چې په فضا کې د دوو نقطو ترمنځ اوږده فاصله اندازه کوي، کوم چې په لاندې واحدونو کې ښودل شوي:

- فوت
- يارد
- اينچ
- متر
- ميکرون
- مايل
- آنګستروم
- ذراع

اودس خونه:

وضوخانه يعنی هغه ځای چی په کې اودس کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوس يا واښه:

بوس هغه ډډ او پوستکي دي چې د غلو دانې لکه غنم او وربشي پوښي، او د غلو څخه جلا کيږي کله چې دا د غنمو څخه جلا کيږي.
غله يو کرنيز محصول دی.
واښه د څارويو اصلي خواړه دي. هغه ځای چې غله په کې ذخيره کيږي د کاهدان په نوم ياديږي.
په کليو کې غله له ختو سره يو ځای کيږي او له هغې څخه د مډ سټرا په نوم ساختماني مواد جوړيږي.
ډډ د ګلانو په ډډ کې د پياوړتيا او چپکولو رول لري.
په هغو ځمکو کې چې د کمبين هارويسټر سره راټوليږي، د غلو لوی مقدار يوه ستونزه ده.

بڼ (باغ):

باغ د ګلانو، ميوو او ښکليو ونو د کرلو لپاره يوه کټاره ځمکه ده.

پيغمبر:

د يو مذهب بنسټ اېښودونکي او هغه څوک چې د خدای يا معبودانو سره د اړيکې ادعا کوي او د دوی په استازيتوب خبرې کوي پيغمبر يا پيغمبر او نبي يا رسول بلل کيږي.
مزدايزم، بهايزم، هندويزم او داسې نور شتون لري.
په هرصورت، د دې مفهوم مفکورې مختلف دي.
د لرغوني منځني ختيځ په ځينو اسنادو کې ليدل کيږي چې يو سړی د خدايانو په استازيتوب د انسانانو سره خبرې کوي يا د راتلونکي وړاندوينه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انجيل د بعل پيغمبران د ښځو د پيغمبرانو سره ډېر يا لږ ورته بيان کړي دي.
په لرغوني اسرائيلو کې خلک په خپله خوښه پيغمبران نه شول او کله کله به يې د نبوت پر ضد مجبورول.
په عيسويت کې، هغه څوک چې د خدای، عيسی يا روح القدس په استازيتوب خبرې کوي پيغمبران ګڼل کيږي. په قرآن کې "پيغمبران" او "پيغمبران" دوه جلا کټګورۍ دي، که څه هم قرآن ځينې يې "پيغمبران او پيغمبران" بولي.
د قرآن ټول پيغمبران د يوې کورنۍ څخه دي.
په بهايي کې، د مظهر ظهور په نوم خلک شتون لري چې د خدای لخوا غوره شوي.

پرمختګ:

پرمختګ (په انګرېزي: Progress)، د پرمختګ په مانا ده چې په يوه ټاکلي لوري پرمخ تلل او يا حرکت کول.
د هغې معنی د بيرته راستنيدو او ځنډ په مقابل کې ده؛ د بېلګې په توګه وايي: ملت پرمختګ کړی دی.
د صنعت، تعليم، مرض او پوځ پرمختګ همداسې دی.

حمام:

حمام يا ګرمبه د بدن، سر او مخ د مينځلو ځای دی او همدارنګه په اسلامي اصطلاح کې غسل ځای .؛.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حوض:

"هغه کنده چې په ځمکه کې د ډبرو يا خښتو او سمنټو څخه جوړه شوې ترڅو اوبه وساتي"

او په حقيقت کې دا يو کانټينر دی چې معمولا د کورونو په انګړ کې رامينځته کيږي او چېرې چې اوبه ساتل کيږي ، دا حوض د انګړ په سوړ والي او ښکلا کې مرسته کوي؛

خښته:

د هغې ختې او هاوان اکثرا د خاورې يا د خاورې هاوان دي، کوم چې د خاورې او شګو مخلوط دی، چې د ختو سره په زړه پورې اړيکه رامنځته کوي. که چيرې د ختو په سطحونو کې ناست دوړې په بشپړه توګه ليرې شي او فرش د کار په جريان کې د لندبل ټوکر سره مينځل او لندبل شي، نو بيا د نل په واسطه د هاوان سره کارول کيږي، د ختو کنکال به په يو متحد عمودی شکل کې جوړ شي.

جومات (مسجد):

مسجد د يو ځای نوم دی او لغوی معنی د سجدې او عبادت ځای دی او په اصطلاح کې هغه ځای ته ويل کيږی چې د عبادت ځای وي.
که څه هم د جومات کلمه د څلورو ځانګړو ديوالونو له پاره کارول کيږي چې د عبادت له پاره جوړ شوي دي، مګر په اسلام کې ټوله ځمکه پاکه ده او د يو مومن له پاره د عبادت ځای او جومات کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چت:
چت د ودانۍ یوه برخه ده، کوم چې د طبیعي عواملو د ننوتلو مخنیوې لپاره د پوښښ رول لري لکه؛ دا باران او واوره لري، مستقیم لمر او باد.
د چت اصلي رول د عمودي او افقي قوتونو لیږدول دي چې د مړ وزن، سر بارونو او د باد او زلزلې قوې له امله بیمونو، کالمونو او بیرنګ دیوالونو ته لیږدول کیږي.

یا په بله ژبه:
چت، چت یا چت (په انګریزي: roof) د یوې ودانۍ پورتنۍ پوښ دی چې په هغه کې ټول اړین توکي او جوړښتونه شامل دي چې د ودانۍ په دیوالونو یا ستنو کې یې ملاتړ کوي او د باران، واورې، لمر وړانګو څخه یې ساتي.
سړه او تودوخه او باد ساتي.

څپره:

څپره (په انګلیسي کې: Awning) یو ثانوي پوښ دی چې د ودانۍ د دیوالونو بهر سره نښلول کیږي.

دالان (دهلیز):
د ننوتلو فوير معنی هغه ځای دی چې تاسو کور ته له ننوتلو وروسته ورسره مخ کیږئ ، چې مختلفې برخې پکې شاملې دي.
د معماري فضا د واحد په توګه ننوتنه لومړی مخ دی چې لیدونکو ته وړاندې کیږي، او دا هغه کوي چې لیدونکو ته ټول معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي، نو دا هغه عامل دی چې د خلکو لپاره ټاکي او دندې ترسره کوي.
ننوتنه د هرې ودانۍ د معمارۍ او ټولنې د ارزښت او هویت لپاره یوه اندازه ده او له دې لارې د ودانۍ پیژندنه اندازه کیدی شي.

دین:
دین د کلتوري سیستمونو، باورونو او نړۍ لیدونو مجموعه ده چې خلک د سمبولونو په جوړولو سره روحاني ارزښتونو او ځینې وختونه روحاني ارزښتونو سره نښلوي.
ډیری مذهبونه د خپلو دودونو، نمونو، دودونو او سپیڅلو تاریخونو په بیانولو سره ژوند ته معنی ورکوي یا د انټولوژي سره معامله کوي.

دیوال:
دیوال د خښتو، ډبرو، کانکریټو، لرګیو یا فلزاتو او نورو څخه جوړ شوی دوامداره، مدغم، قوي او با ثباته جوړښت دی.
د دیوال ضخامت د اوږدوالي او لوړوالي په پرتله پتلی دی او دا معمولا د اجزاو یا خونې په توګه یا د ځای د محافظ په توګه له یو بل څخه د ځایونو جلا کونکي په توګه کار کوي.

ډبر کاري(د ډبرې کار):
د ودانیو جوړولو یا سینګار کولو لپاره د ډبرو ټوټې شکل کول ویل کیږي.
د تیږو ټوټې د یو بل تر څنګ کېښودل کیږي او په پای کې د تیږو جوړښت رامینځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معماري د ځانګړي هاوان په کارولو سره د ډېرو يوځای کولو سره ويل کيږي.

ډيزاين:

ډيزاين په فارسي کې د "تراهي" په نوم ژباړل شوی او کارول شوی دی.
که "ډيزاين" يو مختلف او پراخه مفهوم شامل وي.
ډيزاين د جوړښت يا تنظيم کولو معنی لري. د يو ځانګړي معنی يا هدف تنظيم کول، د امکاناتو، لومړيتوب په پام کې نيولو او د منطق او خلاقيت په مرسته د يو ځانګړي ليدونکي يا ستراتيم د پوهيدو يا مصرف کولو لپاره؛ کوم چې د ډيزاين معنی څخه لرې دی.
په حقيقت کې، ډيزاين د ډيزاين جوړولو وروستی مرحله ده، کوم چې په کاغذ باندې د افکارو او نظرياتو ښودلو لپاره کارول کيږي.

سړک:
کوڅه يو ډول نښلوونکې لاره ده چې معمولا د کولي څخه پراخه وي او ډيری وختونه د ښاري ټوکر يوه برخه وي چيرې چې موټرې يا پياده تګ راتګ کوي.
په ښاري ځايونو کې کوڅې د ښاروالۍ عامه ملکيت ګڼل کيږي.
د ښارونو او کليو لپاره د نويو کوڅو جوړول د سړک پخولو په نوم ياديږي.

سور(لنډ والی يا عرض)
سور يو مقدار دی چې په فضا کې د دوو نقطو ترمنځ لنډه فاصله اندازه کوي، کوم چې په لاندې واحدونو کې ښودل شوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- فوت
- يارد
- اينچ
- متر
- ميکرون
- مايل
- آنګستروم
- ذراع

سطح:

سطحې د پوړونو، ديوالونو او چتونو په جوړولو کې اصلي معماري عناصر دي، کوم چې د ودانۍ شکل او د هغې ځايونه جوړوي.

د سطحو بصرى ځانګړتياوې، هغه طريقه چې دوى ساتل کيږي او په فضا کې د دوى اړيکه، د فضا بڼه او ځانګړي ځانګړتياوې رامينځته کوي.

هغه عوامل چې د سطحې کيفيت اغيزه کوي عبارت دي له:

نمونه، رنګ، جوړښت او مواد.

سينګار:

زينت، سينګار، ښکلا ورکول

د سينګار هنر:

آرائشى هنرونه د سينګار يا فعال کارونو د جوړولو لپاره د يو شمير هنرونو او صنايعو لپاره يو ښه رامينځته شوى اصطلاح ده چې پکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موادو پراخه لړۍ لکه سيراميک ، لرګي ، شيشې ، فلزات ، ټوکر او نور شامل دي.
په دې ساحه کې سراميکونه (د لوښي، چينی مټی، او نور)، د شيشې سامان، فرنيچر، د کور سامان، او داخلي ډيزاين شامل دي (مګر معمولا معماري نه وي).

آرائشی هنرونه معمولا د ښکلو هنرونو سره توپير لري، پشمول نقاشي، عکاسي، او لوی مجسمې چې د ليدلو پرته بل هدف نه لري.
ځينې د آرائشی هنرونو او ښکلو هنرونو ترمنځ توپير د دوی د کارونې، ټاکلې موخې، اهميت، د کار ځانګړی دريځ، يا د انفرادي هنرونو پر بنسټ کوي.
د آرائشی هنر کارونه، يا د کور سامانونه، کيدای شی ثابت وی (د مثال په توګه، وال پيپر)، يا د حرکت وړ (د مثال په توګه، ځراغونه).
تطبيق شوي هنر کې آرائشی هنرونه شامل دي مګر د ګرافيک ډيزاين او نورې کټګورۍ لکه صنعتي ډيزاين (کوم چې کيدای شي د آرائشی هنرونو سره يو ځای شي).
په عموم کې ، د آرائشی هنر اصطلاح د معاصر کارونو لپاره دومره نه کارول کيږي چې د "ډيزاين" په نوم يادېږي.
د هنر په تاريخ کې، د کوچني هنر اصطلاح اکثرا د آرائشی هنرونو لپاره کارول کيږي.

صحن:

صحن يا انګړ د اسلامي معمارۍ يو له مهمو برخو څخه دی چې معمولا په جوماتونو، ښوونځيو او کاروانسرايونو کې د مرکزي انګړ په توګه کارول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انګړ د ډيزاين يو مهم دليل دا و چې اوريدونکي له مينځ څخه جلا کړي او داخلي چاپيريال ته د ننوتلو لپاره د سولې او خاموشۍ احساس رامينځته کړي.

طرح:

د معمارۍ ډيزاين څه شامل دي؟
ستاسو د کور د ښه ښکلا لپاره څه...
د ودانۍ معماري ډيزاين ډيرى شيان لري. په دې توکو کې عموما د داخلي ډيزاين او سينګار، د مخ ډيزاين، د پلان ډيزاين، د ساحې او عام ساحې ډيزاين، او د لوګو ډيزاين، سمبول او د ودانۍ مخونه شامل دي.
هغه څه چې د ډيزاين لپاره مهم دي دا دي چې شيان څنګه کار کوي، څنګه يې کنټرول کيږي، او د انسانانو او ټيکنالوژۍ ترمنځ د تعامل نوعيت څه دى، که په ښه توګه ترسره شي، دا به غوره پايلې توليد کړي. ډيزاين د بيلابيلو رجحاناتو همکارۍ ته اړتيا لري، ډيرى رجحانات شتون لري چې د بريالي محصول توليد لپاره اړين دي.
د ډيزاين ننګونه د مثبتو پايلو د توليد لپاره د ډيزاين اصولو کارول دي، د بيلګې په توګه هغه محصولات چې ژوند ته وده ورکوي او زموږ خوښۍ او خوښۍ زياتوي.

غولى يا فرش:
فرش کول د عملياتو يوه ټولګه ده چې په ودانۍ کې د سخت کولو عملياتو له بشپړيدو وروسته ترسره کيږي ترڅو ودانۍ د استوګنې وړ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره، د نرم هاوان يو پرت معمولا لومړی اچول کيږي ترڅو سطح نرمه کړي.
د دې کار سره سره، د ميخانيکي او برېښنايی تاسيساتو اړوند وړاندوينې اړين دي.

کاروان:
کاروان په فارسي او کردي ژبو کې يوه ګډه کلمه ده.
دا کلمه په کرد سيمو کې د هلک د نوم په توګه کارول کيږي.
کاروان يوه مشتق کلمه ده او جوړښت يې په لاندې ډول دی:
کاروان = کار + وان (بان) معنی:
هغه څه چې سرتيري، تيريږي، د قول اردو مشر.
اضافي توضيحات:
د ډاکټر جلال الدين کزازي په وينا، داسې ښکاري چې کاروان يو مشتق اسم دی چې اجزا يې دا دي:
کارا + وين. د اجزاو معنی په لاندې ډول ده:
کارا = په لرغونې فارسي کې د ((پوځ، قول اردو)) معنی لري او دا هم په کلمو کې لکه کارزار (= جګړه، جګړه)، هم په کرد ژبه کې په کلمو کې لکه ((کيس او کار = قبيله او خپلوان دي.
وان = (په فارسي کې په يوه کلمه ((بنديز)) ته بدل شوی.
د دې پر بنسټ په بنسټ کې د "کاروان" معنی "د هغه څه چې سرتيري ساتي."
همدارنګه، د "کار" کلمه په بستن کې د داريوش لوی په ليکنه کې کارول شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان سرای:
کاروانسرای، په منځني ختيځ کې، د هوټلونو يا ميلمستونونو ته اشاره کوي چې د کاروانانو د آرامۍ لپاره په لوی ځای کې دي.
مسافرين اکثرا په دې ډول ميلمستون کې چې لوی انګړ لري د شپې لپاره ودريږي.
يو لوی کاروانسرای تيم بلل کيږي.
"تيم" يا "ستر کاروانسرای" د اسلامي ودانيو ترټولو لوی ډول دی.

کاه ګل:
ډډ يو هاوان دی چې په ايراني معمارۍ کې کارول کيږي، په ځانګړې توګه د ايران په مرکزي صحرا سيمو کې.
دا هاوان د خټو او تنې ترکيب دی چې په عمده توګه د چت د پوښلو لپاره کارول کيږي.

کړکۍ:
کړکۍ د ودانيو پرانستل دي چې رڼا ته اجازه ورکوي او په کور کې د هوا جريان رامينځته کوي.
د کور يا کار ځای دننه د هوا جريان او طبيعي هوا رامينځته کولو لپاره ، غوره لاره دا ده چې دروازه او کړکۍ خلاص پريږدئ.

کلا:
دج يا قلعه يا کلات يو قوي جوړښت دی چې ډير پخوا په ايران، هند او چين کې او په منځنيو پيړيو کې په اروپا کې د اشرافو لخوا جوړ شوی و. قلعه د يوې مانۍ څخه توپير لري، چې قلعه نه لري، او يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلعه ښار چې د ډېرى ورته واليانو سره سره، د عمومي دفاع يو ډول دى.

کوټه:
کوټه هغه ځاى دى چې د داخلي ديوال په واسطه له نورو ځايونو څخه جلا کيږي.
د کوټو لومړۍ کارول د برونزو په دوره کې د کريټ ټاپو اوسيدونکو ته تاريخ لري.
د نن ورځې په معمارۍ کې، خونې ډيرې ګټې لري؛ د مثال په توګه، کوټه کيداى شي د خوب کولو ځاى وي يا پخلنځى، د ميلمنو د اخيستلو ځاى يا تشناب او بل کوم ځاى چې د "کوټې" په تعريف کې شامل وي.

ګنبد:
يو معماري جوړښت دى چې د خولۍ نيمه کره ته ورته دى.
د بيلابيلو موادو سره د ګنبد د جوړولو تاريخ څخه مخکې لاس ته راځي.
کوربيل په لرغوني منځني ختيځ کې په ودانيو او قبرونو کې موندل کيږي.
په اروپا کې د لومړي تخنيکي پلوه پرمختللي ګنبدونو جوړول د روم د معماري انقلاب په جريان کې پيل شول، کله چې روميانو د معبدونو او عامه ودانيو لپاره لوى داخلي ځايونه لکه پينتيون جوړ کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګنبد ځانګړ تیاوی (صفتونه)
د ریښتیني چاڼد (کینې اړخ) د پرمختلونکي چاڼد (ښي) سره پرتله کول.
ګنبد د مرکزي عمودی محور په شاوخوا کې د څرخولو له لارې رامینځته شوی د قوس په توګه فکر کیدی شي. همدارنګه، محرابي ګنبدونه، که په سمه توګه ډیزاین شوي وي، لوی ځواک لري او کولی شي د محافظتي کالمونو پرته ډیر ځای پوښي.
د دیوال په هر پوړ کې د افقی پرمختګ په واسطه رامینځته کیږي، نو هر پوړ د لاندې پوړ په پرتله ډیر دننه ته ځي، او د ټولې ساحې په پای کې، دا په یوه نقطه کې سره یوځای کیږي.
ځینې وختونه دا ډول ګنبد د ګنبد په نوم یادیږي.
یو ریښتینی ګنبد هغه ګنبد دی چې په زیاتیدونکي ډول دننه زاویه کیږي او په پای کې د ګنبد بنسټ ته د ۹۰ درجې زاویه جوړوي.

لوړ والی (جګ والی)
کله چې یو منار ته ګورو، لومړی شی چې د هرچا پام ځانته را اړوي د ټیټې نقطې او لوړې نقطې ترمنځ واټن (فاصله) ده.
دا واټن لوړوالی بلل کیږي.
لوړوالی په جیومیټری، جغرافیه، ستور پوهنه او نورو برخو کې کارول کیږي.
په جیومیټری کې، د عمودی فاصله له یوې برخې (کونج) څخه د هغې مخالف اړخ ته د لوړوالی په نوم پیژندل کیږي.
د مثال په توګه:
که موږ د مثلث د یوې برخې څخه د مقابل لوري ته د کرښې قطعه جوړه کړو، د مثلث لوړوالی ترلاسه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې روزنه کې به موږ په بشپړه توګه زده کړو چې د قد مفهوم څه شی دی او موږ به د بیلابیلو جیومیټریک شکلونو د لوړوالی تعریف او محاسبه او د هغوی توپیرونه هم وڅیړو.

لمونځ خونه:

د لمانځه خونه د هغه ځای معنی لري چیرې چې دوی لمونځ کوي.

لیکوال:

لیکوال، په محلي ژبه؛ دا د متن لیکوال ته ویل کیږي (تقریبا هر متن).
خو د تخصص په لحاظ لیکوال هغه چا ته ویل کیږي چې؛ په مسلکي توګه، هغه په خپل ژوند کې لیکل تعقیبوي.
د لیکوال کلمه ځینې وختونه د لیکوال کلمې سره په مترادف ډول کارول کیږي.

ماڼۍ:

ډیر آرایشي کور؛ ښکلی کور او ودانۍ

محمد(ص)

محمد بن عبدالله (شاوخوا ۵۵۰-۵۷۰-۶۳۲ یا وروسته ۶۳۴ میلادي کال) د اسلام بنسټ ایښودونکی او پیغمبر دی.
مسلمانان هغه د الهي پیغمبرانو په سلسله کې وروستی پیغمبر او د قرآن نجات ورکوونکی ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

د محمد صلی الله علیه وسلم د ژوندلیک د بیا رغولو تاریخي سرچینې قرآن، لرغونې موندنې، د هغه معاصر غیر اسلامي سرچینې او اسلامي دودونه دي.
د هغه د ژوند د اعتبار وړ جزئیات لږ دي؛ د هغه د ژوند په اړه په اسلامي روایاتو لکه احادیثو کې په تفصیل سره خبرې شوې دي، خو ځینې څېړونکي يې د تاريخي ارزښت نه لري، ځکه چې اسلامي روایتونه له محمد صلی الله علیه وسلم څخه پېړۍ وروسته لیکل شوي دي.
د محمد د زیږېدو نېټه معلومه نه ده؛ هغه د ۵۵۰ او ۵۷۰ میلادي کلونو ترمنځ زیږیدلی و.
د هغه د ماشومتوب او بلوغت په اړه تقریبا هیڅ معلومات نشته، او هغه یوازې د قرآن په لومړیو آیتونو سره تاریخ ته داخل شوی.

په هغو سورتونو کې چې لومړی فرض شوی دی، محمد د مکې خلکو ته د نړۍ د پای، د نړۍ پای او د الهي عذاب خبرداری ورکوي، مګر دوی د هغه پیغام نه مني او غوښتنه کوي چې دا عذاب نازل شي.
پر هغوی، حضرت محمد صلی الله علیه وسلم چې بریا ترلاسه نه کړه، له خپلو پیروانو سره یثرب (مدینې) ته هجرت وکړ او هلته يې خپله ټولنه جوړه کړه، چې په پیل کې يې یهود او نصاری شامل وو.
په مدینه کې حضرت محمد (ص) خپل پیروان د مکې پر ضد جهاد ته راوبلل او له څو جګړو وروسته د مکې په فتحه کې بریالی شو.
په مدنی سورتونو کې د استغفار اخطارونه کم شوی دی، خو احادیث لکه د "دو ګوتو حدیث" ښیی چې محمد صلی الله علیه وسلم لا هم د دنیا پای ته انتظار وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختګ

....

د محمد صلی الله علیه وسلم د ژوند په وروستیو کلونو کې یو له هغو کړنو څخه وو چې پر سپېڅلي خاورې د برید چمتووالی و.
معاصر غیر اسلامي سرچینې وړاندیز کوي چې محمد شخصا د اشغالګرو مشري کوله، که څه هم اسلامي سرچینې هڅه کوي چې په جګړه کې د هغه رول کم کړي.
محمد صلی الله علیه وسلم د هجرت لس کاله وروسته په ۶۳۲ کال یا ۶۳۴ میلادي کال کې وفات شو.

محمد په یوه تاریخي شرایطو کې ژوند کاوه چیرې چې د اپوکالیپټیک توقعات شتون درلود او د هغه وخت عیسویانو، زردشتیانو او یهودانو فکر کاوه چې د نړۍ پای به ډېر ژر راشي.
محمد او د هغه مذهبي غورځنګ له خپل تاریخي شرایطو څخه جلا نه و.
د قیامت د نزد یا حتی د پیل خبرداری د قرآن او د محمد (ص) د پخوانیو احادیثو د محتوا یوه لویه برخه تشکیلوي او د هغه معاصر غیر اسلامي سرچینې د محمد صلی الله علیه وسلم د حرکت د الهی اړخ ګواهي ورکوي.
د پایلې په توګه، ځینې پوهان محمد یو "ابوکالیپټیک مبلغ" ګڼي او د اسلام ابتدایي حرکت په مقدس ځمکه او بیت المقدس کې مرکز و.
برعکس، د څېړونکو یوه ډله هغه یو عملي اصلاح کونکی ګڼي چې د خپلو اهدافو د ترلاسه کولو لپاره د الهام اخطارونو څخه کار اخلي.
د قرآن تصنیف محمد ته منسوب دی. قرآن کریم د احادیثو او احادیثو ترڅنګ د اسلامي شریعت اصلي سرچینه ده.
مسلمانان محمد د خپل ځان لپاره نمونه ګڼي او د هغه د زیږون او مړینې سره تړلو ورځو ته درناوی کوي. د هغه له مړینې وروسته،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه پيروان چې وروسته د "مسلمان" په نامه ياد شول، د هغه د جانشينۍ په اړه اختلاف درلود او د سني او شيعه په ګډون په بيلابيلو ډلو وويشل شول.
محمد (ص) په اسلامي هنر او ادب کې ډېرې ځېرې لري، ډېر عکسونه يې اخېستل شوي او ډېر شعرونه يې بيان شوي دي.
د منځنيو پيړيو عيسويانو لپاره، محمد د يو چالاک سړي يا بت په توګه پيژندل کيده چې مسلمانان يې عبادت کوي.
په ۱۹مه او شلمه پيړۍ کې د ځېړنيزو کتابونو په ليکلو سره د ده په وړاندې د غربي ټولنې ځينې منفي نظرونه کم شول.
د محمد صلی الله عليه وسلم ژوند او اعمال تل د ځينو غير مسلمانانو لخوا نيوکې شوي.

محراب:
محراب په جومات کې هغه محراب دی چې د قبلې لوري ته اشاره کوي او معمولاً د جماعت امام د لمانځه پر مهال په هغه کې ولاړ وي.
محراب په خپل اوسني شکل کې د اسلام په پيل کې شتون نه درلود. دا ځای د ډبرې تختې يا بل څه بدل کړي چې د قبلې لور يا د رسول الله صلی الله عليه وسلم د لمانځه موقعيت ښيې.

مدرسه:
مدرسې په خپل اسلامي غوښتنليک کې هغه مرکزونه شامل دي چې د ديني زده کړو او نورو علومو سره په دوديز ډول او اوږد تاريخ لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په فارسي او عربي ژبو مکتب د هر ډول علومو او علم د زده کړې ځای دی چې په همدې عمومي مفهوم کې دی.
خو په اسلامي اصطلاح کې په لومړي ځل هغو دوديزو ديني او علمي مرکزونو ته ويل کيږي چې پخوا په اسلامي خاورو کې موجود وو.
او نن ورځ په اروپايی ژبو کې د مدرسې اصطلاح يوازې همدا معنی لري.
په اسلامي اصطلاح کې ښوونځي هغه عامه، ځانګړي او جامع ښوونځي دي چې په قرآني، ديني او علمي برخو کې فعال وي.
د اسلام په لومړيو کې هيڅ ليکل شوي ښوونځي شتون نه درلود او په ښوونځيو، جوماتونو يا کورونو کې تنکي ځوانان په دوديز ډول د قرآن کريم لوستل او بيا په عمومي ډول لوستل او ليکل زده کول، چې دا يو له لومړنيو شيانو څخه و چې مسلمان تنکي ځوانان يې زده کړل.
د اسلام په پيل کې لومړنی مکتب په مکه کې د ارقم بن ابی ارقم کور ګڼل کيدی شي، چيرې چې مسلمانان د محمد، د اسلام د پيغمبر، د قرآن کلمې او د هغه د روحاني لارښوونې اوريدلو لپاره راټول شوي وو.
وروسته په اسلام کې لويې مدرسې لکه نظامی او مدرسې جوړې او تدوين شوې.

معمار:
هغه څوک چې ودانۍ ډيزاين کوي او د دوی په جوړولو کې مشوره ورکوي.
او يا هغه څوک چې يو پلان يا ترون ډيزاين او لارښود کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معماری ماستر (M. Arch، یا MARch)
د معماری په برخه کې مسلکي سند دی چې فارغ شوي د مسلکي اعتبار ورکولو مختلف مرحلو (انټرنشپ، ازموینې) څخه تیریږي چې پایله یې د جواز ترلاسه کول دي.

معماري دوکتورا:
په معماری کې ترټولو لوړه درجه ده، او که تاسو غواړئ نور لاړ شئ، تاسو کولی شئ د معماری ډاکټر (D. Arch) سره. یوازې یو برنامه شتون لري چې د ملي معماری اعتبار ورکولو بورډ لخوا تایید شوی. تاسو کولی شئ په مانوا کې د هاوایی پوهنتون کې د معماری په برخه کې د دوکتورا سند ترلاسه کړئ

د معماری توضیحات
د معماری توضیحات په ورته وخت کې د هنر بڼه، د همکاری پروسه، پوهه او د کلتور انعکاس دی. معماری مختلف سټایلونه لري چې د وخت دورې یا جغرافیایی او کلتوري ځانګړتیاو پراساس ویشل کیدی شي.
خو د معماری په ټولو ډولونو کې داسې بنسټیز اصول شته چې مشترک دي او په یو ډول د معماری ژبه جوړوي.
دا اصول هغه میتودونه او ځانګړتیاوې دي چې موږ یې شکلونه جوړوو، سټایلونه تعقیبوو، خلاقیت تمرین کوو، او ښکلا او افادیت رامنځته کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معماری:

د معمارۍ تعریف (مهرازي، ولادګاري یا رازګاري) د ودانیو او نورو فزیکي جوړښتونو د ډیزاین او جوړولو طریقه ده.

معمارۍ او د دې سره په تړاو کې د ډیزاین نور ساینسي مضامین لکه ښاري ډیزاین، د منظرې معمارۍ، داخلي ډیزاین او داسې نور، یوځای د چاپیریال ډیزاین رامینځته کوي.

د معمارۍ اصول:

ښکلا، همغږي او افادیت ټول د معماري اصولو د سمې کارونې پایلې دي.

دا اصول او د معمارۍ اساسات د معمارانو سره مرسته کوي ترڅو پوه شي چې څه باید لومړیتوب ورکړي او په پروژو کې د عمل حدود وټاکي.

دا اصول هم د جمالیات له اصولو سره مستقیم تړاو لري، او د دوی په کارولو سره تاسو کولی شئ د ځانګړي ډیزاین سره ښکلې ودانۍ جوړې کړئ.

د معمارۍ اوه اصول په لاندې ډول دي:

- توازن
- تال
- ټینګار
- تناسب او پیمانه
- بصری حرکت
- برعکس
- یووالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- توازن:

توازن د معمارۍ یو له لومړیو اصولو څخه توازن هغه هنر دی چې د عناصرو لکه جوړښت او بڼې، بصري وزن، رنګ، جوړښت او شیانو څخه کار اخلي ترڅو د ثبات احساس رامنځته کړي.
تل په یاد ولرئ چې هر هغه عنصر چې تاسو یې د معمارۍ په جوړولو کې کاروئ یو ځانګړی وزن لري. د مثال په توګه، په سمیټي توازن کې، تاسو ممکن د مختلف رنګونو سره مواد وکاروئ مګر د ودانۍ د مخ دواړو خواو په مساوي توګه.

د معمارۍ په اصولو کې توازن

په معمارۍ کې د توازن ځینې ډولونه په لاندې ډول دي:

- **متناسب یا رسمي توازن:**

په دې ډول توازن کې یو غیر مرئی یا فرضي مرکزي کرښه ده چې ودانۍ په دوو برخو ویشي او په دواړو برخو کې د شکل، رنګ او نور ځانګړتیاوې یو شان وي.
همغږي د ایراني او اسلامي ودانیو په معمارۍ کې ډېره کارول کیږي.

- **غیر متناسب یا غیر رسمي توازن:**

په غیر متناسب توازن کې، د ودانۍ دواړه اړخونه یو شان بصري ځانګړتیاوې نه لري، مګر د یوې خوا هره ځانګړتیا د بلې خوا مختلف غبرګون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مثال په توګه، په يوه اړخ کې د بالکوني نشتوالي لپاره جبران کول، تاسو ممکن په بل اړخ کې لوی کړکۍ وکاروئ.

- **د شعاع توازن:**

په راديال يا تابکاری توازن کې، ټول اجزا په يوه دايره کې تنظيم شوي، لکه د ګل د پاڼو په څير، د مرکزي نقطې شاوخوا.
په کلاسيک معمارۍ کې د آرچونو او ګنبدونو جوړښت دا ډول همغږي لري.

- **عمودی توازن:**

په دې ډول همغږي کې، د کرښې پورتنۍ او ښکته برخې دواړه يو شان وي.
په دې طريقه کې، د سميټري کرښه په افقی ډول رسم شوی.

- **افقي توازن:**

د مخ او داخلي ځای دواړه چپ او ښي اړخونه مساوي او ورته برخې لري.
دا ډول سميټري په کلاسيک سټايل کې هم خورا مشهور دی.

۲- تال:

تال د معمارۍ په جوړولو کې دوهم اصل
معمارۍ له څلورو بنسټيزو عناصرو څخه جوړه ده، يعنې نقطه، کرښه، الوتکه او حجم، په حقيقت کې، دا د خښتو، کانکريټ او شيشې څخه ډير دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر معماري ډيزاين د دې وړتيا لري چې د هنر کار وي او د اوسيدونکو او ليدونکو په ذهنونو ژور تاثير پريږدي.
د دې خلکو په روح باندې د تاثير کولو يوه لاره په معمارۍ کې د تال رامينځته کول دي چې د حرکت تصور او د حرکت او حياتي احساس رامينځته کوي.
د جرمني مشهور شاعر او مفکر جوهان ولفګنګ وون ګوېته وويل: "زه معماري منجمد موسيقي بولم" او په زړه پورې خبره دا ده چې تال په موسيقۍ او معمارۍ کې يو ارثي عنصر دی. په معمارۍ کې تال داسې تعريف شوی:
"بصری حرکت چې د عناصرو د اندازې په تکرار يا بدلولو سره تعريف شوی او رامينځته کيږي".
له همدې امله، په معمارۍ کې تال د عناصرو د تکرار په توګه تعريف کيدی شي لکه کرښې، نمونې، بڼې يا رنګونه په منظم ډول او د ځانګړو وقفو سره.

په معمارۍ کې د تال ځينې ډولونه په لاندې ډول دي:

- **منظم تال:**

موږ هر عنصر په ورته شکل او واټن سره تکرار کوو.
دا ډول تال په عصري ښارونو کې د هر ډول ودانيو په ساده معمارۍ کې او همدارنګه د اداري او دولتي ودانيو په معمارۍ کې خورا کارول کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **تصادفي تال:**

مورږ عناصر په تصادفي يا غير منظم وقفونو کې ځای په ځای کوو، کوم چې په عصري معمارۍ او پوسټ ماډرن معمارۍ کې کارول کيږي.

- **فراغت شوي تال:**

فرض کړئ څو کړکۍ يو بل ته نږدې وي، او د دوی لوړوالی او واټن په ترتيب سره کميږي.
په دې ډول تال کې، ځينې ځانګړتياوې په تدريجي ډول بدليږي.
دا ډول تال د عصري او پوسټ ماډرن ودانيو په معمارۍ کې هم په پراخه کچه کارول کيږي ، په ځانګړي توګه د ګالريونو په مخونو کې، د غونډې تالارونو، او عصري او پوسټ ماډرن سوداګريز کمپليکسونو کې.

۳- ټينګار:

د معمارۍ د اساساتو دريم اصل
ټينګار د معمارۍ ډيزاين يو له اصولو څخه دی چې د ليدونکي پام د ودانۍ مرکزي برخې ته راجلبوي. د بېلګې په توګه، د ټايلونو فيروزي رنګ او همدارنګه د جومات د ګنبد ځانګړی شکل د مسافرينو پام ځانته راجلبوي. په معمارۍ کې، مورږ د ټينګار لپاره مختلف عناصر کاروو، په شمول:
اندازه، ځای پرځای کول، شکل، رنګ، رڼا، او د ليکو کارول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټینګار اصولو پلي کولو لپاره عملي حلونه

تاکید یوه ستراتیژي ده چې هدف یې په ډیزاین کې یو ځانګړي عنصر ته د لیدونکي پام اړول دي.

د تاکید اصول د ډیری ډیزاین برخو کې یو له بنسټیزو اصولو څخه دی ، پشمول د معماری ، منظرې ډیزاین ، ګرافیک ډیزاین او فیشن ډیزاین.

د ټینګار اصول پلي کولو لپاره، موږ به ځینې حلونه وپیژنو:

- **د لینونو کارول:**

ډیری ډیزاینران د لید عمومي سمت ټاکلو لپاره یو ځانګړي خطي جریان کاروي.

کله چې تاسو دا جریان بدل کړئ، تاسو ځانګړي ټکي ته پام کوئ چیرې چې د لیکو جریان بدل شوی.

د مثال په توګه، که ستاسو ډیزاین افقی کربښې ولري او تاسو ناڅاپه د دوی ترمنځ تشنج رامینځته کړئ، دا به د ودانۍ د یوې ځانګړې برخې په توګه لیدل کیږي.

- **د شکلونو کارول:**

که تاسو د ودانۍ په یوه برخه کې د ورته شکلونو ګروپ کاروئ لکه د ودانۍ مخ ته، د مختلف شکل کارول لکه دایره به سمدلاسه پاملرنه راجلب کړي.

په حقیقت کې، د انسان ذهن روزل شوی ترڅو د دې توپیرونو په لټه کې شي. ځکه چې توپیرونه ذهن ننګوي او د یوې معما په څیر دي چې تاسو یې حل کول غواړئ یا یې وموميځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د روښانتيا کارول:

د تاکيد کولو بله طريقه د رڼا کارول دي.

د دې ميتود يو عام مثال د شپې د ودانۍ رڼا ده، کوم چې کولی شي په اسانۍ سره د ودانۍ د مخ ځينې ځانګړتياوې روښانه کړي.

دوی يې کوی.

د مربع، حلقې او مثلث د عام شکلونو کارول هم په ورته موضوع کې طبقه بندي شوي.

۴- تناسب او پيمانه:

دوه مفکورې چې د معمارۍ ځلورم اصول جوړوي

د تناسب او پيمانه مهارت د نړۍ د مخکښو معمارانو يو له ځانګړتياوو څخه دی.

دا دوه مفکورې هم په ترکيب کې يو له خورا مهم مفهومونو څخه دي.

البته، په دې اصولو کې، موږ د معمارۍ د اصولو او د جيوميټري او رياضياتي اړيکو اصولو سره معامله کوو، مګر په داسې حالت کې چې دوی د ودانۍ په جمالياتو کې کارول کيدی شي.

په لاندې کې، موږ به د دې دوو مفکورو سره اشنا شو.

تناسب:

تناسب د يوې برخې ابعادي اړيکه د بلې برخې سره يا د ټول تناسب نسبت دی چې د تناسب له مخې تعريف شوی.

په طبيعت کې، د اجزاوو ترمنځ ډيری طبيعي فټ شتون لري.

د بېلګې په توګه، د انسان سر د هغه د لوړوالی يو پر اتمه برخه ده، او د پراخو لاسونو ترمنځ فاصله د بدن د قد سره مساوي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معمارۍ په نړۍ کې، "سمه" يا "ښکلا" تناسب هغه څه دي چې پخوانيو ساينس پوهانو موږ ته د رياضياتو د تناسب په اساس چې په ټول طبيعت کې عام دي، او دا د برخو ترمنځ بصري همغږي رامنځته کوي.
د مربع، حلقې او مثلث د عام شکلونو کارول هم په ورته موضوع کې طبقه بندي شوي.

پيمانه:
پيمانه د يو بل په پرتله د انفرادي عناصرو نسبي اندازه او د حوالې اندازه ده.
د مثال په توګه، موږ پوهيږو چې د ونو لوړوالی معمولا د انسان له قد څخه لوړ وي.
د پيمانې احساس د قياس د ذهني عادت له امله رامينځته کيږي او په معمارۍ کې هم کارول کيږي.
په ودانيو کې، موږ د انسان بدن د پرتله کولو او پرتله کولو لپاره د اصلي مرجع په توګه کاروو او د کوټې انفرادي برخې لکه دروازې، کړکۍ، د چت لوړوالی او زموږ د بدن د ابعادو په وړاندې توضيحات اندازه کوو.

۵- بصری حرکت

بصری حرکت؛ د معمارۍ د اصولو پنځم اصل
کله چې يو څوک معمارۍ ته ګوري، که دا د ودانۍ بهرنۍ يا داخلي وي، د حرکت يوه ځانګړې نمونه شتون لري چې سترګې يې نيسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نمونه په بيلابيلو ځانګړتياو کې ريښه کيدی شي او حتی د معمارۍ د نورو اصولو لکه تال د کارولو ډول.

يو نامتو معمار هغه څوک دی چې په سمه توګه پوهيږي چې څنګه د ودانۍ په داخلي او خارجي ډيزاين کې د ليدونکو ليد حرکت وکړي او څنګه په ځينو برخو ټينګار وکړي.
موږ دې اصول ته د بصری حرکت اصول وايو.

۶- برعکس د معمارۍ شپږم اصل:
توپير او ورته والي د معمارانو په لاس کې دوه عملي وسيلې دي.
له بلې خوا، توپير معمولا ډير ليدل کيږي چيرې چې ورته ځانګړتياوې شتون لري.
د معمارۍ د اصولو ترمنځ د تضاد معنی د توپير يا حتی بشپړ توپير رامينځته کول دي.
حقيقت دا دی چې د رنګ، موادو، شکل او کرښو په ټولو برخو کې د ډيری ورته والی او تکرار شتون سترګې او ذهن ستړی کوي.
له همدې امله، دا بد ندی چې د معمارۍ ډيزاين کې د علاقې رامينځته کولو لپاره د برعکس اصول وکاروئ.
د سپين او تور تر مينځ توپير کارول د برعکس رامينځته کولو يو له خورا عام ډولونو څخه دی.
د رنګونو په ساحه کې، دا کافي ده چې متضاد رنګونه يا رنګونه د پام وړ توپير سره وپيژني.
د شکلونو په نړۍ کې، د يوې ساحې په وړاندې د مکعب کارول يا د حلقې په وړاندې د مربع کارول يو له حلونو څخه دی.
برعکس هم کيدای شي د بيلابيلو موادو د استعمال سبب شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مثال په توګه، شيشې او خښتې د انعکاس مقدار او معمولا د رنګ او د موادو ليد ليد له مخې توپير لري.

۷- يووالی;
د معمارۍ وروستی اصول
د يووالي اصول په معمارۍ کې د ليد جوړښت سره معامله کوي.
جوړښت د بصری عناصرو ترمنځ اړيکه معنی لري.
د مثال په توګه، هغه مواد لکه:
لرګي، خښته، شيشه، ډبره او کانکريټ چې موږ يې د ساختماني موادو په توګه کاروو، د چاپيريالي عواملو لکه باد او باران څخه د اوسيدونکو د ساتنې او د جوړښت د مقاومت د زياتولو سربيره، د جوړښت د جوړولو وسايل هم دي.
ځکه چې د دې موادو هر يو مختلف ليد اغيز لري.

د يووالي د اصولو پنځه عناصر پيژني
هغه طريقه چې موږ د ودانولو موادو او معمارۍ ډيزاين عناصرو سره يوځای په داسې طريقه کاروو چې ټوليز نظم رامينځته کړي د يووالي اصول بلل کيږي.
يووالی، چې د معمارۍ اووم اصل دی، پخپله پنځه عناصر لري چې موږ ورسره اشنا يو:

- **جوړښت:**

د جوړښت کلمه عموما د سطحې بڼه او ځانګړتياوو ته اشاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هرصورت، دا د یو څه فزیکي جوړښت یا جوړښت معنی هم کولی شي، په ځانګړې توګه د هغې د برخو اندازه، شکل، او ترتیب په پام کې نیولو سره.
هر ډول جوړښتونه په چت، دیوال او فرشونو کې لیدل کیدی شي، چې کیدای شي د ډیزاین، د موادو د نرموالي یا نرموالي او نورو شیانو له امله وي.

- **رنګ:**

دلته د رنګ فکتور، رنګ د رنګ انتخابونو او د رنګ ترکیبونو ته اشاره کوي چې تاسو په خپل معماري ډیزاین کې کارولي دي.
رنګ د جمالیات یو له مهمو عناصرو څخه دی او د هغې انتخاب د ودانۍ په ښکلا باندې خورا ښه اغیزه لري.

- **د رنګ ټونالیټي:**

د تیاره او روښانتیا له مخې د رنګونو مختلف درجې ته د رنګ ټونالیټي ویل کیږي او د رنګ ټونالیټي کې د رنګونو کارول په معمارۍ کې یووالي فکتور دی.

- **هدایت:**

هره ودانۍ هغه عناصر لري چې سمت ښیي.
په ځینو ودانیو کې، دا عناصر عموما عمودی او افقی الرښوونه ښیي.
په عصري او پوسټ ماډرن ودانیو کې، د ترویج او منحني کرښو په کارولو ټینګار کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **شکل:**

د یووالي په اصولو کې د شکل معنی د شکلونو او شکلونو سره په داسې ډول کارول دي چې یو ښکلی او ځانګړی تولیز شکل رامینځته کوي.

د معمارۍ اصول:

د معمارۍ اصول؛ پیرامیټونه چې په جوړښت کې بڼه او بیان رامینځته کوي.
معمارۍ په ورته وخت کې د هنر بڼه، د همکارۍ پروسه، پوهه او د کلتور انعکاس دی.
معمارۍ مختلف سټایلونه لري چې د وخت دورې یا جغرافیایی او کلتوري ځانګړتیاو پراساس ویشل کیدی شي.
خو د معمارۍ په ټولو ډولونو کې داسې بنسټيز اصول شته چې مشترک دي او په یو ډول د معمارۍ ژبه جوړوي.
دا اصول هغه میتودونه او ځانګړتیاوې دي چې موږ یې شکلونه جوړوو، سټایلونه تعقیبوو، خلاقیت تمرین کوو، او ښکلا او افادیت رامنځته کوو.
پدې مقاله کې ، موږ به د رینو آرکیټیکچر ګروپ ویب پا fromڼې څخه د معمارۍ اصول وپیژنو.

د معمارۍ پلان:

پلان په معمارۍ کې په لاندې ډول تعریفوي؛
د فرضي ودانۍ واحد افقی برخه.
په ساده ژبه کې، په معمارۍ کې پلان څه معنی لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

تصور وکړئ چې له پورته څخه يوې ودانۍ ته ګورئ ، د چت ورکيدو سره (د ورته خيالي کټ لخوا لرې شوی) او د ودانۍ داخلي برخې په ښکاره ډول ليدل کيږي.
البته، د دې فرضي کټ دقيق موقعيت د سطحې دوه پر دريمه يا درې پر څلورمه برخه لوړوالی دی.
د دې لوړوالی څارنه اجازه ورکوي چې ټول اړين توضيحات په پلان کې ښکاره شي.
تاسو شايد ليدلي يا اوريدلي وي چې د نقشې کلمه د پلان سره ورته قضيو کې کارول کيږي.
موږ به د مقالې په دوام کې ورته کلمه وکاروو پلان څه شی دی؟
نو حيرانتيا مه کوئ چې دا دوه کلمې په معنی کې هيڅ توپير نلري.

د معمارۍ هنر:

د معمارۍ هنر د خلکو سره ژوند کوي. معماري بايد د نورو هنرونو سره مغشوش نشي.
معمارۍ هنر او ټيکنالوژي يوځای ده.
دا ممکنه نه ده چې د هنر او ټيکنالوژۍ تر مينځ د معمارۍ ځای لپاره روښانه سرحد وټاکي.
موږ د لومړيو انسانانو راهيسې د معمارۍ هنر لرو.
لرغون پيژندنې دا ادعا ثابتوي.
موږ سره يوځای شئ ترڅو تاسو ته د معمارۍ هنر په اړه هرڅه و وايی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معمارۍ فن (په معمارۍ کې فن):
په معمارۍ کې فين
د معمارۍ هنر سټايلونه
معمارۍ په بيلابيلو تاريخي، جغرافيايي او سټايليک ډولونو طبقه بندي کيږي.
لاندې ستاسو لپاره د معمارۍ هنر سټايلونو لنډيز دی:

۱- ګوتيک سټايل
۲- رومنسک سټايل
۳- د رينانس انداز
۴- د باروک معمارۍ
۵ - نيوکلاسيکل سټايل
۶- نو ګوتيک سټايل
۷- نو رومانيکی سټايل
۸- نوی هنر
۹- وحشيانه انداز
۱۰- د ساختماني بنه
۱۱- د فدرالي معمارۍ بڼه
۱۲- عصري معمارۍ
۱۳- رومانتيک انداز
۱۴- معاصر معمارۍ سټايل
۱۵- پوسټ ماډرن معمارۍ سټايل

د معمارۍ سټيلونه:
د معمارۍ سټايلونه د بڼو، تخنيکونو، موادو، وخت دورې، سيمې او نورو تاثيراتو کارولو له مخې معمارۍ طبقه بندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معمارۍ سټايل د معمارۍ تاريخ د تکامل مطالعې څخه سرچينه اخلي او له هغې سره راپورته کيږي.
د معمارۍ په تاريخ کې، د ګوتيک معمارۍ مطالعه، د بيلګې په توګه، د کلتوري منځپانګې ټول ابعاد شامل دي چې د دې جوړښتونو په ډيزاين او جوړولو کې کارول کيږي.
له همدې امله، د معمارۍ سټايل د معمارۍ طبقه بندي کولو يوه لاره ده، کوم چې د ډيزاين ځانګړتياوو په ټينګار سره، د ګوتيک "سايل" په څير داسې کلمو ته لاره هواره کړه.

معمارۍ د اصولو پر بنسټ د خورا ښکلي ودانيو جوړول:
معماران عموما د بل څه دمخه د کارمندانو غوښتنې او ذوقونه پيژني.
دوی بيا د هرې برخې د کارولو پر بنسټ د ودانۍ د جوړولو او ډيزاين په اړه فکر کوي.
راتلونکی ټکي د ښکلا اړخ ته پاملرنه کوي، د معمارۍ سټايل غوره کول، او د ماډل کولو لپاره د معمارۍ نړۍ کې وروستي رجحانات چک کول. دوی ممکن د معمارۍ له دوديزو او ژبنيو سټايلونو څخه نظريات هم ترلاسه کړي.
مګر هغه څه چې خورا مهم دي دا دي چې د دې ټولو پريکړو پلي کول يوازې د معمارۍ له اصولو سره آشنا او د دوی کارولو سره ممکن دي.
همدارنګه، دا هم بده نه ده چې پوه شي، د نوښتګرو نظرونو د جوړولو او پلي کولو لپاره د دې اصولو څخه سرغړونه يوه عامه طريقه او د حل لاره ده چې پرمخ لاړ شي او خورا ښکلي معماري ډيزاينونه رامينځته کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکه:

مکه (عربي: مدينة مككة) د سعودي عربستان په سلطنت کې د يوه ښار نوم دی چې په عربي ټاپووزمه کې پروت دی.
مکه د سعودي عربستان يو له تاريخي او مهمو ښارونو څخه دی او د کعبې د موقعيت له امله، د مسلمانانو قبله، دا د اسلام ترټولو مقدس ښار ګڼل کيږي.
مکه د اسلام د پيغمبر محمد د زيږون ځای دی.
دا ښار د مسلمانانو لپاره ځانګړی دی او د نورو مذهبونو پيروان ورته د ننوتلو حق نه لري.
ځکه چې د اسلام د سپيڅلي دين د احکامو او د قرآن کريم د آيتونو له مخې دا سيمه يو حرمت ګڼل کيږي او د نورو اديانو لکه عيسويانو، يهودانو او د نورو اديانو د پيروانو لپاره پکې داخلېدل حرام دي.
دا ښار او د کعبې کور.
د مکې په نوم يو ځای هم په قرآن کې ذکر شوی، خو د مکې له اوسنۍ سيمې او ښار سره يې هويت ثابت نه شي ګڼل کېدای.

منبر:

منبر هغه ځای دی چې خطبه پکې ويل کيږي.
ډيری عربي لغت پوهانو د منبر کلمه د عربي ريښې نبار څخه ګڼلې ده چې معنی يې لوړه او لوړه ده.
ابن منظور وايي:
هغه ځای ته چې خطيب يې خطبه ورکوي د هغې د لوړوالي له امله منبر بلل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

منار يا مناره:
مخليسي په خپل کتاب کې چې په اسلامي دوره کې د ايران د معمارۍ په نامه ياديږي، منار په لاندې ډول معرفي کوي:
«مينار يا منار د رڼا او رڼا ځای ته ويل کيږي او په اصطلاح کې يوه اوږده او کله ناکله تنګ ودانۍ ده چې د جوماتونو او مبارکو ځايونو ترڅنګ ولاړه وي.
د لمانځه اذان يا د لارښوونکي څراغ په توګه د سړکونو ترڅنګ جوماتونه، کاروان سرايونه، ښوونځي او مېلمستونونه جوړ شوي دي.

مقبره (اديره):

اراماغ معنی مزار، قبر، قبر يا مقبره.
زيارت د هديرې په معنا هم دی؛ د امامانو، علماو او شهيدانو دفن کولو ته هم ويل کيږي.
همدارنګه مقبره نور نومونه هم لري لکه:
موجه، مزار، آستان او توربت.

مقرن:
مقران د معمارۍ د آرائشی عناصرو څخه يو دی چې د ايراني ودانيو په ځانګړي ډول د جوماتونو او مقبرو په ښکلا کې مهم رول لوبوي.
مقران د پرتونو په شکل کې کارول کيږي چې د يو بل په سر کې د ودانيو د سينګار کولو يا په تدريجي ډول له يو جيوميټريک شکل څخه بل ته بدلولو لپاره جوړ شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقران د ګنبدونو په جوړولو کې د اغيزمنو عناصرو څخه شميرل کيدی شي، چې وروسته يې خپل لومړني استعمال له لاسه ورکړ او ډيری يې د سينګار لپاره کارول شوي. مقران معمولا د چت لاندې د کونجونو په ډوب شوي سطحونو کې کارول کيږي، مګر د دې آرائشی عنصر موقعيت د ديوالونو ، چتونو ، کونجونو او داسې نورو په سر کې کيدی شي.
ځينو معمارانو هم د ودانيو په مخ کې له مقرن څخه کار اخيستی او په جوړولو کې يې دومره مهارت پيدا کړی چې اجازه نه ورکوي چې د ودانۍ د دروندوالي لامل شي او پر بنسټ يې فشار راوړي.

مېلمستون:
مېلمستون يا هوټل (په انګرېزي: hotel) د استوګنې د کرايې يو ډول دی چې معمولاً د لنډې مودې لپاره خلکو ته په کرايه ورکول کيږي.
هوټلونه د ښارونو د استوګنې او سياحت اسانتياوو څخه دي او ډيری يې د مسافرينو او سيلانيانو لخوا کارول کيږي.
هوټلونه ډيری خونې لري، ځينې وختونه څو سوه خونو ته رسيږي.

ور يا دروازه:
دروازه د ديوال يا ديوال ته د ننوتلو دروازه ده.
په ځانګړې توګه په لوی ښار، کلي، کاروانسرای، کلا او باغ کې، دا د "دروازې" په نوم پيژندل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ودانيز:

په بل عبارت، ساختمان د ملکي انجينرۍ او معمارۍ په برخو کې د ودانيو يا زيربنا تاسيساتو چمتو کولو لپاره د فعاليتونو يوه ټولګه ته اشاره کوي.
د ساختمان مختلف ډولونه شتون لري لکه د ودانيو ودانول، درانه ساختمانونه او جوړښتونه.

يثرب:

يثرب يو له پخوانيو ښارونو څخه دی چې په ځينو ليکنو کې يې يادونه شوې ده.
دا ښار د هغو ځايونو په منځ کې و چې د ځانګړو ځواکونو يوه ډله پکې اوسېده.
وروسته له هغه چې د معينانو د حکومت څو ورځې تېرې شوې، سبايانو هلته حکومت ونيو.
معلومه ده چې د معين او سبا حکومتونه تل د عربستان په شمالي سيمو کې د خپلې واکمنۍ او نفوذ د پراخولو په لټه کې وو.
همدارنګه، د پوليمي په جغرافيه کې، دا ښار دوه ځله ياد شوی، يو ځل د اياتراپي په نوم او بل ځل د اياتريپا په نوم.
د بازنطيم استيفن دغه ښار د يتريپاپوليس په نوم ياد کړی دی دا ښار د تيرو کيسو په روايتونو کې د يثرب او يثرب په نومونو پيژندل شوی دی.
المال چې ته يې پيژني.برنوي وايي، دا د کثافاتو په برخه کې پراخيږي.
ځينو راويانو دا فکر کړی چې دا ښار د يثرب بن کنيه بن مهليل بن ارم بن ابيل بن اوس بن ارم بن سام بن نوح په نوم ونومول شو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه لومړنی کس و چې د نوح علیه السلام د کورنۍ د منتشر کېدو پر مهال دې ځمکې ته راغ .
ځینو نورو فکر کړی چې د یثرب نوم له طراب څخه اخیستل شوی چې معنی یې فساد دی، یا د طغرب څخه چې معنی یې د ګناه له امله اخیستل شوی دی او لیکلي دي چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم د طاطرب سره د کرکې له امله د دې ښار یثرب له نومولو منع کړی او طیبه یې ورته ویلي دي.
بالذري لیکي چې یثرب د عمالیقیانو د یوې ډلې د مشر په نوم نومول شوی دی چې د بني ابیل بن اوس بن ارم بن سام له شړلو وروسته له هغه ځایه راوتلی و چې د نوح له زامنو څخه یو دی.
د مدینې نوم چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم له هجرت وروسته یثرب بلل کېده، د مدینې له عربي کلمې څخه اخیستل شوی، چې د ښار او ښار په معنی دی او په لنډه توګه مدینې الرسول ته ویل شوی دی. یا مدینه ۲۹ نومونه لري چې عبارت دي له:
طیبه، طب، مسکینه، عذرا، جبریه، محبوبه، مستحبه، یثرب، نجح، مفیح، اکلة البلدان المحفوفه، مسلمه، مجنون، قدسیه، اسماء، مرزوقه، شافعه، کهیه.
محبوبه، مرحوم، جبریه، مختاره، محرمه، غلبه، بره، تندر، حسیبه، دارالبرار، حسنه، دار الخیار، دار الایمان، دار الثاني، دار الحجره، قاسمه، طباطبه.

هجرت:

د "هجر" له مادې څخه "هجر" د وتلو او جلا کولو معنی لري، مهاجرت په اصل کې د بل څخه جلا کول او پرېښودل دي.
مهاجرت کله ناکله د بدن سره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

"...او په بستر کې يې ډډه وکړئ."
يا په ژبه او زړه سره وايي:
«زما قوم قرآن پريښود «
او کله کله له نورو څخه پرې کول په درې واړو (بدن، ژبه، زړه) سره وي:
"او په هغه څه چې دوی وايي صبر کوه او په هغه څه صبر وکړه چې دوی (دښمنان) وايي او په داسې طريقه چې دوی يې پريږدي!"؛
"...او هغه چا چې هجرت کړی ، او هغه کسان چې هجرت کړی"...
دا هغه کسان دي چې د کفر له ځمکې څخه د ايمان ځمکې ته هجرت کوي.
دې ټولو ته مهاجرت ويل کيږي.

هندسه (جيوميټری)

جيوميټری (په عربي ژبه کې د "سايز" په توګه کارول کيږي) د رياضياتو يوه څانګه ده چې د شکل، اندازې، د شکلونو نسبي موقعيت، او د ځای ځانګړتياوو سره معامله کوي.
هغه رياضي پوه چې د جيوميټري په څانګه کې کار کوي د جيوميټر په نوم ياديږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پايله

۱. پاک الله مسلمانانو ته په نړی کې ښه ځای ور په برخه کړی دی چې شا او خوا سمندر ونه او کوم هېواد چې له سمندر څخه لېرې شتون لري اوچت غرونه او سيندونه په برخه کړي دي.

۲. پاک الله مسلمانانو ته په نړی کې د انرژيو ښې زېرمې ور په برخه کړی چې نورو ته محتاج نه شي،چې نن ورځ ټوله کفري نړیَ له ايلامي هېوادونو خپله انرژی لکه: ګاز او تيل تر لاسه کوي.

۳. پاک الله مسلمانانو ته په نړی دبيلابيلو فلزاتو او منرالونو زېرمې ور په برخه کړي دي،چې کفری نړی ورته محتاجه او د هغوی نه يې پېري.

۴. پاک الله مسلمانانو ته په نړی د ساختماني چارو ډبرو او نورو موادو زېرمې ور په برخه کړي چې تر څو د هغه د خپلو ودانيو کې کار واخلي.

۵. پاک الله مسلمانانو ته په نړی ښه او تود لمر ور په برخه کړی چې په هر موسوم کې کولای شي ودانيزې چارې مخ ته يوسي، ښه کرنه وکړئ او د لمر نه بريښنا توليد او ترې ګټه پورته کړي.

۶.دا چې پاک الله هر څه مسلمانانو ته تر نورو ډېر ورکړي دي، بيا ولي ډېر اسلامي هېوادونه بيرته پاتې، په خپل منځي جګړو بوخت او زيرمې يې نور، لوټوي؟...؟...؟؟؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينه

١. **حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس.** (مياشت سلواغه - کال ١۴٠٢)، د اسلامي معمارۍ پيل، د لاجواب مطبعه، کابل، افغانستان، ٣٩-۶٢ چوپرې.

٢. **حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس.** معماری افغانستان، سال ١٣٩٣ خورشيدی، انتشارات لاجورد، کارته سخی روبروی دروازه فاکولته انجينری کابل، صفحات (٢٣۶-٢٣٩).

٣. **حشمت الله اتمر. ډاکتر. مهندس.** منار جام الهامی برای قطب منار
(ماه جدی - سال ١۴٠٠)، مطبعه لاجواب، کابل، افغانستان، صفحات (۴١-۵۶).

٤. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٨%A٧%D٨%B١%D٨%AF%D٩%٨٦)، په ورسته له وخته ۴:۴٠، ١٨،٩،٢٠٢٣ لیدلی.

٥. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٨%A٧%D٩%٨٤%D٨%AC%D٨%B٢%D٨%A٧%DB%D٨%C%B١)، په ورسته له وخته ۴:۴۵، ١٨،٩،٢٠٢٣ لیدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا
DB%١B%٨AD%D%٨D%٨A%٨https://fa.wikipedia.org/wiki/%D)
٨٦%٩C%D٨%)، په ورسته له وخته ۴:۵۰، ۱۸،۹،۲۰۲۳
لېدلی.

٧. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
%٨D%٨٦%٩D%٨٨%٩AA%D%٨https://ar.wikipedia.org/wiki/%D
٣B)، په ورسته له وخته ۴:۵۵، ۱۸،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

٨. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
%٩D%٨A%٨C%D٨%AC%DB%٨https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
C٨%AA%DB%٨D%٨٨)، په ورسته له وخته ۵:۰۰،
۱۸،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

٩. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
%٨D%٨A%٨D%١B%٨D%٩B%٨https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
D%٨٨%٩D%٩B%٨D%٣B%٨_%D٨٦%٩D%٧A%٨AA%D%٨D%٣B
C٨%AF%DB%٨)، په ورسته له وخته ۵:۰۵، ۱۸،۹،۲۰۲۳
لېدلی.

١٠. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
A%٨AF%D%٨D%٨٨%٩D%٣B%٨https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
٨٦%٩D%٧)، په ورسته له وخته ۵:۱۰، ۱۸،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

١١. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
۸%DB%۱B%۸D%۸۸%۹D%۳B%۸https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
۸۷%۹C%D)، په ورسته له وخته ۵:۱۵، ۱۸،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

١٢. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
A%۸D%۸۵%۹D%۸۸%۹D%۳B%۸https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
C۸%DB%۸٤%۹D%۷)، په ورسته له وخته ۵:۲۰، ۱۸،۹،۲۰۲۳
لېدلی.

١٣. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
۸%۹D%۷A%۸D%۱B%۸D%۹B%۸https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
۲)، په ورسته له وخته ۵:۲۵، ۱۸،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

١٤. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
B%۸D%۷A%۸D%۸۵%۹D%۷A%۸https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
۹AF%D%۸AD%D%۸AA%D%۸D%۸۵%۹AA_%D%۸D%۷A%۸D%۱
%D۸۷%_۸B%۹D%۸B%۱D%۸A%۸B%DB%۸C_)، په ورسته له وخته
۵:۳۰، ۱۸،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

١٥. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
۸%۹D%۷A%۸D%۸۵%۹D%۹B%۸https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
۶)، په ورسته له وخته ۵:۳۵، ۱۸،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

١٦. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
B%۸D%۳B%۸D%۸٤%۹D%۸۱%۹https://fa.wikipedia.org/wiki/%D

(c) ketabton.com: The Digital Library

٨٦%٩C%D٨%DB%٧)، په ورسته له وخته ۵:۴۰، ۱۸،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

١٧. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٩%٨٢%D٨%٧B%D٨%١B)، په ورسته له وخته ۵:۴۵، ۱۸،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

١٨. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٨%AC%D٨%٢B%D٨%٧A%DB%٨C%D١B%D ٩%٨٢%D٩%٨٥%D٨%١B)، په ورسته له وخته ۵:۵۰، ۱۸،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

١٩. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%A٩%D٩%٨٨%DB%٨C%D٨%A٨A)، په ورسته له وخته ۵:۵۵، ۱۸،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

٢٠. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٩%٨٤%D٨%A٩%D٩%٨٦%D٨%A٧%D٩%٨٦)، په ورسته له وخته ۶:۰۰، ۱۸،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

٢١. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٨%B٥%D٨%AD%D٨%B١%D٨%A٧%DB%٨C %D٨%BA%D٨%B١%D٨%A٧%DB%٨C)، په ورسته له وخته ۵:۰۰، ۱۹،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۹%۸٤%DB%۸C%D۸%A۸%DB%۸C) ، په ورسته له وخته ۵:۰۵، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۲۳. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۹%۸٥%D۸%B۱%D۸%A۷%DA%A۹%D۸%B٤) ، په ورسته له وخته ۵:۱۰، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۲٤. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://ar.wikipedia.org/wiki/%D۹%۸٥%D۸%B٥%D۸%B۱) ، په ورسته له وخته ۵:۱۵، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۲۵. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۹%۸٥%D۹%۸۸%D۸%B۱%DB%۸C%D۸%AA%D۷%A۹%D۹%۸٦%DB%۸C) ، په ورسته له وخته ۵:۲۰، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۲٦. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://ar.wikipedia.org/wiki/%D۸%A۷%D۹%۸٤%D۹%۸D%A۹%D٥%۹%۸٦) ، په ورسته له وخته ۵:۲۵، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۲۷. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۸%A۷%DB%۸C%D۸%B۱%D۸%A۷%D۹%۸٦) ، په ورسته له وخته ۵:۳۰، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۸%DB%۹DA%A%۱B%۸AA%D%۸۸۷%۹C%D) ، په ورسته له وخته ۵:۳۵، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۲۹. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%DDA%A%۸A%۸D%۲B%۸D%۷A%۸۹%۸D%۳B%۸D%۸AA%D%۷A%۹D%۸٦) ، په ورسته له وخته ۵:۴۰، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۳۰. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%۸BA%D%۸D%۸۱%۹D%۷A%۸۷%D%۹D%۸٦%D%۸D%۳B%۸D%۸AA%D%۷A%۹D%۸٦) ، په ورسته له وخته ۵:۴۵، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۳۱. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۸%۹DA%AF%D%۸٦%۹D%۸A%۸٤%D%۸A%۷D%۸D%۸AF%B%٤) ، په ورسته له وخته ۵:۵۰، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۳۲. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%DB%۸D%۹DA%A%۷A%۸BE%D%۹۳%D%۸D%۸AA%D%۷A%۹D%۸٦) ، په ورسته له وخته ۵:۵۵، ۱۹،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣٣. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
٨%AC%DB%٨D%٧A%٨AA%D%٨https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
٨٦%٩D%٧A%٨AA%D%٨D%٣B%٨D%٩C%DA%A)، په ورسته له
وخته ٦:٠٠، ١٩،٩،٢٠٢٣ لیدلی.

٣٤. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
٨%٩D%٩DA%A%١B%٨AA%D%٨https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
٨٦%٩D%٧A%٨AA%D%٨D%٣B%٨D%٨٦%٩D%٥)، په ورسته له
وخته ٧:٠٠، ٢٠،٩،٢٠٢٣ لیدلی.

٣٥. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
٨%DB%٨٢%٩D%١B%٨D%٨٢%٩https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
٨٦%٩D%٧A%٨AA%D%٨D%٣B%٨D%٢B%٨C%D)، په ورسته له
وخته ٧:٠٥، ٢٠،٩،٢٠٢٣ لیدلی.

٣٦. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
٨%٩D%٧A%٨D%٢B%٨D%٨٢%٩https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
٨٦%٩D%٧A%٨AA%D%٨D%٣B%٨D%٢)، په ورسته له وخته
٧:١٠، ٢٠،٩،٢٠٢٣ لیدلی.

٣٧. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک یې دا (
A%٨D%٨٤%٩D%٧A%٨D%٨٥%٩https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
٨٨%٩C%D٨%F%DB)، په ورسته له وخته ٧:١٥، ٢٠،٩،٢٠٢٣
لیدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۸. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۸%۹AF%D%۸D%۸٦%۹D%۷A%۸
C۸%DB%۲B%۸D%۸٦%۹D%۸)، په ورسته له وخته ۷:۲۰،
۲۰،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

۳۹. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://mzn.wikipedia.org/wiki/%D۹D%۸۸%۹D%۱B%۸D%۸A%۸
C۸%DB%٦A%۸D%۸٦%)، په ورسته له وخته ۷:۲۵،
۲۰،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

۴۰. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%DB%۸D%۸٤%۹D%۷A%۸D%۸٥%۹
C۸%DB%۲)، په ورسته له وخته ۷:۳۰، ۲۰،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

۴۱. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۸%۹D%۸۷%۹D%۸٥%۹AC%D%۸
%D۸%DB%۱B%۸D%۸C۸D%۸A%۸D%۱B%۸D%۰B%۸D%۲A%۸
۸٦%۹D%۷A%۸AC%D%۸C%D۸%DB%۷A%)، په ورسته له وخته
۷:۳۵، ۲۰،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

۴۲. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
https://ar.wikipedia.org/wiki/%DB%۸BA%D%۸D%۷A%۸AF%D%۸
۸٦%۹D%۷A%۸AA%D%۸D%۳)، په ورسته له وخته ۷:۴۰،
۲۰،۹،۲۰۲۳ ليدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤٣. لنډ مطلب له ويکي پيډيا ځخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%٨٦%DA%٨٦%٩D%٨٦)، په
ورسته له وخته ٨:٠٠، ٢٠،٩،٢٠٢٣ لېدلی.

٤٤. لنډ مطلب له ويکي پيډيا ځخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٨%A٢%D٩%٨٤%D٨%A٨%D٨%
A٧%D٩%٨٦%DB%٨C) په ورسته له وخته ٨:٠٥، ٢٠،٩،٢٠٢٣
لېدلی.

٤٥. لنډ مطلب له ويکي پيډيا ځخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٨%A٨%D٩%٨٨%D٨%B٣%D٩%٨
٦%DB%٨D%C٩%٨٨D% ٩%٨٧%D٨%B١%D٨%B٢%D٨%AF%DA%٩
%٨٨%DB%٨D%C٩%٦٨)، په ورسته له وخته ٨:١٠،
٢٠،٩،٢٠٢٣ لېدلی.

٤٦. لنډ مطلب له ويکي پيډيا ځخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%D٨%B٤%D٨%A٨%D٩%٨٧%E٢%٨
٠%٨D%C٨%D٨%CA٨%D٨%B٢%BD%٨D%C٨%B١%D٩%٧٨AA%DA% ٩%
D٨%B١%BD%٨D%C٩%٥٨%D٩%٧٨)، په ورسته له وخته ٨:١٥،
٢٠،٩،٢٠٢٣ لېدلی.

٤٧. لنډ مطلب له ويکي پيډيا ځخه چې سرليک يې دا (
https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%A٩%D٩%٨٨%D٨%B٢%D٩%٨
٨%D٩%٨٨)، په ورسته له وخته ٨:٢٠، ٢٠،٩،٢٠٢٣ لېدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۸. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%۸C%D۸%DB%۱B%۸D%۷A%۸A%D۸۷%۹D%۱B%۸) ، په ورسته له وخته ۸:۲۵، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لېدلی.
۴۹. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%DDA%A%۱B%۸D%۸۸%۹D%۸A%۸%۹D%۳B%۸D%۷A%۸D%۸۱%۹D%۷A%۸D%۸٦%۹C%D۸%DB%۹ ۸۸) ، په ورسته له وخته ۸:۳۵، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۵۰. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%DAAF%۸D%۷A%۸D%۸٦%) ، په ورسته له وخته ۸:۴۰، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۵۱. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D%۹AD%D%۸D%۷A%۸D%۳B%۸%D۸٤ AC%۸D%۷A%۸D%۹B%۸) ، په ورسته له وخته ۸:۴۵، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۵۲. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://ps.wikipedia.org/wiki/%DA%۸DA%AB%D%۸٦%۹D%۳B%۸۸٤%۹D%۷) ، په ورسته له وخته ۸:۵۰، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لېدلی.

۵۳. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%۸D%۱B%۸C%D۸%DB%۳B%۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۶%۹D%۸۸%۹D%٦A%۸D%۸٤%۹D%۷)، په ورسته له وخته ۸:۵۵، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لیدلی.

۵٤. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۸%DB%۷A%۸D%۲B%۸AC%D%۸ %DA%A۱B%۸C%D۳B%۸D%۸۸%۹D%۹DA%A%۸۸%۹D%۹)، په ورسته له وخته ۹:۰۰، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لیدلی.

۵۵. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک يې دا (https://ps.wikipedia.org/wiki/%DA%AB%DA%۸D%۸۵%۹D%۷A%۸ ۷A%۸C%D۸%DB%۸)، په ورسته له وخته ۹:۰۵، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لیدلی.

۵٦. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک يې دا (https://ps.wikipedia.org/wiki/%DA%AB%DB۸%۹D%۸٦%۹C%D۸% ۷)، په ورسته له وخته ۹:۱۰، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لیدلی.

۵۷. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%AF%DB۸۷%۹D%۸٦%۹C%D۸% %D۸۸%۹D%٦A%۸D%۷A%۸D%۳B%۸C%D۸%DB%۸A%۸)، په ورسته له وخته ۹:۱۵، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لیدلی.

۵۸. لنډ مطلب له ویکي پیډیا څخه چې سرلیک يې دا (https://fa.wikipedia.org/wiki/%D۸%۹C%D۸%DB%۷A%۸D%۸۵%۹ AA%۸D%۸) په ورسته له وخته ۹:۲۰، ۲۰،۹،۲۰۲۳ لیدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥٩. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
٨%DB%٨٤%٩D%٧A%٨D%٨٥%٩https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
C)، په ورسته له وخته ٩:٢٥، ٢٠،٩،٢٠٢٣ لېدلی.

٦٠. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
B%٨AC%D%٨C%D٨%DB%٨٦%٩https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
١)، په ورسته له وخته ٩:٣٠، ٢٠،٩،٢٠٢٣ لېدلی.

٦١. لنډ مطلب له ويکي پيډيا څخه چې سرليک يې دا (
B%٨AC%D%٨C%D٨%DB%٨٦%٩https://fa.wikipedia.org/wiki/%D
١%DB%٨D%٩C%٨٧%)، په ورسته له وخته ٩:٣٥، ٢٠،٩،٢٠٢٣
لېدلی.

٦٢. بېلا بېل انځورونه له ګوګل سايټ څخه (www.Google.com)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چاپ شویو کتابونو لېست

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری
(بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلایي
(برای اساتید اانستیتوت های تخنیکي و ساختمانی افغانستان)
٤. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
٥. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
٦. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه/ دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱٤. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱٥. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱٦. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹. منار جام – الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲٤. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چېر ته چي قانون نه شته (ګډوډي د افغانستان په معمارۍ کې)
۲٦. مډرنه جوما تونه ,, پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه – مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکې - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
(تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی تخنیک کابل)
۳٤. ۴۰- چهل
۳۵. مجنون او ګلچین (پښتو ناول)
۳٦. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم
(جلد اول)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بوډا ښکاري (پښتو ناول)
۴۳. د اسلامي معمارۍ پيل
۴۴. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۵. حيوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مينه (مه ينه) په کچه ګړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلۍ مينه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو ښونه او پارکونو معماري
۵۱. د يوې ښونکې مينان په يوه ټولګي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده ګړي ماما مينه
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار لاندې کتابونو لېست

۱. مجموعه از دروس دینی مولوی صاحب خیرالله مخدوم (جلد سوم)
۲. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
۳. لیونی لېوه
٤. بې زده کړې پوی
٥. شپنه ادې
٦. کوشنۍ سوداګره
۷. سپین کارغه
۸. سور تنور
۹. خړه بیزو
۱۰. بندي مرغه
۱۱. توده برستن
۱۲. د ژوند پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امکان او وخت په صورت کې

١. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
٢. تاریخ معماری افغانستان
٣. حویلی های آسمان خراش
٤. ارتباط گذ شته، حال و آینده در معماری
٥. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
٦. شیطان چراغ
٧. خاطره ها

(c) ketabton.com: The Digital Library

Buildings Development in the Islamic System

Written by: Architect PhD
Hashmatullah Atmar
October / November -2024

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library